

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131



การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย

เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง

159881
AQ 0098480

21 พ.ย. 2556
328460

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากเงินงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

เริ่มบริการ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

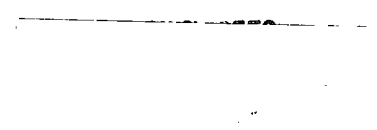
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

27 S.A. 2556



**DESIGN AND DEVELOPMENT OF PHANAT NIKHOM BASKETRY,
CHONBURI FOR ASIA MARKET**

KRIANGSAK KHIAOMANG



**THE RESEARCH IS SPONSORED BY MINISTRY OF EDUCATION
FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS
BURAPHA UNIVERSITY
YEAR 2011**

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความร่วมมือและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคณาจารย์ บุคลากรหน่วยงาน คณะศิลปกรรมศาสตร์ พัฒนาการชุมชน ชุมชนจักสานบ้านไร่หลักทอง ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ที่ได้จัดสรรงบประมาณทุนอุดหนุนการวิจัยให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสร้างสรรค์งานด้านการออกแบบ โดยใช้กระบวนการด้านการวิจัยจนแล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณฝ่ายส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ประชาสัมพันธ์และประสานงานด้านทุนอุดหนุนวิจัยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ขอขอบพระคุณสาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ที่ได้ให้ผู้วิจัยใช้สถานที่ ในระหว่างขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์

ขอขอบพระคุณ บุคลากร สำนักงานคณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้การช่วยเหลือประสานงานการเบิกจ่ายทุน

ขอขอบพระคุณ กลุ่มชุมชนจักสาน บ้านไร่หลักทอง และศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ที่ได้ใช้ความพยายามจักสานผลิตภัณฑ์ต้นแบบ จนแล้วเสร็จ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ Mi-Young Seo ผู้ช่วยวิจัย ที่มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการวิจัยในครั้งนี้

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง ทุกท่าน รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ ที่ได้ให้กำลังใจแนวคิดต่างๆ ด้วยดีเสมอมา



(ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจียวมั่ง)

ผู้วิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย :** การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย
- ผู้ดำเนินการวิจัย :** เกียรติศักดิ์ เขียวมั่ง
- หน่วยงาน :** คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- ปีงบประมาณ :** 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลัก คือ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อเพิ่มช่องทางการขายออกสู่สากล โดยมีเป้าหมาย คือตลาดเอเชีย และเพื่อออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นที่ต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ทดลองออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่าด้านการนำภูมิปัญญาจักสานมาประยุกต์ออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ในประเภทต่างๆ มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาต่อยอดสู่เชิงพาณิชย์ เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย ช่วงจักสานในชุมชนมีทักษะในการจักสานสูง มีสามารถสานให้ความละเอียดของลวดลาย ขนาดของเส้นตอกที่จักขนาดเล็กพิเศษ จึงสามารถสานให้มีความโค้ง ความเว้า ห่อ หรือหุ้มวัสดุอื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งการสานลวดลายละเอียดนี้สามารถลดปริมาณการใช้เส้นตอกได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดการใช้เส้นตอกอย่างคุ้มค่า ด้านรูปภาพรวมภายนอกของผลิตภัณฑ์ต้นแบบ สามารถแสดงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ได้อย่างเหมาะสม และหลังการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบเสร็จ ควรมีการเคลือบผิวผลิตภัณฑ์ด้วยสารเคลือบผิวประเภท น้ำมันวานิช เพื่อให้เกิดความสวยงาม ป้องกันแมลง และสามารถยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานยิ่งขึ้น

ด้านการกระจายสินค้าสู่ตลาดเอเชีย ผู้วิจัยได้ออกแบบ การซื้อ การขาย การติดต่อ และการจัดส่งสินค้า ผ่านระบบการตลาดแบบ E-Commerce เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดสู่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้ที่สนใจสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้เป็นอย่างดี

Research Title : Design and Development of Phanat Nikhom Basketry , Chon buri
for Asia Market.
Researcher : Kriangsak Khiaomang
Department : Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University.
Year : 2011

Abstract

The main aim of this academic research is to be able to magnify the value of local resources and basketry folk wisdom from Phanat nikhom, Chon buri Province in order to extend distribution channels out there to the international market, create a unique identity of the products and also suite to what target audience wants.

Research result

According the research result, experimenting on the design and as well developing basketry products from Phanat nikhom, Chon buri province itself, the researcher found that

The local wisdom of basketry to come to applied design is the products in many kind, there is the possibility in the development to commercial , for market Asia exporting, a technician weaves in the community has the skill in basket, there is can weave very meticulousness of the design, the size of thin bamboo-stripes heel that will small-sized special, then can weave have the curvature, the concave, wrap, or cover other inventory well, which design weaving is circumspect this can decrease using heel thin bamboo-stripes quantity well , cause using heel the thin bamboo-stripes worthwhilely, from the original products can show the be identity of Phanat nikhom the Chon Buri has appropriately , and after products original finished is supposed to surface products coating with a substance coat kind surface, vanish oil painting for the beauty and protect an insect and can extend the usability gives increasingly product will be long life.

In terms of distribution channel for these products to Asia market, the researcher has designed the selling, the purchasing, and the delivering through the system of E-commerce in order to create an easily way for the products to be opened up to the more international market audiences. In addition, if there are anyone who interesting on this project, they can also take this up further to next level in more commercial way also.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เช่นการเผยแพร่ ในวารสารฯ	4
1.6 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลงานวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย	4
1.7 วิธีการดำเนินการวิจัย	4
1.8 สถานที่เก็บข้อมูล	4
1.9 ระยะเวลาการทำวิจัย	5
1.10 ประโยชน์ที่ได้รับ	5
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไม้ไผ่	6

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า	
2.2	ผลิตภัณฑ์จักสาน	21
2.3	เครื่องจักสานเมืองพนัสนิคม	35
2.4	อุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการผลิต	35
2.5	พื้นที่ที่ดำเนินการจักสาน	36
2.6	ขั้นตอนการส่งออก	37
3	การดำเนินการวิจัย	
3.1	ศึกษาสำรวจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ	39
3.2	ศึกษาสำรวจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา	40
3.3	ศึกษาสำรวจ วัสดุท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์จักสาน การจัดทำหน่วย	41
3.4	ศึกษาสำรวจ เทียบเคียงผลิตภัณฑ์ระดับตกต่างฯ	42
3.5	วิเคราะห์ ศึกษาแนวโน้มการออกแบบฯ	50
4	การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	
4.1	หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์	52
4.2	ภาพเขียนแบบเพื่อการผลิต	52
4.3	การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์	66
4.4	สรุปการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์	72
5	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
5.1	สรุปผลการวิจัย	73
5.2	ข้อเสนอแนะ	75
บรรณานุกรม		77
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก	ประกาศนียบัตร การนำผลงานหัตถกรรมเข้าร่วมจัดแสดงในงาน International Invitation Exhibition of Design & Crafts Korean Industrial Artists' 2013	78
ประวัติผู้วิจัย		79

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 การวิเคราะห์ ผลิตกัณฑ์โคมไฟแขวน	50
3.2 การวิเคราะห์ ผลิตกัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น	51

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กระจาด	11
2.2 กระบุง	11
2.3 จ้อ หรือ กระด้งเลี้ยงไหม	12
2.4 ชะลอม	12
2.5 ตะกร้ามีฝา	13
2.6 กระด้ง	13
2.7 ลอบดักปลา	14
2.8 เข่งนั่งปลา	14
2.9 ข้องใส่ปลา	15
2.10 เข่งใส่ของ	15
2.11 โครงเครื่องเงิน	16
2.12 ชั้นวางหนังสือ	16
2.13 ชุดโต๊ะเก้าอี้	17
2.14 ค้ำมรุ่ม ค้ำมไม้กวาด	17
2.15 ค้ำมพู่กัน	18
2.16 แคร่ไม้ไผ่	18
2.17 ตะเกียบ	18
2.18 ถาดใส่ขนม	19
2.19 เครื่องดนตรี กระจับปี่ (ส่วนของลูกกระจับปี่)	19
2.20 สุ่มไก่	20
2.21 สุ่มปลา	21

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
3.1	ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ โครงสร้าง	42
3.2	ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ โครงแบบ	43
3.3	ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ ด้านการออกแบบ	44
3.4	ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ ตั้งพื้น ด้านรูปทรง	45
3.5	ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ ตั้งพื้น ด้านรูปแบบ	46
3.6	ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ ตั้งพื้น ด้านการออกแบบ	47
3.7	การวิเคราะห์หาแนวโน้มเพื่อการออกแบบ	48
3.8	การสังเคราะห์ข้อมูลแนวโน้มการออกแบบ เพื่อสรุปเป็นคำสำคัญ (Key word)	49
4.1	แจกันดอกไม้ สำหรับประดับตกแต่งบนโต๊ะอาหาร	53
4.2	ขวดใส่น้ำมันหอมระเหย สำหรับใช้ในสปา	54
4.3	ผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก ใส่ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว สำหรับ สปา	55
4.4	ผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขัดผิว สำหรับ สปา	56
4.5	บรรจุภัณฑ์ใส่น้ำหอม สำหรับบรรจุ 100 มิลลิตร	57
4.6	นาฬิกาแขวนผนัง	57
4.7	ไม้แขวนเสื้อ สำหรับโรงแรม	58
4.8	แจกันดอกไม้ สำหรับประดับตกแต่ง บนโต๊ะอาหาร	59
4.9	รายละเอียดของลวดลาย งานหัตถกรรมจักสาน ที่โดดเด่นของ อำเภอพนัสนิคม	60
4.10	ขวดสำหรับบรรจุน้ำมันหอมระเหย ใช้ในบริการ สปา หรือธุรกิจนวดไทยแผนโบราณ	61
4.11	ผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขัด และดูแลผิว	62
4.12	ผลิตภัณฑ์ขนาดเล็ก สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขัด และดูแลผิว	62
4.13	บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่น้ำหอม	63
4.14	นาฬิกาแขวนผนัง	64

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.15 ไม้แขวนเสื้อ สำหรับโรงแรมที่ต้องการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง	65
4.16 Home page หน้าแรกของ www. phanatcrafts.com มี ภาษาจีน	66
4.17 Home page หน้าแรกของ www. phanatcrafts.com ภาษา ญี่ปุ่น	67
4.18 แสดงรายการผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	68
4.19 ตราสัญลักษณ์จักสานพนัสนิคม ที่ผู้วิจัยออกแบบ เพื่อส่งเสริมการขาย	69
4.20 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในเวปไซด์	69
4.21 หน้าเวป แสดงผลิตภัณฑ์พร้อมจำหน่าย	70
4.22 Link บริษัทให้บริการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้ซื้อ	70
4.23 ช่องทางการติดต่อระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	71

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พนัสนิคมเป็นเมืองโบราณซึ่งเคยรุ่งเรืองเมื่อสมัยประมาณ 1,000 ปีมาแล้ว หรือสมัยที่ขอมยังเรืองอำนาจอยู่ในอาณาจักรสุพรรณภูมิ จากหลักฐานต่าง ๆ นำเชื่อถือว่าเป็นเมืองที่รุ่งเรืองดังกล่าวชื่อ “เมืองพระรถ” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เหล่าท้าวพญาและเหล่าครอบครัวชาวลาวเวียงจันทน์ที่มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งภูมิลำเนาขึ้นเรียกว่าหมู่บ้านแคนป่าพระรถ ต่อมาได้ยกฐานะกลายเป็นเมืองพนัสนิคมในเวลาต่อมา

ผลิตภัณฑ์จักสานพื้นบ้านอำเภอพนัสนิคม จากภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชุมชน ที่เกิดจากการผสมผสานเรื่องราวประสบการณ์ ผ่านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา อาศัยวัสดุจากธรรมชาตินำมาผลิตเป็นวัสดุหลัก จนมาสู่ยุคสมัยปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์จักสานในสมัยก่อนของชุมชน มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องประโยชน์ใช้สอย บ้างผลิตขึ้นใช้ภายในครัวเรือนไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จนชาวพนัสนิคมเริ่มเห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์จักสานในท้องถิ่น จึงรวมกลุ่มช่วยกันผลักดันผลิตภัณฑ์จักสานให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย รวมไปถึง ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ให้การส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างดี จึงทำให้อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีมีชื่อเสียงทางด้านผลิตภัณฑ์จักสาน ดังคำขวัญที่ว่า “พระพนัสนิคมดีคู่บ้าน จักสานคู่เมือง ลือเลื่องบุญกลางบ้าน ดำนานพระรถ-เมรี ศักดิ์ศรีเมืองสะอาด เก่งกาจการทอไฉ้ก”

อำเภอพนัสนิคมทุกปีๆ จะจัดให้มีงานบุญกลางบ้านเพื่อเป็นการสืบทอด เผยแพร่และอนุรักษ์ ศิลปะและวัฒนธรรมภายในชุมชน ซึ่งจัดขึ้นในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ของสัปดาห์แรกเดือนพฤษภาคม หรือเดือน 6 ของไทย เป็นงานประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านานของชาวอำเภอพนัสนิคม ซึ่งจะจัดขึ้นในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ของสัปดาห์แรกเดือนพฤษภาคม หรือเดือน 6 ของไทย ชาวบ้านจะนำอาหารมาร่วมกันทำบุญตักบาตรอุทิศส่วนกุศลให้พระภูมิเจ้าที่เจ้ากรรมนายเวรญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อขับไล่สิ่งเลวร้าย ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์ หลังพิธีสงฆ์จะมีการรับประทานอาหารร่วมกัน การละเล่นพื้นบ้าน และสาธิตการทำเครื่องจักสาน

พนัสนิคมตลาดเครื่องจักสานพนัสนิคมตั้งอยู่บริเวณถนนเกาะแก้ว หลังตลาดสดเทศบาลเมืองพนัสนิคม(ตลาดเก่า) ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเครื่องใช้จำเป็นในครัวเรือน ซึ่งได้พัฒนารูปแบบให้เหมาะสมสำหรับเป็นเครื่องประดับบ้านได้ด้วย ปัจจุบันมีการตั้งศูนย์ส่งเสริมฝีมือการจักสานด้วยไม้ไผ่ ตามโครงการพระราชดำริ ที่สำคัญมีการส่งไปจำหน่ายที่ศูนย์ศิลปาชีพสวนจิตรลดาเป็นประจำ ในส่วนของการช่วยเหลือและผลักดันของภาครัฐ ยังจัดให้มีงานแสดงสินค้าภูมิปัญญาไทยสู่สากล หรือ OTOP to the World ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างเสริมรายได้ให้กับภาคธุรกิจ ตลอดจนนำรายได้เข้าประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้ สินค้า OTOP ที่มียอดการส่งออกสูงสุด 5 อันดับแรกในปี 2549 ได้แก่ สินค้าประเภทเครื่องสำอางสบู่และผลิตภัณฑ์รักษาผิว มีมูลค่า 292.89 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เครื่องประดับทำด้วยเงิน 170.53 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร ในครัวและบ้านเรือน 122.95 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน 122.07 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอ 113.44 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับตลาดส่งออกสินค้า OTOP ที่สำคัญ ได้แก่ ยุโรป อเมริกา และเอเชีย

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์หมู่บ้านเมืองพนัสนิคม จึงต้องการพัฒนาศักยภาพงานทางด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานเพื่อจำหน่าย ตลาดในเอเชีย เพื่อเป็นโครงการนำร่องให้กับผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรี เป็นการสร้างสรรค์งานศิลป์ ให้ก้าวสู่ระดับสากลโดยใช้พื้นฐานการพัฒนาจากองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่า และสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของการออกแบบผลิตภัณฑ์ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ (Keyword) : การออกแบบ ผลิตภัณฑ์จักสาน การส่งออกตลาดเอเชีย

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาให้วัตถุดิบในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 1.2.2 เพื่อเป็นองค์ความรู้และฐานข้อมูล ในการทำวิจัยต่อไป
- 1.2.3 เพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อกระจายสินค้า ออกสู่ตลาดเอเชีย

- 1.2.4 เพื่อการออกแบบสร้างเอกลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์จักสาน โดยใช้พื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.2.5 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2.6 เพื่อต้องการร่วมมือกับภาคเอกชน ภาคประชาชน ในพื้นที่ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
- 1.2.7 เพื่อให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพทางด้านผลิตภัณฑ์จักสาน มีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 1.2.8 เพื่อต้องการถ่ายทอดทักษะทางการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานสู่ชาวพนัสนิคม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ใช้หลักการและแนวคิดของการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2553) ซึ่งมีกรอบแนวคิดบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกขอบเขตของโครงการวิจัยดังนี้

- 1.3.1 มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น วัสดุจากธรรมชาติ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี นำมาศึกษาสมบัติเบื้องต้น โดยการทดลอง พัฒนา ทดสอบ วิเคราะห์และสรุปผลบันทึกจัดเก็บสร้างฐานข้อมูล
- 1.3.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผลิตภัณฑ์จักสานพนัสนิคม เพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ต้องการต่อตลาดในเอเชีย โดยใช้ไม้ไผ่ที่ผ่านกระบวนการพัฒนา มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จักสานหัตถอุตสาหกรรมชุมชน
- 1.3.3 เครื่องจักร วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัยต้องพัฒนาให้เกิดความสะดวกใช้ไม่ซับซ้อนเหมาะต่อกลุ่มชาวบ้าน
- 1.3.4 ออกแบบกระบวนการผลิตอย่างง่ายเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสู่ชุมชน
- 1.3.5 การดำเนินงานวิจัยเป็นแบบคู่ขนาน คือ อนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิม ขณะเดียวกันพัฒนารูปแบบใหม่ให้สามารถเข้าสู่ตลาดเอเชียได้
- 1.3.6 จัดทำธุรกิจการตลาดด้วย E- Commerce

1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นเดิมที่ใช้เป็นประจำอยู่และหาได้ง่าย ทำให้มีมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและกระบวนการพัฒนา แบบคู่ขนาน คือ อนุรักษ์ผลิตภัณฑ์จักสานแบบดั้งเดิม คู่ขนานกับการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานในรูปแบบใหม่ เพื่อเป็นการกระจายสินค้าออกสู่กลุ่มประเทศในเอเชีย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เช่น การเผยแพร่ในวารสาร จดสิทธิบัตร ฯลฯ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1.5.1 เผยแพร่ในวารสารที่เกี่ยวข้อง เช่นวารสาร ศิลปกรรมบูรพา
- 1.5.2 ผลิตภัณฑ์จักสานพหุสัณนิคม OTOP to the World
- 1.5.3 ทำการจดสิทธิบัตร ผลิตภัณฑ์จักสานชุมชน
- 1.5.4 กลุ่มชาวบ้านที่ผลิต ผลิตภัณฑ์จักสาน อ.พหุสัณนิคม จ.ชลบุรี และต่างจังหวัด
- 1.5.5 โรงเรียน สถานศึกษา

1.6 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลงานวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

- 1.6.1 กลุ่มเป้าหมายที่หนึ่ง กลุ่มชาวบ้านยึดอาชีพจักสาน อ.พหุสัณนิคม จ.ชลบุรี
- 1.6.2 กลุ่มเป้าหมายที่สอง สถานประกอบการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จักสาน
- 1.6.3 กลุ่มเป้าหมายที่สาม โรงเรียน สถาบันการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จักสาน
- 1.6.4 วิธีการถ่ายทอด ประชาสัมพันธ์ ทางสื่อ Website วารสารวิชาการมีความสัมพันธ์กับงานวิจัยและถ่ายทอดโดยตรงกับกลุ่มชาวบ้านผู้ที่สนใจ

1.7 วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จักสาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน แยกประเภท วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของผลิตภัณฑ์จักสาน ทดลองออกแบบพัฒนา ทดสอบผลิตภัณฑ์ วิเคราะห์ประเมินผล ปรับปรุงพัฒนาทดสอบตลาด สรุปผลการวิจัย

1.8 สถานที่เก็บข้อมูล

อำเภอพหุสัณนิคม จังหวัดชลบุรี

1.9 ระยะเวลาการทำวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 2 ปี โดยเริ่มจาก เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2554 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. 2556

1.10 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.10.1 ได้ฐานข้อมูลทางทรัพยากรวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทงานผลิตภัณฑ์จักสาน
- 1.10.2 เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางด้านวัสดุ วัสดุลาย เทคนิค และรูปแบบของผลิตภัณฑ์จักสาน
- 1.10.3 ได้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมชุมชน ประเภทเครื่องจักสาน ที่มีเอกลักษณ์ในงานศิลป์
- 1.10.4 เกิดเครือข่ายความร่วมมือกับภาคเอกชน ภาคประชาชนกลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์จักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
- 1.10.5 สามารถทำให้ประชาชนท้องถิ่นมีรายได้เสริมจากอาชีพหลัก
- 1.10.6 สามารถถ่ายทอด กระบวนการผลิตที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

1.11 คำนิยามศัพท์

1.11.1 เครื่องจักสานพนัสนิคม เป็นการจักสานไม้ไผ่ที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ผสมผสานระหว่างเผ่าพันธุ์ ลาว ไทย จีน ในเมืองพนัสนิคม ในการเตรียมเส้นตอกสานและการจักสานผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ด้วยมือสืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยจักสานผลิตขึ้นในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย ในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาและนำเสนอข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์จักสานในหลายมิติ เช่น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไม้ไผ่ ประโยชน์ของไม้ไผ่ ประเภทผลิตภัณฑ์จักสาน เครื่องจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี อุปกรณ์ วัสดุดิบที่ใช้ในกระบวนการจักสาน รวมไปถึงขั้นตอนการส่งออกผลิตภัณฑ์จักสาน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมและนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไม้ไผ่

“ไม้ไผ่” เป็นต้น ไม้จำพวกหนึ่ง เป็นกอ มีลำต้นสูงและเป็นปล้องๆ มีหลายชนิด เช่น ไม้ไผ่สีสุก ไม้ไผ่ซาง ไม้ไผ่รวก ไม้ไผ่ไร่ ไม้ไผ่บง ไม้ไผ่เอี้ยะ ไม้ไผ่ข้าวหลาม ฯลฯ

ไม้ไผ่เป็นพืชสารพัดประโยชน์ที่มีคุณสมบัติดีเด่นหลายประการ เช่น ปลุกง่าย โตเร็ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ระยะสั้น ขยายพันธุ์ได้จากทุกส่วนของลำต้น เช่น จากเหง้า ลำต้น แขนง หรือเมล็ด สามารถปลุกขึ้นได้ดีในดินทั่วไป นอกจากนี้ไม้ไผ่ยังให้คุณประโยชน์ทางอ้อมอีกนานัปการ เช่น ช่วยป้องกันลมพายุ ป้องกันการพังทลายของดินตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลอง ช่วยชะลออัตราการเร็วของกระแสน้ำอันเกิดจากน้ำท่วม ใช้ปลูกในสวนสาธารณะเพื่อให้ร่มเงา สำหรับใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ไม้ไผ่มีความผูกพันกับชีวิตประจำวันของคนไทยมาแต่โบราณ โดยคนไทยในชนบททั่วไปนำไม้ไผ่มาสร้างเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย นำไม้ไผ่มาผลิตเป็นเครื่องจักสานใช้ภายในครัวเรือน เช่น นำไม้ไผ่มาสานเป็นหวดสำหรับนั่งข้าวเหนียว สานกระบี่สำหรับใส่ข้าวของคนภาคเหนือและภาคอีสาน นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นเครื่องจักสานอีกจำนวนมากที่ทำจากไม้ไผ่ เช่น กระบุงสำหรับใส่ข้าวเปลือก ก๊วยสำหรับใส่หญ้าเลี้ยงสัตว์ ตะกร้าสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ เข่งสำหรับใส่ผักผลไม้ กระเช้าสำหรับใส่ดอกไม้ กระด้งสำหรับผัดข้าว ตะแกรงสำหรับร่อนทราย หรือตากพืชผักจากสวนครัว เช่น พริก หอม กระเทียม ฯลฯ ชั้น โตกสำหรับใส่อาหารนั่งรับประทานกับพื้น ชั้น โตกเป็นภาชนะไม้ไผ่สานที่ลึกรักสำหรับวางอาหาร แคร่สำหรับนั่งพักผ่อน และไม้ไผ่ยังไปใช้ประโยชน์ในการทำผลิตภัณฑ์อื่นอีกเป็นจำนวนมาก เช่น

เครื่องประดับ เครื่องเรือน เครื่องดนตรี เครื่องกีฬา ฯลฯ จึงกล่าวได้ว่าไม้ไผ่เป็นต้นไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจอย่างมากมาย สามารถนำมาประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าได้

2.1.1 ลักษณะโดยทั่วไป (General characteristic) ของไม้ไผ่

ไม้ไผ่เป็นพืชยืนต้น ที่พบทั่วไปมีลำต้นกลมและกลวงตรงกลาง มีข้อกระจายอยู่ทั่วไป เพื่อเสริมให้ลำต้นเหนียวขึ้น ทำให้สามารถผ่าทางยาวให้มีขนาดเล็กได้เท่าที่ต้องการ เปลือกหรือผิวของลำไม้ไผ่แข็งและเรียบเป็นมัน โดยปราศจากการตกแต่ง ไม้ไผ่บางชนิดมีสีดำหรือมีสีอื่นต่างๆ กัน รวมทั้งเป็นจุดๆ ทำให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น มีกาบหุ้มลำตามข้อซึ่งกาบนี้จะหลุดไปเมื่อลำไม้ไผ่เริ่มมีอายุ ลักษณะที่ปรากฏภายนอกที่เห็นเด่นชัดเหล่านี้จะแตกต่างกันไปในไม้ไผ่แต่ละชนิด จึงสามารถนำมาใช้จำแนกพันธุ์ไม้ไผ่ได้ ลักษณะส่วนใหญ่ที่ใช้สังเกตคือ

- 2.2.1.1 ใบ คุณลักษณะ (shape) ปลายใบ โคนใบและหูใบ (Stipule) ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามชนิด
- 2.2.1.2 ความสั้นยาวของปล้อง (internode) เช่น ไผ่นวล (ชลบุรี) หรือ ไผ่ปล้อง (ปราจีนบุรี) หรือ ไผ่ซี่ (จันทบุรี) ไผ่ข้าวหลาม หรือ ไผ่เสี้ยน จะมีปล้องยาว แต่ไผ่ป่าจะมีข้อสั้น
- 2.2.1.3 ความโตของเส้นรอบวง เช่น ไผ่ซาง จะมีขนาดโตกว่าไผ่ชนิดอื่นๆ
- 2.2.1.4 ฤดูกาลปล้อง (bud) ไม้ไผ่บางชนิดจะมีหนามอยู่ที่เหนือตา เช่น ไผ่สีสุก ส่วนไผ่ซางมีกิ่งยื่นออกมาและหลุดหายไปเมื่อแก่เต็มที่
- 2.2.1.5 สีของลำต้น (color) ไผ่ซางดำหรือไผ่เหลือง จะมีสีเหลืองตลอดลำและมีแถบสีเขียวยาวเป็นแถบลงมา ส่วนไผ่สีสุกและไผ่ป่าจะมีสีเขียวตลอดอยู่เสมอ
- 2.2.1.6 ความหนาของเนื้อไม้ไผ่ เช่น ไผ่สีสุก ไผ่ไร่ จะมีความหนากว่าไผ่ข้าวหลาม

แต่การสังเกตลักษณะภายนอกอย่างคร่าวๆ ที่กล่าวมานั้น จะยังไม่สามารถจำแนกพันธุ์ไม้ไผ่ถูกต้องนักเพราะแม้แต่ไม้ไผ่พันธุ์เดียวกัน ก็ยังมีลักษณะไม่เหมือนกันเนื่องจากความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ ทางธรณีวิทยา ความสมบูรณ์ของดิน และปริมาณน้ำฝน ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ไม้ไผ่ชนิดเดียวกัน ปลูกในที่ต่างกัน มีลักษณะผิดแปลกกันไป ยิ่งกว่านั้นอายุ ความอ่อนแก่ ก็ทำให้ลักษณะสารประกอบของเนื้อไม้ต่างกันไปด้วย ฉะนั้น การจำแนกพันธุ์ไม้ไผ่ที่ถูกต้อง ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของเหง้า กาบหุ้มลำส่วนต่างๆ ของดอก และลักษณะของผลเป็นเกณฑ์ด้วย จึงจำแนกพันธุ์ไม้ไผ่ได้อย่างถูกต้อง

เหง้า (rhizome) เป็นส่วนของลำต้นที่อยู่ใต้ดิน มีลักษณะตัน มีหน้าที่เก็บสะสมอาหาร และส่งอาหาร ไปเลี้ยงลำไม้ไผ่ ตาซึ่งอยู่ข้างๆ เหง้าจะมีการพัฒนาเป็นหน่อและลำไม้ไผ่ในที่สุด การแตกหน่อมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับชนิดพันธุ์ ตลอดจนชนิดดินและปริมาณน้ำเป็นหลัก Ueda (1960) ได้จำแนกลักษณะของไม้ไผ่เป็น 3 ชนิด ตามลักษณะการเจริญเติบโตของเหง้า ดังนี้

- 1) ระบบเหง้ากอ (Sympodial หรือ Pachymorph rhizome) การเจริญเติบโตของไม้ไผ่ระบบนี้ หน่ออ่อนจะแทงยอดออกมาจากตาของเหง้าที่มีอยู่หลายตา ซึ่งมีประมาณ 4 – 14 ตา ปกติตาที่เหง้าหลายๆ ตาจะเจริญแทงหน่อออกมาพร้อมๆ กัน แต่บางหน่อจะหยุดชะงักการเจริญเติบโตเต็มที่ต่อไป เหง้าใต้ดินจะมีขนาดใหญ่และสั้น ปกติมีความยาวไม่เกิน 12 เซนติเมตร หน่ออ่อนที่แทงออกมาจึงเบียดกันแน่นเป็นกอทึบที่มีลำแก่อยู่ข้างใน ส่วนลำอ่อนจะอยู่ภายนอกกอ เช่น ไม้สีสุก ไม้ป่า ไม้บง ไม้ตง ไม้เลียง ฯลฯ หรือไม้ไผ่ในแถบเขตร้อนทั่วๆ ไป เช่น ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ รวมทั้งประเทศไทยด้วย (Ueda, 1960)
- 2) ระบบเหง้าลำเดี่ยว (Monopodial rhizome) การเจริญของไม้ไผ่ระบบนี้อาศัยเหง้าในการขยายพันธุ์ได้เช่นกัน แต่เมื่อลำอ่อนแตกออกมาจากตาของเหง้าใต้ดินแล้ว จะมีเพียงบางตาตรงส่วนของปลายเหง้าที่เจริญออกเป็นหน่อใหม่ เหง้ามีระยะยาวแตกเป็นลำใหม่ในปีต่อไปเรื่อยๆ เหง้าและลำจึงไม่อยู่รวมกัน การแตกลำของไม้ไผ่ในระบบนี้ค่อนข้างเป็นระบบสม่ำเสมอ ง่ายและสะดวกต่อการจัดการบำรุงรักษา ไม้ไผ่ระบบนี้ส่วนมากเจริญเติบโตในพื้นที่เขตอบอุ่น เช่น ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และจีน เป็นต้น
- 3) ระบบเหง้าผสม (Intermediate หรือ memopodial sympodial rhizome) การเจริญเติบโตของไม้ไผ่ระบบนี้ จะมีทั้ง 2 แบบดังกล่าวข้างต้น คือ บางปีจะเจริญเติบโตในระบบเหง้ากอ บางปีจะเจริญเติบโตในระบบเหง้าลำเดี่ยว แต่บางปีจะเจริญพร้อมกันทั้ง 2 ระบบ ขึ้นอยู่กับสภาพความผันแปรของสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งจะพบได้ในพื้นที่แถบเขตอบอุ่น เช่นเดียวกับระบบเหง้าลำเดี่ยว

กาบหุ้มลำ (culm sheath) คือส่วนที่หุ้มอยู่รอบลำ สำหรับป้องกันลำเมื่อยังอ่อนอยู่ กาบหุ้มลำมักจะหลุดร่วงไปเมื่อลำเจริญเติบโตเต็มที่ แต่มีไม้ไผ่บางชนิดที่กาบหุ้มลำไม่หลุดร่วง เช่น ไผ่รวก กาบหุ้มลำแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- กาบ (Sheath) คือส่วนที่หุ้มรอบลำ อาจมีสภาพหนา แข็ง กรอบ หรือ อ่อน บางมีขน ภายหรือเกลี้ยง ไม่มีขน สั้นหรือยาวแตกต่างกันไปตามชนิดของไม้ไผ่ ตอนปลายกาบ ตรงที่ต่อกับใบยอดกาบ จะมีส่วนที่เรียกว่ากระจัง (ligule) กระจังนี้อาจจะมีขนยาว หรือสั้น หรือเป็นเยื่อบางก็ได้ ตรงด้านบนทั้ง 2 ข้างของกาบ มีลักษณะคล้ายหัวไหล่ บางทีจะมีครีบหรือขนอยู่ เรียกรวมๆ ว่า ครีบกาบ (auricle)
- ใบยอดกาบ (Sheath blade) จะอยู่ตอนปลายของกาบ มีลักษณะคล้ายใบ แต่มีขนาดใหญ่และเนื้อหนากปกติจะหลุดร่วงไปพร้อมกับกาบ แต่มีบางชนิดที่ร่วงไปก่อน และใบยอดกาบจะมีรอยต่ออยู่กับกาบเสมอ มิได้เชื่อมเป็นแผ่นเดียวกันตลอด

ดอก (floral) ดอกไม้ไผ่มีส่วนต่างๆ จำนวน 3 เกือบทุกสกุล และเนื่องจากส่วนต่างๆ ของดอกอยู่ใกล้ชิดกันมาก จึงมีรูปลักษณะผิดแปลกจากดอกของพันธุ์ไม้พวกหญ้าในวงศ์เดียวกัน คือ ช่อดอก (inflorescens) หนึ่ง จะมีกลุ่มดอก (spikelet) หลายกลุ่ม กลุ่มดอกหนึ่งจะมีดอกดอกเดียว หรือหลายดอกที่โคนสุดของกลุ่มดอกนั้น มีกลีบ (glum) เรียกว่า กลีบหุ้มกลุ่มดอก ปกติมี 2 กลีบ แต่ละดอกจะมีช่วงระหว่าง (rachilla) สั้นๆ เรียกว่า ก้านกลีบหุ้ม (lemma) ซึ่งมีขนาดใหญ่และหุ้มกลีบต่างๆ ของดอกได้เกือบรอบ กลีบรอง (palea) มีจำนวน 2 กลีบดอก (ladicule) ส่วนมากมีจำนวน 3 หรือบางทีมีเพียง 2 เท่านั้น เกสรตัวผู้ (stamen) มีจำนวน 3 หรือ 6 ก้านเกสรเชื่อมติดกัน หรือแยกกันอยู่ อับเรณู (anther) ตรงยอดมักพองโตหรือมีขน เกสรตัวเมีย (pistil) มักมีขนปกคลุม และตอนปลายอันเป็นที่ตั้งของตุ่มเกสร (stigma) จะเป็นอันเดียวหรือแยกออกจากกัน 2 หรือ 3 แฉก ผล เป็นชนิดเนื้อนุ่มเปลือกอ่อน (berry) หรือเนื้อแข็งเปลือกแข็งล่อน (nut) หรือเนื้อแข็งเปลือกแข็งไม่ล่อน (caryopsis) เช่น เมล็ดข้างเปลือกแตกต่างกันไปในแต่ละชนิดพันธุ์

2.2.1 ประโยชน์ของไม้ไผ่

ไม้ไผ่มีประโยชน์มากมายหลายอย่างหลายประการ ซึ่งประชาชนชาวชนบทห่างไกล มักจะรู้ถึงประโยชน์ของไม้ไผ่มากกว่าชาวกรุงเทพฯ ซึ่งพอสรุปประโยชน์ของไม้ไผ่ดังนี้

- #### 2.2.1.1 ประโยชน์ในการก่อสร้าง ใช้ลำไผ่ชนิดต่างๆ ก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ล้อมรั้วบ้าน คอกสัตว์ สร้างร้านทาสี ทำเรือนเพาะชำ บันได ฟากปูพื้น

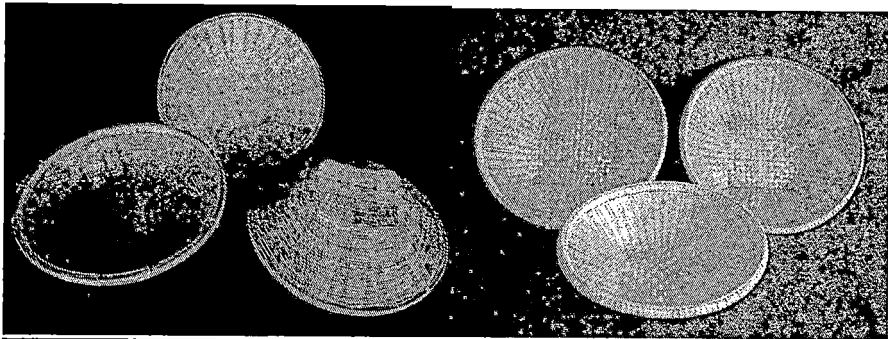
- 2.2.1.2 ประโยชน์ทางการทำภาชนะ ไม้ไผ่แทบทุกชนิดสามารถนำมาจักสาน ทำสิ่งต่างๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น กระบุง ตะกร้า เข่ง กระด้ง กระเป่าลือ
- 2.2.1.3 ประโยชน์ทางด้านโภชนา หน่อไม้หลายชนิดสามารถนำมาประกอบเป็นอาหารได้เป็นอย่างดี และเป็นอาหารชนิดหนึ่งที่เป็นที่นิยมของประชาชน มาเป็นเวลาช้านานแล้ว จนกระทั่งก่อให้เกิดอุตสาหกรรมการทำหน่อไม้คอง หน่อไม้กระป๋องขึ้นในปัจจุบัน ใบไม้ไผ่บางชนิดใช้ประโยชน์ในการห่อขนมต่างๆ
- 2.2.1.4 ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรม ไม้ไผ่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางด้านเกษตรกรรมเป็นอันมาก เช่น ค้ำขวาน ค้ำจอบ ค้ำเสียม ทำรั้วปลูกผัก ไม้ค้ำยันต้น ไม้ ค้างถั่ว ค้างพลู ไม้สอยผล ไม้
- 2.2.1.5 ประโยชน์ทางการประมง เช่น ทำเสาโป๊ะ หลักปักเลี้ยงหอย เปลือกดักปลา ขอบกปลา ลุ่ม ลอบดักปลา
- 2.2.1.6 ประโยชน์ทางด้านดนตรีและกีฬา ไม้ไผ่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านกีฬาและดนตรี เช่น นำมาทำอังกะลุง ขลุ่ย ว่าวชนิดต่างๆ เบ็ดตกปลา
- 2.2.1.7 ประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรม ในหลายประเทศนิยมใช้ไม้ไผ่เป็นวัตถุดิบสำหรับทำเชื้อกระดาษ ไหมเทียม ไม้ไผ่อัด เป็นต้น
- 2.2.1.8 ประโยชน์ทางด้านอนุรักษ์ ไม้ไผ่และป่าไผ่ตามธรรมชาติมีประโยชน์ช่วยป้องกันลมพายุ ป้องกันการกัดเซาะพังทลาย ช่วยยึดดินและลดความเร็วของน้ำ ใบไม้ไผ่ที่หล่นทับถมผุพังกลายเป็นอินทรีย์วัตถุได้โดยง่าย ช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- 2.2.1.9 ประโยชน์ทางด้านนันทนาการ ไม้ไผ่เป็นพืชชนิดหนึ่งที่สามารถนำมาปลูกประดับเพื่อความร่มรื่นและสวยงาม ในหลายประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น ได้นับถือความงดงามของต้นไผ่และใบไผ่ลงในเสื้อผ้า หรือผ้า幔ต่างๆ ตลอดจนของที่ระลึกอื่นๆ เช่น พัด ร่ม เป็นต้น
- 2.2.1.10 ประโยชน์ทางการใช้เป็นอาวุธ ไม้ไผ่สามารถนำมาใช้เป็นอาวุธได้ เช่น ขวาก หอก หลาว ไม้ซางเป่าลูกดอก เป็นต้น แต่ปัจจุบันคงจะหมดสมัยนิยมแล้ว เนื่องจากอาวุธต่างๆ ทันสมัยมากยิ่งขึ้น
- 2.2.1.11 ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือน จะนำไม้ไผ่ที่มีลำต้นตรงเนื้อหนาที่มีความแข็งแรงมาทำเก้าอี้ เตียง โต๊ะ ฉากกั้นห้อง

2.2.1.12 ประโยชน์ในด้านการแพทย์ ใช้ปล้องไม้ไผ่ผ่าครึ่งแล้วเหยียบบนผิวหนัง โล่งช่วยแก้ปวดเมื่อย

จากการศึกษาฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์หัตถกรรมและหัตถอุตสาหกรรมด้านการใช้ประโยชน์ของไม้ไผ่สามารถแยกตามลักษณะของส่วนต่างๆ ของลำไม้ไผ่ดังนี้

2.2.2 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

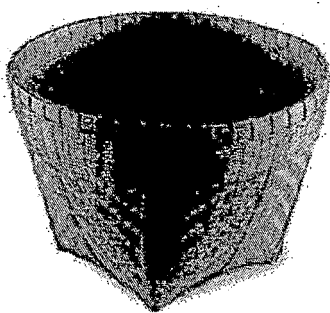
2.2.2.1 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากเส้นตอก



ภาพที่ 2.1 กระจาด

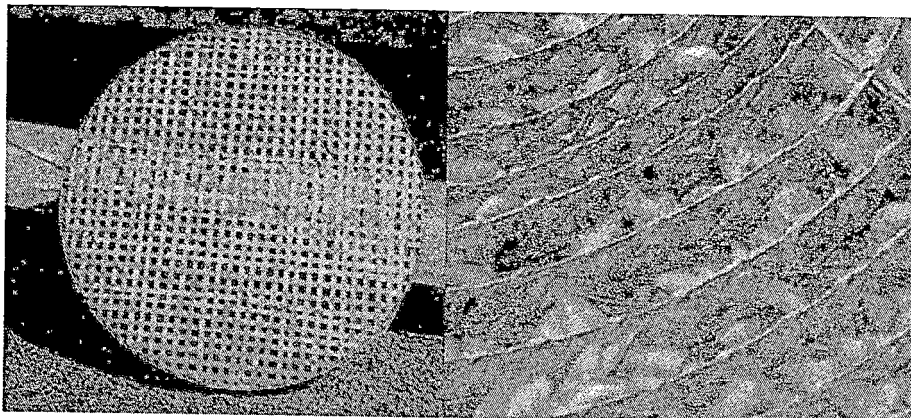
ที่มา : <http://www.igetweb.com/www/thaiweave/gallery/488627.jpg>

ที่มา : http://www.siambig.com/shop/view.php?shop=PanasOTOP&id_product=68533&SID=f92a9257e8055756384e37a5bc20dbff



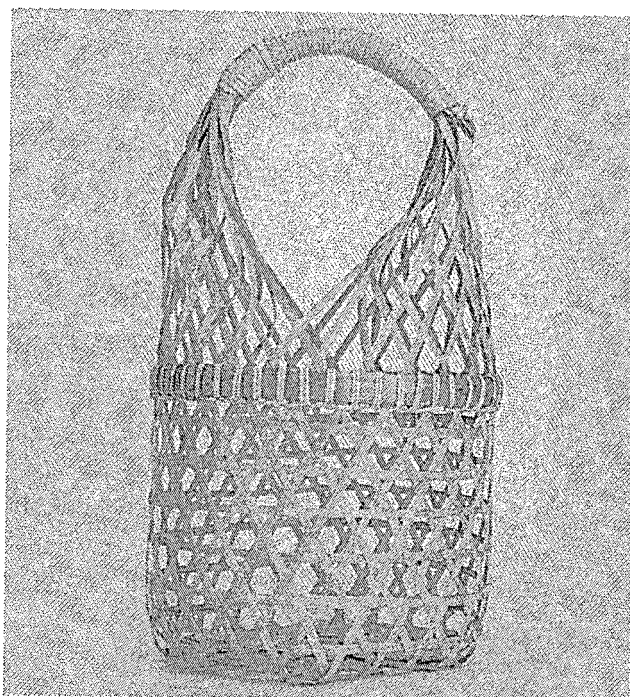
ภาพที่ 2.2 กระบุง

ที่มา : <http://appl.bedo.or.th/rice/ToolInfo.aspx?id=14>



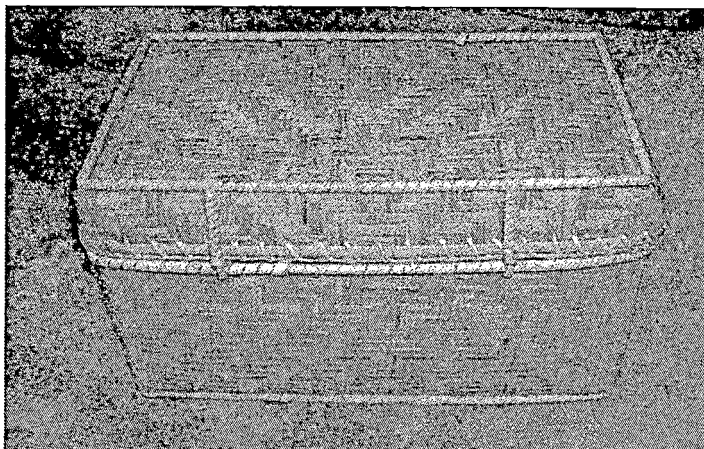
ภาพที่ 2.3 จ่อ หรือ กระด้งเลี้ยงไหม

ที่มา : http://www.siambig.com/shop/view.php?shop=PanasOTOP&id_product=68533&SID=f92a9257c8055756384e37a5bc20dbff



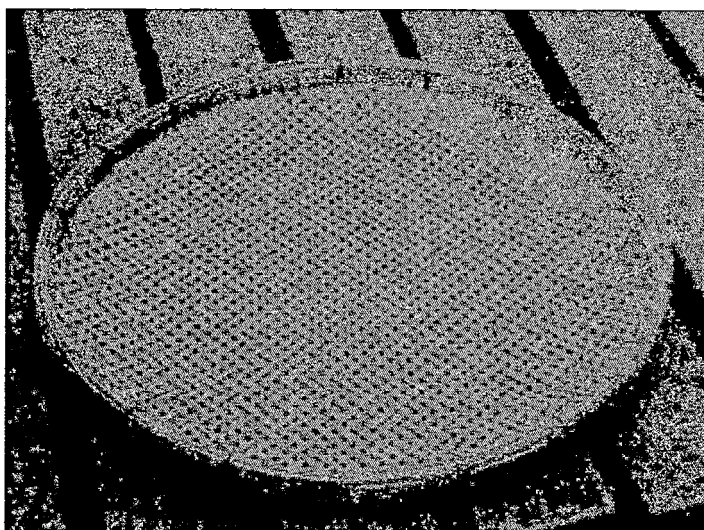
ภาพที่ 2.4 ชะลอม

ที่มา : http://www.elibrary.sacict.net/th/products/detail.php?IBLOCK_ID=1&SECTION_ID=52&ELEMENT_ID=9950



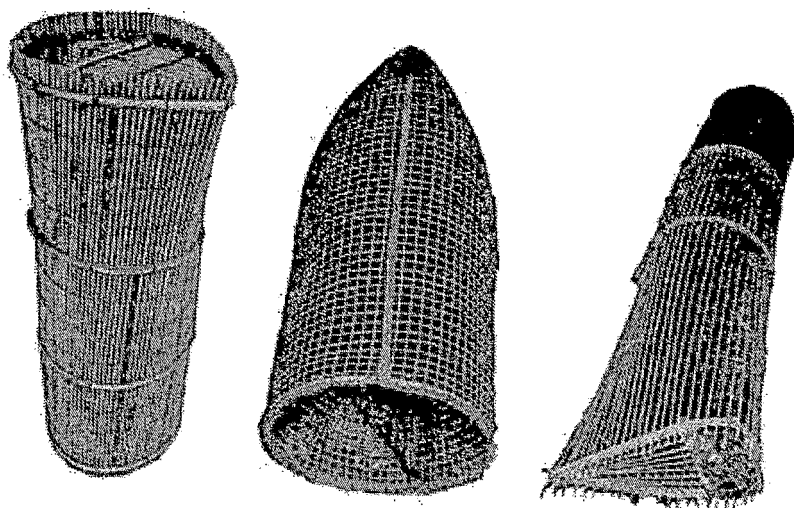
ภาพที่ 2.5 ตะกร้ามีฝา

ที่มา : http://www.thaisecondhand.com/_board/at/data/AT8386342.html



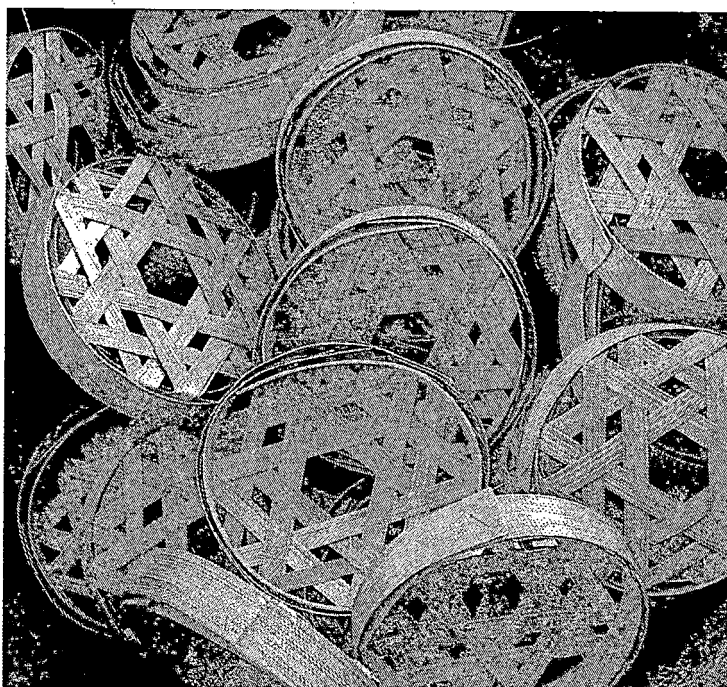
ภาพที่ 2.6 กระด้ง

ที่มา : <http://www.openbase.in.th/node/10343>



ภาพที่ 2.7 ลอบดักปลา

ที่มา : http://www.aquatoyou.com/index.php?option=com_content&view=article&id=608:-trap&catid=55:2010-04-17-12-26-29&Itemid=62



ภาพที่ 2.8 เชนึงปลา

ที่มา : http://smce.doae.go.th/productcategory/productpopup.php?ps_id=2715&smce_id=432090110003



ภาพที่ 2.9 ข้องใส่ปลา

ที่มา : http://www.oknation.net/blog/home/album_data/911/27911/



ภาพที่ 2.10 เข่งใส่ของ

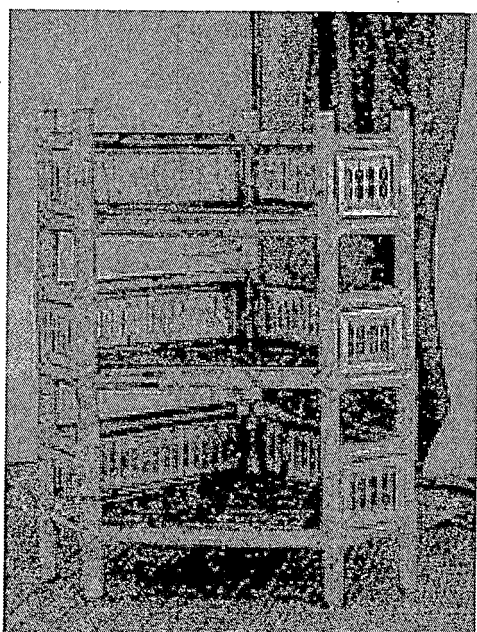
ที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/sgk/file/g6.html>



ภาพที่ 2.11 โครงเครื่องเงิน

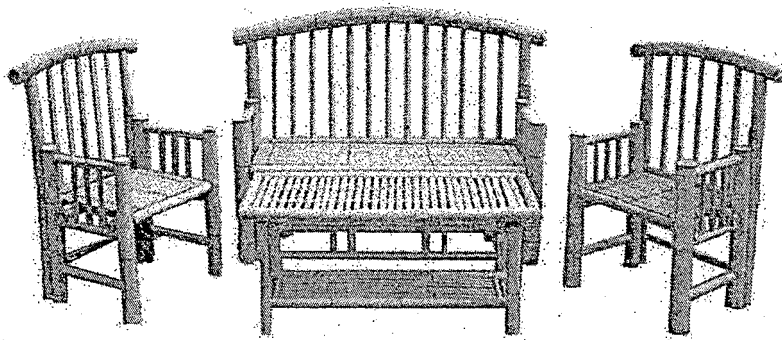
ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/yongyoot/2007/11/04/entry-1>

2.2.2.2 ผลิตภัณฑ์จาก ถ้ำตัน กิ่ง



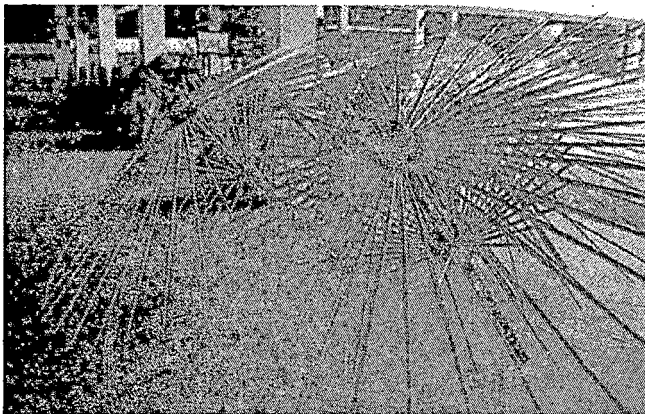
ภาพที่ 2.12 ชั้นวางหนังสือ

ที่มา : <http://www.correct.go.th/demo/www/products/icons/0002-aopphan>

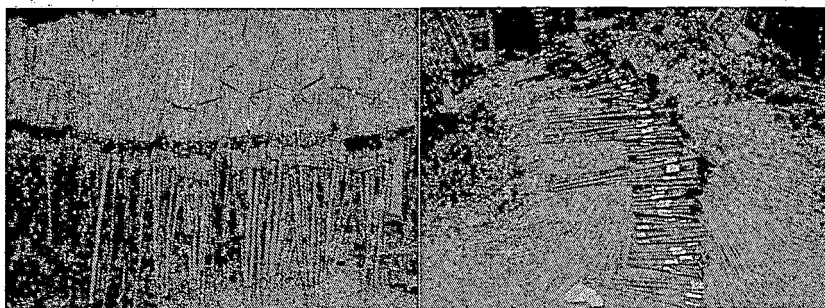


ภาพที่ 2.13 ชุดโต๊ะเก้าอี้

ที่มา : <http://www.thaiads.in.th/228402561/>

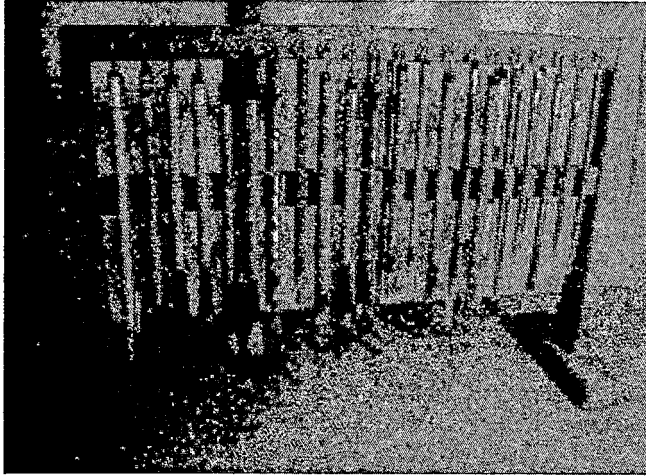


ที่มา : http://www.tmc.nstda.or.th/htmlweb/view_new.php?id_view=1030



ภาพที่ 2.14 ด้ามร่วม ด้ามไม้กวาด

ที่มา : http://www.haarai.com/promoteweb/index.php/_get_dalink/detail/_postid_/26681



ภาพที่ 2.15 ค้ำมพูกัน

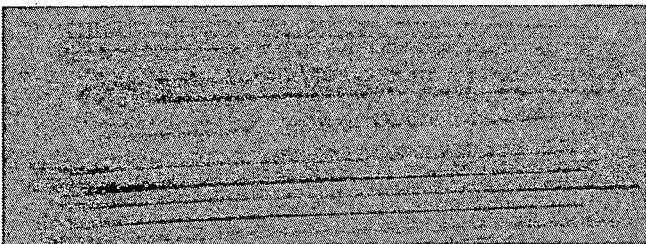
ที่มา : <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=14-07-2006&group=12&gblog=9>



ภาพที่ 2.16 แกร์ไม้ไผ่

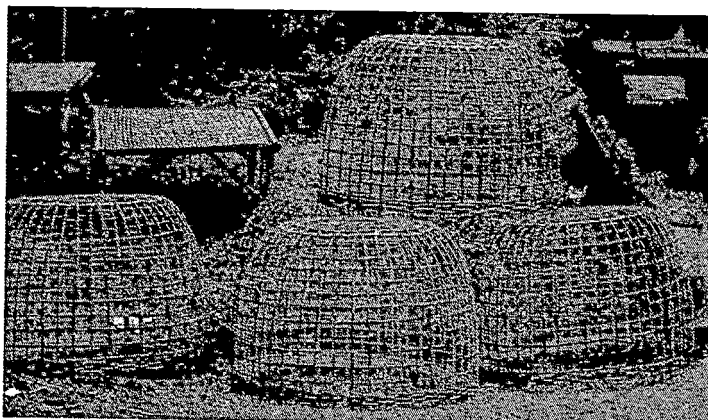
ที่มา : <http://www.muangonline.com/-2-กรุงเทพฯ/posts/6/46/45613>

2.2.2.3 ผลิตภัณฑ์จากเนื้อไม้ไผ่



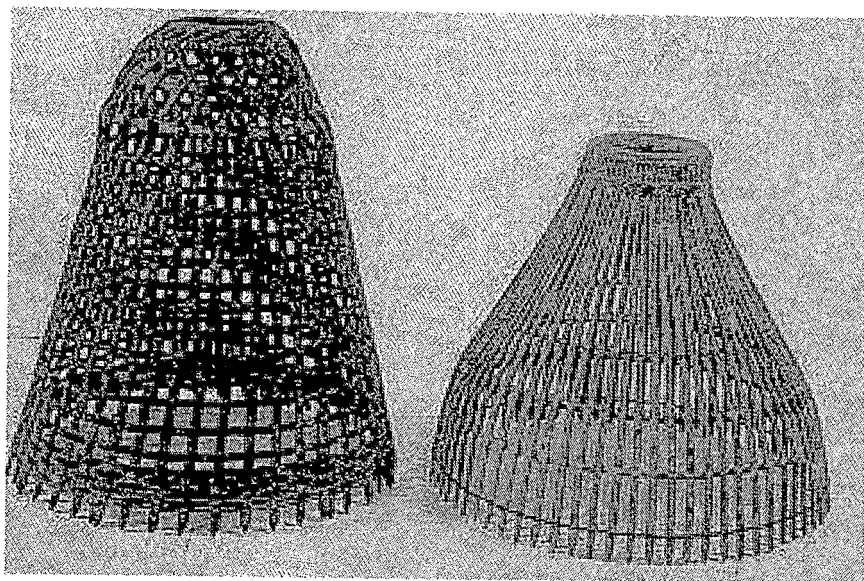
ภาพที่ 2.17 ตะเกียบ

ที่มา : <http://www.kadnad.com/256932>



ภาพที่ 2.20 สุ่มไก่

ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/witphoto/2007/11/02/entry-1>



ภาพที่ 2.21 สุ่มปลา

ที่มา : <http://www.skn.ac.th/skl/project/fish/k5.htm>

2.2 ผลิตภัณฑ์งานจักสาน

ผลิตภัณฑ์งานจักสานในประเทศไทย ส่วนใหญ่ทุกภาคเราจะพบเครื่องจักสานชนิดต่างๆ มีอยู่ทั่วไปไม่ว่าในสถานที่นั้นจะประกอบอาชีพอะไร ในสวน ไร่ นา ในบ้าน ตลาด ร้านค้าในเมือง ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากเครื่องจักสานเป็นเครื่องใช้ประจำสำหรับชีวิตที่สำคัญที่สุดในการประกอบอาชีพหรือทุกคนจะต้องใช้ประกอบกับความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะชาวบ้านที่จึงจำเป็นต้องทำเครื่องจักสานมาใช้งานให้เหมาะกับงานแต่ละประเภท งานจักสานโดยมากจะมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากความจำเป็นใกล้เคียงกัน จะแตกต่างกันบ้างก็อยู่ที่สภาพดินฟ้าอากาศ ภูมิประเทศเท่านั้น

ปัจจุบันงานจักสานอาจจะเปลี่ยนแปลงจากการใช้สอยเดิมมาเป็นงานด้านอุตสาหกรรมที่ใช้กันโดยทั่วไปโดยการนำผลิตภัณฑ์ทางด้านจักสานมาใช้ในรูปแบบที่ต่างกันตามความสวยงาม เช่น ทำโคมไฟตกแต่งอาคารบ้านเรือน เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศอีกด้วย

งานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ได้มีผู้รู้หลายๆ ท่าน ได้แบ่งตามหน้าที่ใช้สอยไว้ ตามทัศนนะความเหมาะสม ดังนี้เช่น

- เครื่องใช้ในครัวเรือน
- เครื่องใช้ในการจับ ดัก กัก ปลา
- เครื่องดนตรี เครื่องนันทนาการ
- เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาโนช กงกะนันทน์ ได้จัดแบ่งเครื่องจักสานตามหน้าที่ใช้สอยไว้ 4 ประเภท คือ

- เครื่องจับสัตว์น้ำ
- เครื่องมือกสิกรรม
- เครื่องใช้ภายในบ้าน
- สิ่งของเบ็ดเตล็ด

2.2.1 เครื่องมือจับสัตว์น้ำ

ท้องถิ่นในชนบทเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์โดยทั่วไป โดยเฉพาะในบริเวณที่ลุ่มหรือในท้องนาซึ่งมีน้ำขังอยู่และในขณะเดียวกันจะมีปลาอาศัยอยู่ด้วย นอกจากนี้แล้วยังมีแม่น้ำ ลำคลอง ตลอดจนหนองและบึงอยู่โดยทั่วไปอีกด้วย ชาวชนบทจึงหาปลาเพื่อเลี้ยงชีพกันไปวันหนึ่งๆ จึง

จำเป็นต้องใช้เครื่องมือซึ่งสร้างขึ้นเอง เครื่องมือดักปลาเหล่านี้เป็นเครื่องจักสาน มีลักษณะที่ทำให้ปลาว่ายเข้าไปแล้วไม่สามารถออกมาได้ วิธีการดักนั้นจะต้องใช้ร่วมกันกับแร้วหรือไม้ซึ่งปักเป็นรั้วเป็นแนว เพื่อให้นำทางให้ปลาวายมาเข้าเครื่องมือที่วางดักไว้ ส่วนเครื่องมือที่ใช้สำหรับจับนั้นจะมีลักษณะเป็นกรง โดยเปิดส่วนบนของภาชนะเอาไว้สำหรับให้เอามือล้วงลงไปจับปลาอีกทีหนึ่ง สำหรับเครื่องมือสำหรับจับนั้นก็มีลักษณะเป็นภาชนะธรรมดาที่มีตาของการจักสานถี่เพียงพอที่จะป้องกันมิให้ปลาหนีรอดออกมาได้ ส่วนบนจะเป็นปากเปิดและปิดได้ เครื่องมือจับปลาที่มีทั้งสิ้น พอสรุปได้ดังนี้

2.2.1.1 ขนาง

ขนางเป็นเครื่องมือสำหรับช้อนปลาหรือกุ้งตามชายฝั่งน้ำ กอหญ้า ฯลฯ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ชังเล (ชะเล) สานด้วยผิวไม้ไผ่ ขนางมี 3 ขนาด คือ เล็ก กลาง ใหญ่ และมีรูปลักษณะแตกต่างกันด้วยคือ

- 1) ขนางขนาดเล็ก มีรูปลักษณะคล้ายปั้งก็่ ถายที่สานคือลายขัด ส่วนขอบใช้ไม้พุทราทำ โดยมีเส้นตอกขัดเป็นลวดลายตาแมลงวันอยู่โดยรอบ เวลาช้อนปลาใช้ช้อนเข้าหาตัว
- 2) ขนางขนาดกลาง มีรูปลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม คล้ายกับโพงวิดน้ำ มีโครงสร้างเป็นไม้ไผ่สานด้วยตอกเส้นไม้ไผ่กลมขนาดเล็ก มัดด้วยเส้นหวายเป็นตอนๆ ส่วนกันเป็นช่องกลม มีตาข่ายหรือถุงผ้าปิดสำหรับรองรับและเก็บปลา หรือกุ้ง มีด้ามสองอันขนาบติดกับด้านบนของขนาง และมาไขว้กันตรงใกล้กับด้ามสำหรับถือคล้ายขากรรไกร ขนางขนาดนี้ใช้แรงคนไต่ไปข้างหน้าตามทางน้ำตื้นในทุ่งนา หนอง บึง หรือกอหญ้า
- 3) ขนางขนาดใหญ่ มีรูปลักษณะเป็นสามเหลี่ยมเช่นเดียวกัน สานเป็นตาถี่เหลี่ยมห่างประมาณเช่นเดียวกับตะแกรง ขนาดนี้คนจะไต่ไม้ไผ่ เขาจึงใช้ผูกติดไว้กับหัวเรือ แล้วพายไต่ไปตามท้องน้ำ

2.2.1.2 ช้อง

ช้อง เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งสำหรับใส่ปลาไว้ชั่วคราวในขณะที่ชาวบ้านออกหาปลา ช้องมีอยู่ 2 ประเภทคือ

- 1) ช้องธรรมดา มีรูปลักษณะคล้ายหม้อดิน สานด้วยเนื้อไม้ไผ่ ส่วนกันเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีโครงไม้ไผ่ขวางเป็นกากบาทรองรับอยู่ ส่วนข้างกลมและป่องออก ส่วนคอจะแคบและปลายจะผายออก และมีฝาที่มีกันแหลมปิดกันปลากระโดดออก เวลาใช้ชาวบ้านจะผูกติดกับบันเอวหรือหัวเดินไป
- 2) ช้องเปิด มีรูปลักษณะคล้ายตัวเปิด จะสังเกตเห็นส่วนปลายของข้องจะมีไม้ไผ่จัดเป็นรูปหางเป็ดติดอยู่ เข้าใจว่าเป็นการประดับตกแต่งทางด้านสวยงามมากกว่าเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ วัสดุและโครงสร้างต่างๆ คล้ายคลึงกันกับข้องธรรมดาทั้งสิ้น ชาวบ้านจะใช้ผูกติดกับเอวในเวลาจับปลาในน้ำ หรือปล่อยให้ข้องเปิดนี้ลอยตามตัวไป

2.2.1.3 กระชัง

กระชัง เป็นภาชนะชนิดหนึ่งที่ชาวชนบทใช้สำหรับชั่งหรือเลี้ยงปลาที่จับมาได้ เพื่อที่จะนำไปบริโภคหรือจำหน่ายโดยเอาไปผูกติดกับหลักไม้ในน้ำ และลอยแช่น้ำไว้ กระชังมีรูปลักษณะกลมค่อนข้างแบนทำด้วยไม้ไผ่ผ่าซีกแล้วสานอย่างหยาบๆ โดยใช้เส้นหวายผ่าซีกมัดเอาไว้กับโครงภายในตั้งแต่ส่วนบนส่วนกลาง และส่วนล่าง ส่วนบนมีฝาปิด - เปิด ช่องสำหรับเอามือล้วงจับปลา

2.2.1.4 ลอบ

ลอบ เป็นเครื่องมือสำหรับดักปลาและดักกุ้งโดยไม่ต้องใช้เหยื่อล่อ แต่ต้องใช้ฝักหรือแผงไม้ไผ่ประกอบเป็นเครื่องกันเพื่อช่วยให้ปลาว่ายเข้ามาในลอบ โดยตั้งไว้ในที่น้ำไหล ช่องน้ำ ลำห้วย หนอง หรือบึง ลอบมี 3 ประเภท คือ

- 1) ลอบนอน ใช้สำหรับดักปลาขนาดใหญ่ โดยวางลงในแนวขนานกับพื้น มีรูปลักษณะเป็นทรงกระบอกคล้ายถังน้ำมัน มีขนาดเท่ากันตลอดทั้งอันตามลำตัวสานด้วยเส้นไม้ไผ่ขนาดเล็ก โปร่ง โดยมีเส้นหวายมัดไว้เป็นประาะๆ ส่วนหัวมีฝาปิด - เปิด และมีช่องสำหรับดักปลา ภายในมีงาติดอยู่เพื่อป้องกันมิให้ปลาว่ายหนีออกมา

- 2) ลอบยืน ใช้สำหรับดักปลาขนาดใหญ่เช่นเดียวกัน โดยวางในแนวตั้งฉากกับพื้น มีรูปลักษณะเป็นทรงกระบอกเช่นเดียวกัน มีช่องสำหรับดักปลา

๕๔๖. ๕/๒
๓ ๕๖๘ ๓๐
ค.๒

เป็นรูปยาวขนานไปกับลำตัวของลอบ ภายในมีงาติดอยู่เช่นกัน ส่วนหัวของลอบประเภทนี้มี 4 ลักษณะ คือ หัวรวบและมัดเอาไว้ด้วยกัน หัวตัดแต่เปิดช่อง หัวเปิด และหัวมีลักษณะเป็นปากขวิด ในบางโอกาสจะวางลอบติดกันเป็นพืดยาวประมาณ 10 – 15 ลอบ หรือใช้ตั้งเป็นแถวยาวออกไปจากริมตลิ่ง ไปยังกลางน้ำ มีหลักปักกันไว้มิให้เคลื่อนที่

3) ลอบกึ่ง ใช้สำหรับดักกุ้ง มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับลอบนอนทุกประการ แต่การสานนั้นมีความละเอียดและถี่มาก เพื่อป้องกันมิให้กุ้งหนีออก

2.2.1.5 ไช

ไช เป็นเครื่องมือสำหรับดักปลาใหญ่และปลาเบญจพรรณ มีรูปเป็นทรงกระบอกสานด้วยเนื้อไม้ไผ่โดยมีเส้นหวายมัดไว้อีกทีหนึ่ง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือส่วนหัว เปิดเป็นช่องไว้สำหรับจับปลาออก ส่วนกลางค่อนข้างคอด ซึ่งภายในโปร่ง เป็นส่วนที่มีช่องสำหรับดักปลา ซึ่งประกอบไปด้วยงาแซงสำหรับกันผลว่ายออก และส่วนสุดท้ายคือ ส่วนที่ปิดไม่มีทางสำหรับปลาวายเข้า ผูกมัดด้วยเส้นหวายเป็นเปราะๆ มีลักษณะเรียวยาว แลวม การสานไชจะสานห่างๆ กันไปตามแนวนอน เพื่อกันมิให้ปลาขนาดใหญ่ที่ต้องการหนีเตล็ดลอดออกได้ ส่วนต่างๆ ของไชจะถูกยึดด้วยหวายซึ่งรัดเป็นข้อๆ

การวางไชดักปลาเขาจะไม่ใส่เหยื่อล่อและวางไว้โดดเดี่ยวที่ก้นบึงหรือหนองน้ำ แต่จะวางไว้ในที่ซึ่งมีน้ำไหล เช่น ตามหัวคันนา โดยขุดให้เป็นช่องกว้างพอที่จะวางไชได้ ให้ช่องดักปลาอยู่ส่วนล่างติดกับพื้นดิน หรือทำนบดินกั้นปลาให้ว่ายมายังช่องน้ำไหลซึ่งวางไชดักไว้ ไชเป็นเครื่องมือดักปลาที่แพร่หลาย มีใช้กับแทบทุกภาคของประเทศ แต่มีลักษณะและขนาดแตกต่างกันเท่านั้น ชาวนามักจะใช้จับปลาในฤดูน้ำลดจากทุ่งนา

2.2.1.6 สุ่ม

สุ่ม เป็นเครื่องมือสำหรับจับปลาโดยตรง โดยไม่ต้องใช้เวลาในการรอคอย และไม่ต้องใช้เหยื่อล่อ สุ่มโดยทั่วไปมีอยู่ 2 แบบ แบบที่หนึ่งคือสุ่มที่สานด้วยผิวไม้ไผ่เป็นตาถี่เหลี่ยม ส่วนบนแคบมีช่องสำหรับเอามือล้วงลงไปจับปลา ส่วนล่างบานออก และตอนปลายมีเชิงเหลี่ยมให้แลวม เพื่อสะดวกใน

การใช้กดลงบนพื้น โครงสร้างไม่ค่อยแข็งแรงแต่มีราคาถูก อีกชนิดหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่ซีกเหลาให้เล็กเป็นรูปกลมรี ส่วนบนเล็กมีช่องกลมสำหรับเอามือ ล้วงลงไปจับปลา มีขอบทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ส่วนล่างบานออกในลักษณะโค้ง และมีตีน (เชิง) ไม้ไผ่เหลาแหลมโดยรอบเพื่อสะดวกในการใช้กดลงบนพื้น หนองน้ำ ภายในมีโครงไม้ไผ่หรือ โครงเหล็กกลม โดยรอบตาม (แนว) ขวาง การใช้ส้อมมักใช้ในบริเวณน้ำตื้น เช่น ชายคลอง หนองหรือบึง ที่วิดน้ำออกแล้วเพื่อจับปลา ผู้จับอาจใช้ทีเดียวพร้อมกันสองส้อม (ข้างละ ส้อม) เดินรอบไปตามพื้นน้ำหรือกอหญ้าที่คิดว่าจะมีปลาซ่อนอยู่ การเดิน รอบนั้นมักจะเดินเรียงกันเป็นแถวหน้ากระดานทีละหลายๆ คน ปลาที่จับ ได้มีทั้งเล็กและใหญ่

2.2.1.7 ตุ่ม

ตุ่ม เป็นเครื่องมือสำหรับดักปลา สานด้วยไม้ไผ่จนทึบมองไม่เห็นตา ยิ่งกว่านั้นยังใช้ดินเหนียวหรือโคลนยาโดยรอบจนแลดูทึบ มีทางเข้า 2 ทาง ทางแรกอยู่ส่วนล่าง เป็นช่องกลมหรือสี่เหลี่ยมเป็นทางสำหรับปลาว่ายเข้า มีทางแซงคือ ไม้ไผ่เสี้ยนภายในต่อจากช่องทางเข้า เพื่อกันมิให้ปลาว่ายกลับ ออกมาได้ ส่วนอีกทางหนึ่งอยู่ตอนบน เป็นช่องขนาดใหญ่กว่าช่องตอนล่าง สำหรับเทปลาออกจากตุ่ม ตุ่มของภาคกลางมีรูปทรงคล้ายขวดกลมหรือสี่เหลี่ยม ส่วนมากใช้ดักปลาในที่ลุ่มหรือชายหนองน้ำ และลำน้ำในทุ่งนา เวลาฤดูน้ำ การวางตุ่มในเวลาดักปลาจะวางให้ปากตุ่ม โผล่เหนือน้ำ เพราะถ้าวางให้จมใต้น้ำแล้วปลาจะว่ายหนีออกทางปากได้ ภายในตุ่มที่ส่วนล่าง ตรงใกล้กับปากทางแซงจะมีเหยื่อใส่ล่อปลาไว้ การวางตุ่มจะวางในที่น้ำไหล และน้ำนิ่ง ส่วนมากจะวางเดี่ยวในที่น้ำไหล เช่น ตามหัวคันนาหรือช่องน้ำ ในฤดูทำนา จะมีฝือกหรือแผงไม้ไผ่ประกบอุดช่องน้ำไหล เพื่อกันปลาให้ ว่ายลัดเลาะเข้าไปในตุ่ม

2.2.1.8 อีจู้

อีจู้ เป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้สำหรับใส่เหยื่อซึ่งส่วนมากจะเป็นปลาตัวเล็กๆ เช่น ปลาสร้อยสำหรับเอาไปเลี้ยงเป็ด หรือเพื่อตกปลาตัวใหญ่อีกทีหนึ่ง ทำ ด้วยกระบอกไม้ไผ่ โดยจักเป็นเส้นๆ ไม้ให้ขาด เป็นลักษณะตอกเส้นขึ้น แล้วสานด้วยตอกเส้นนอนอีกทีหนึ่ง ส่วนปากหรือปลายจะบานออกเพื่อ

สะดวกแก่การล้างหยิบเหยื่อ ส่วนปากนี้จะมีรูปกรวยปิด ชาวบ้านมักจะใช้
ขังเหยื่อที่ยังไม่ตายไว้ในน้ำเพื่อเอาไว้ใช้

2.2.1.9 ตะกร้าใส่ปลา

ตะกร้าใส่ปลาเป็นภาชนะที่พ่อค้าหรือแม่ค้าใช้ใส่ปลาวางขายในตลาด เมื่อ
ชาวบ้านนำปลาที่จับได้มาส่ง สานด้วยเนื้อไม้ไผ่และผิวไม้ไผ่เป็นลายขัด
ธรรมดาค่อนข้างโปร่งมีตาถี่เหยื่ออยู่โดยทั่วไป ส่วนขอบจะมีแผ่นไม้ไผ่
ประกบโดยรอบเพื่อให้แข็งแรง

2.2.2 เครื่องใช้ภายในบ้าน

เครื่องใช้ภายในบ้านที่เป็นเครื่องจักสานยังคงเป็นที่นิยมใช้กันในบรรดาชาวชนบททั่วไป
เครื่องใช้เหล่านี้ได้รวบรวมไว้เป็นจำนวน 11 ชนิด 18 แบบด้วยกัน คือ

2.2.2.1 ชะลอม

ชะลอม เป็นภาชนะสำหรับใส่สิ่งของเพื่อนำพาไปยังที่ต่างๆ สานด้วยดอก
ไม้ไผ่เป็นลวดลายเฉลวโปร่งชนิดหกมุม ชะลอมมีรูปลักษณะเป็น
ทรงกระบอก ส่วนกันเป็นหกเหลี่ยมปากชะลอมใช้รวบและผูกมัดสำหรับ
หิ้ว สูงประมาณ 25 ซม.

2.2.2.2 ฝาชี

ฝาชี เป็นเครื่องปกปิดอาหารเพื่อป้องกันแมลงวันหรือแมลงอื่นตอม และ
ป้องกันสิ่งสกปรกมิให้ตกลงไปในอาหาร สานด้วยดอกเนื้อไม้ไผ่ ขนาด 5
มม. สานเป็นลวดลายขัด ลายสองหรือลายดอกพิกุล ตาห่างกันประมาณ 3
มม. เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก ขอบของฝาชีทำด้วยผิวไม้ไผ่ขนาด 2.5
ซม. ประกับเนื้อฝาชีโดยรอบ มัดด้วยเส้นหวายเป็นช่วงๆ ภายในมีโครงไม้
ไผ่ยึดติดกับขอบกากบาทเพื่อเสริมความแข็งแรง

2.2.2.3 พัด

พัด เป็นเครื่องมือใช้โบกลม ชาวชนบทใช้สำหรับพัดลมในเวลาหุงต้ม หรือ
ใช้โบกลมเพื่อขจัดความร้อนได้ สานด้วยดอกไม้ไผ่ ขนาด 1.2 ซม. เป็น
ลวดลายสองและลายขัด ตอนกลางมีด้ามไม้ไผ่เหลาแบน ขนาด 2 ซม. ทำ
เป็นด้าม พัดมีรูปลักษณะเป็น 5 เหลี่ยม กลมรี ฯลฯ

2.2.2.4 กระบุง

กระบุง เป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้สำหรับใส่ข้าวและดวงข้าว โดยทั่วไปแล้ว มีอยู่สามขนาด รูปทรงแตกต่างกันไปตามลักษณะการใช้ กระบุงขนาดใหญ่ มีหูสำหรับร้อยเชือกเพื่อใช้หาบข้าวหรือสิ่งของเบ็ดเตล็ด หาบไปไหนมาไหน กระบุงขนาดกลางคือ กระบุงลูกสัด ใช้สำหรับดวงหรือโกยข้าว และ กระบุงขนาดเล็กใช้สำหรับงานเบ็ดเตล็ดหรือโกยข้าว กระบุงมีลักษณะเป็น รูปวงกลมที่ส่วนปาก มีขอบไม้ไผ่ประกบและมัดด้วยเส้นหวายเป็นช่วงๆ โดยรอบ ส่วนคอสานเป็นลายขัดทึบ เพื่อให้แลดูสวยงามและแข็งแรง มีอยู่ สองลักษณะคือ ถ้ามีลักษณะ โคงหรือค่อมเรียกว่า กระบุงค่อม ถ้าเป็น เส้นตรงก็เรียกว่า กระบุงปากตรง ส่วนตัวสานด้วยไม้ไผ่เป็นลายสอง ส่วน ก้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีก้าน ไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นขจัดรองไว้เป็นรูป กากบาทเพื่อเสริมให้แข็งแรง

2.2.2.5 กระจาดหาบ

กระจาดหาบเป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้สำหรับใส่สิ่งของเพื่อนำพาไปยัง สถานที่ต่างๆ ด้วยการหาบในการใส่สิ่งของนั้นจะใช้กระจาดหาบสองใบ มี สภาหกรองรับ แล้วใช้ไม้คานสอดที่ส่วนบนของสภาหกรอใส่ป้าหามไป กระจาดสานด้วยไม้ไผ่ตอนบนเป็นลายตาแมวโปร่งหุ้มมม ตอนล่างเป็น ลายตาจีน ส่วนขอบไม้ไผ่ขนาด 3 ซม. มัดด้วยเส้นหวายเป็นช่วงๆ ห่างกัน ประมาณ 5 ซม. ส่วนล่างเป็นหวายสามเส้นวางซ้อนกันทำหน้าที่เป็นฐาน ของกระจาด ปากของกระจาดเป็นรูปวงกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 64 ซม. ส่วนก้นเป็นรูปหกเหลี่ยมมีไม้ไผ่ขนาด 2 ซม. ขัดตามมุมของกระจาด รองรับกันเพื่อความแข็งแรง ส่วนก้นนี้สานเป็นลายตาจีน

2.2.2.6 กระจาดกระเดียด

กระจาดกระเดียด เป็นภาชนะที่มีประ โยชน์ใช้สอยเช่นเดียวกับกระจาดหาบ แตกต่างกันว่าผู้ที่ใช้นั้นแทนที่จะใช้หาบแต่เป็นกระเดียดนำเอากระจาด เดินไป กระจาดกระเดียดสานด้วยลายขัดธรรมดา ส่วนปากเป็นรูปกลม ส่วนก้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

2.2.2.7 กระซอน

กระซอน เป็นภาชนะสำหรับกรองน้ำกะทิ เพื่อแยกกากมะพร้าวออก ซึ่งนับเป็นเครื่องปรุงอาหารที่สำคัญของชาวชนบท สานด้วยตอกผิวไม้ไผ่ ขนาดเล็กประมาณ 0.2 ซม. เป็นลายสอง ส่วนขอบทำด้วยไม้ไผ่ขนาด 2 ซม. ประกับและมัดด้วยเส้นหวาย 2 รอบ เป็นช่วงๆ ห่างกันประมาณ 4 ซม. กระซอนมีรูปลักษณะสี่เหลี่ยม มีด้ามซึ่งทำหน้าที่เป็นขอบด้านบนยื่นออกมาสำหรับจับทั้งสองข้างประมาณข้างละ 12 ซม. รูปลักษณะอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นวงกลม โครงสร้างทั้งหมดเหมือนกัน แต่ขอบทำด้วยเส้นหวายกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4.5 นิ้ว

2.2.2.8 กระด้ง

กระด้ง เป็นภาชนะสำหรับผัดข้าวเพื่อที่จะเลือกเมล็ดข้าวที่ไม่ดีทิ้งเสีย สานด้วยตอกเนื้อไม้ไผ่ขนาด 5 มม. เป็นลวดลายชนิด “ยกสองข่มห้า” ซึ่งเป็นลายที่ใบไม้มีช่องโปร่ง ส่วนขอบประกับด้วยผิวไม้ไผ่ขนาด 3 ซม. มัดด้วยเส้นหวายเป็นระยะ โดยรอบ

2.2.2.9 กะโล่

กะโล่ เป็นภาชนะที่มีรูปลักษณะเช่นเดียวกับกระด้ง แต่มีขนาดเล็กกว่า และมีประโยชน์ใช้สอยแตกต่างกันคือ กะโล่ ใช้สำหรับปิดกระจาดหาบอีกทีหนึ่ง เพื่อสำหรับวางสิ่งของ ซึ่งชาวบ้านจะหาบคอนไปยังที่ต่างๆ เช่น ขายของเบ็ดเตล็ดตามหมู่บ้าน หรือขายอาหาร เป็นต้น กะโล่อีกชนิดหนึ่งนั้นมีขนาดเล็กกว่า คือ กะโล่ สำหรับรองกรงนกเขา เพื่อกันมิให้เศษอาหารหรือมูลของนกตกลงมายังพื้น

2.2.2.10 ตะกร้าล้างปลา

ตะกร้าล้างปลา เป็นภาชนะขนาดเล็ก สำหรับใส่ปลาตัวเล็กหรือปลาที่หั่นเป็นชิ้นแล้ว เพื่อนำไปล้างน้ำให้สะอาดเพื่อนำไปปรุงอาหารอีกทีหนึ่ง สานตอกไม้ไผ่เป็นลายขัดขนาด 1 ซม. ตาห่างกันประมาณ 1 ซม. ส่วนขอบเป็นไม้ไผ่ขนาด 1.5 ซม. มัดด้วยเส้นหวายเป็นช่วงห่างกันช่วงละ 4 ซม. ส่วนปากของตะกร้าเป็นรูปกลม ส่วนก้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นกลมขัดเป็นรูปกากบาทรองรับอยู่เพื่อความแข็งแรง

2.2.2.11 ตะแกรง

ตะแกรง เป็นภาชนะชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านใช้สำหรับร่อน ถ้าง และตากล้างของต่างๆ สานด้วยตอกไม้ไผ่เป็นลายขัด มีตาห่างบ้าง ถีบ้าง ตามลักษณะของการใช้งาน ส่วนขอบหรือปากทำด้วยไม้ไผ่ประกบเนื้อตะแกรง และมีดด้วยเส้นหวายเป็นช่วงๆ เพื่อให้คงทนและแข็งแรง ตะแกรงที่ใช้กันมีประมาณ 6 ชนิด คือ 1. ตะแกรงร่อนถ่านหรือตากล้างของ 2. ตะแกรงล้างผัก 3. ตะแกรงร่อนรำ 4. ตะแกรงล้างเมล็ดแตงโม 5. ตะแกรงร่อนข้าว คอตำพวน หรือร่อนเอาฟางข้าวออก 6. ตะแกรงล้างขมจีน

2.2.3 สิ่งของเบ็ดเตล็ด

เครื่องจักสานเหล่านี้ได้แยกออกตามลักษณะการใช้เป็น 5 กลุ่มด้วยกันคือ เครื่องใช้ในการประกอบอาหาร เครื่องแต่งกาย เครื่องหมายสัญลักษณ์ เครื่องกีฬา และเครื่องเล่น พอสรุปได้ดังนี้

2.2.3.1 กระจี

กระจี เป็นภาชนะสำหรับนึ่งสิ่งของ ส่วนมากจะเป็นอาหารประเภทแป้ง ชาวจีนนิยมใช้กันมาก สานด้วยตอกไม้ไผ่เป็นลายตาจีน มีรูให้ไอน้ำผ่านได้ สะดวก ส่วนขอบทำด้วยไม้ไผ่ ขนาด 2 ซม. ส่วนมากกระจีมีรูปลักษณะเป็นทรงกลม ส่วนกันเป็นรูปหกเหลี่ยมสานด้วยไม้ไผ่เป็นลายตาจีน มีไม้ไผ่ขนาด 2 ซม. 3 อัน ขัดไขว้กันตามมุมทั้งหกของภาชนะ

2.2.3.2 แข่งปลา

แข่งปลา เป็นภาชนะสำหรับใส่ปลาเพื่อนำไปนึ่งหลังจากนั้นก็จะเป็นไปจำหน่ายต่อไป สานด้วยไม้ไผ่ ขนาด 1 ซม. เป็นลวดลายตาจีน ตาห่างกันประมาณ 5 ซม. เพื่อให้ไอน้ำผ่านได้สะดวก ขอบของแข่งทำด้วยไม้ไผ่ขนาด 2.5 ซม. สำหรับประกบเนื้อแข่ง มีดด้วยเส้นเถาวัลย์สองรอบ เป็นช่วงห่างกันช่วงละ 8 ซม.

2.2.3.3 ที่ช้อนฟองน้ำตาล

ที่ช้อนฟองน้ำตาล เป็นเครื่องมือขนาดเล็กที่ชาวบ้านใช้สำหรับช้อนฟองน้ำตาลมะพร้าวในขณะที่ต้มก่อนที่จะนำไปจำหน่ายเป็นเครื่องดื่มชนิดหนึ่ง

สานด้วยดอกลำไย ขนาด 2 มม. กับด้ามไม้ไผ่ผ่าเป็นเส้น ส่วนปลายจะบาน ออกเป็นแผ่น ส่วนด้ามยังคงสภาพเดิมอยู่

2.2.3.4 ที่กันน้ำปลา

ที่กันน้ำปลา คือ ภาชนะที่ชาวบ้านทำขึ้นเป็นพิเศษเพื่อใช้ประกอบกับ กระบวยไม้ไผ่หรือกะป้อเพื่อตักน้ำปลาออกจากโองที่หมักปลา สานด้วย ดอกลำไย ขนาด 1 ซม. เป็นลายขัดเส้นยืน 1 เส้น และ เส้นนอน 1 เส้น

2.2.3.5 หมวกใบตาล

หมวกใบตาล เป็นเครื่องสวมศีรษะชนิดหนึ่งที่ใช้ป้องกันแดดและฝนใน เวลาทำงาน หมวกประกอบด้วยโครงหมวก ซึ่งสานด้วยดอกลำไยเป็นลาย เฉลวโปร่งชนิดทนมุม ทั้งส่วนตัวหมวกและปีกกรูด้วยใบตาลและเย็บ ติดกันกับโครง ส่วนบนมีรู ปิดด้วยแผ่นใบลานรูปกลม ส่วนล่างของตัว หมวกคาดทับด้วยแผ่นใบตาลเป็นชั้นๆ เพื่อความสวยงาม ส่วนขอบของปีก มีเส้นประกับขอบซึ่งเป็น ไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นกลม สำหรับประกับใบตาล โดยรอบของชายโครงหมวก ซึ่งช่วยให้ทนทานไม่ชำรุด

2.2.3.6 หมวกจีน (ก๊วยเล้ง)

หมวกจีน เป็นหมวกที่มียอดแหลม ชาวจีนนิยมใช้กันมากเพื่อป้องกันแดด และฝน โดยสวมใส่ในเลาทำงาน โครงภายในทำด้วยดอกลำไยสานเป็นรูป ตาเฉลวหกเหลี่ยมชนิดโปร่ง กรูด้วยไม้ไผ่ ส่วนยอดถักเป็นลายถัก ส่วนขอบ ล่างมีไม้ไผ่เป็นเส้นประกับแหลมแบน ขนาด 3 ซม. มัดติดกับโครงหมวก เป็นตอนๆ ภายในไม่มีรังหมวก สวมใส่โดยใช้เชือกโยงติดกับคางของผู้ใส่

2.2.3.7 หมวกชาวสวน

หมวกชาวสวนมีลักษณะคล้ายหมวกชาวจีนยอดแหลม แต่ยอดของหมวก ชาวสวนนี้ตัด ชาวสวนใช้ป้องกันแดดและฝนโดยสวมใส่ในเลาทำงาน หมวกนี้ประกอบด้วยโครงซึ่งสานด้วยดอกลำไยเป็นรูปตาเฉลวหกเหลี่ยม กรูด้วยไม้ไผ่ ส่วนบนถักเป็นยอดลายถัก ส่วนล่างของหมวกมีเส้นประกับ ขอบเป็นไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นแบน ขนาด 3 ซม. มัดติดกับโครงหมวกด้วย เส้นหวายเป็นตอนๆ ภายในมีรังหมวก ซึ่งเป็นไม้ไผ่เส้นเล็กสานเป็นรูป ทรงกระบอกโปร่งติดกับเพดานของหมวก เพื่อใช้สำหรับครอบศีรษะเวลา สวม ลักษณะของหมวกมีทั้งหยาบและละเอียด

2.2.3.8 งอบ

งอบ เป็นเครื่องสวมศีรษะชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายกระจาดคว่ำ ชาวบ้านใช้ป้องกันแดดและฝนในเวลาทำงาน บางโอกาสก็ใช้ในเวลาเดินทางด้วย งอบประกอบด้วยโครงงอบซึ่งสานด้วยตอกไม้ไผ่ มีตาคล้ายชะลอมกรุด้วยใบลานหรือใบตาล ส่วนบนมีรูปปิดคล้ายแผ่นใบลานรูปกลมส่วนล่างซึ่งผายออกมีเส้นประกับของงอบซึ่งเป็นไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นกลมสำหรับประกับใบลาน โดยรอบของชายโครงงอบ ช่างช่วยให้ทนทานไม่ชำรุดได้ง่าย ภายในมีรังงอบ ซึ่งเป็นไม้ไผ่เส้นเล็กสานเป็นรูปทรงกระบอกโปร่งติดกับเพดานงอบเพื่อใช้สำหรับครอบศีรษะในเวลาสวม ทรงของงอบมีหลายลักษณะ สูงบ้าง ต่ำบ้าง แตกต่างกันไปตามลักษณะประจำถิ่น

2.2.3.9 เกลวปักหม้อยา

เกลวปักหม้อยา เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเชื่อถือว่า ถ้าเอาสัญลักษณ์นี้ปักไว้บนหม้อยาไทยกลางบ้านแล้ว จะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ อีกนัยหนึ่งอาจป้องกันมิให้คนเปิดหม้อยาได้ สานด้วยไม้ไผ่ขนาด 5 มม. เป็นลวดลาย เกลวหกมุม โปร่ง

2.2.4 เครื่องมือกิจกรรม

ในสังคมชาวบ้านในชนบทที่มีการเกษตรเป็นอาชีพสำคัญนั้น อาหารที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวัน และเป็นอาหารหลักมาช้านานแต่สมัยโบราณแล้ว ดังปรากฏขุดพบหลุมฝังศพที่มีเมล็ดข้าวอยู่ในภาชนะดินเผาที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี อายุประมาณ 2,500 ปี เป็นข้อควรแก่การสันนิษฐานให้เห็นว่ามีการทำเกษตรมาช้านานตามธรรมชาติที่เพียงพอแก่การดำรงชีวิตอย่างไม่ต้องครี้อน หัตถกรรมส่วนใหญ่ที่ชาวชนบททำขึ้นตามความเหมาะสมของผู้ใช้งาน คือ ชาวนา ชาวสวน แล้วแต่สภาพของภูมิศาสตร์ของชาวชนบทนั้นๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

2.2.4.1 โขงโลง

โขงโลง เป็นเครื่องมือจักสานประเภทหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “โพง” สำหรับใช้วิดน้ำในบ่อหรือคูให้แห้งเพื่อจับปลาที่อาศัยอยู่ในที่นั้น ชาวสวนมักจะใช้เครื่องมือนี้สำหรับสาดน้ำจากท้องร่องตามสวนเพื่อรดน้ำผักหรือต้นไม้ที่ปลูกไว้ ส่วนที่ใช้สำหรับวิดน้ำนั้น สานด้วยผิวไม้ไผ่แบบ

ทึบไม่มีช่องตาเพื่อป้องกันมิให้น้ำไหลออกได้ มีด้ามหรือ โคนไม้ไผ่ทั้งลำ ขนาดสั้นบ้าง ยาวบ้างติดกับส่วนที่ใช้วัดน้ำ

2.2.4.2 แข่งใส่เปิด

แข่งใส่เปิดเป็นภาชนะที่ชาวบ้านชนบทใช้สำหรับใส่เปิดหรือโก่เพื่อขนย้าย หรือไปจำหน่ายยังตลาด สานด้วยไม้ไผ่ขนาด 2 ซม. เป็นตาข่ายเฉลวโปร่ง ชนิดหกเหลี่ยมตาห่างกันประมาณ 8 ซม. เป็นส่วนบนของแข่งสานเป็นตาสี่เหลี่ยม ส่วนขอบเป็นไม้ไผ่ผ่าซีกขนาด 1 ซม. 3 เส้นขัดเป็นเกลียว ทำหน้าที่ประกบให้แข็งแรง ส่วนล่างมีลักษณะเป็นหกเหลี่ยม มีไม้ไผ่เหลาขนาด 3 ซม. ขัดไขว้กันตามมุมทั้งหกเพื่อเป็น โครงเสริมให้มั่นคง ส่วนปากมีลักษณะเป็นวงกลม

2.2.4.3 แข่ง

เป็นภาชนะสำหรับใส่สิ่งของเบ็ดเตล็ดเช่นเดียวกัน ใช้กันมากในการขนย้าย สานเป็นตาจันทน์ด้วยตอกไม้ไผ่เป็นแผ่น ขนาด 3 ซม. ส่วนปากแข่งถักเป็นเกลียวรูปวงกลมด้วยเส้นไม้ไผ่ขนาด 1 ซม. เพื่อประกบให้แข็งแรง ส่วนก้นแข่งมีลักษณะเป็นหกเหลี่ยม โดยมีไม้ไผ่ผ่าซีกขัดเฉียงตามมุมทั้งหกเป็น โครงรองรับ

2.2.4.4 แข่งเต้า

เป็นภาชนะที่ชาวบ้านชนบทซึ่งมีเชื้อสายจีนนิยมใช้สำหรับใส่สิ่งของเบ็ดเตล็ด แล้วหาบไปจำหน่ายโดยใช้ไม้คานหาบกับสามแหรกเชือกอีกทีหนึ่ง สานเป็นตาจันทน์ด้วยตอกไม้ไผ่ ขนาด 2 ซม. ส่วนปากแข่งถักเป็นเกลียวรูปวงกลมด้วยเส้นไม้ไผ่ ขนาด 1 ซม. จำนวน 3 เส้น เพื่อประกบให้แข็งแรง ส่วนก้นแข่งมีลักษณะเป็นหกเหลี่ยม โดยมีไม้ไผ่ผ่าซีกเหลา ขนาด 2 ซม. ขัดเฉียงตามมุมทั้งหกเป็น โครงรองรับอีกทีหนึ่ง

2.2.4.5 กระจาด

กระจาดหรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มือเสือ เป็นเครื่องมือสำหรับทำความสะอาดที่ชาวบ้านใช้กวาดเศษหญ้า หรือสิ่งอื่นที่ตกอยู่ตามบริเวณลานบ้านหรือรอบๆ กองฟาง มีลักษณะเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่เป็นด้ามซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ทั้งลำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 ซม. ยาวประมาณ 1.15 ม. ส่วนหัวเป็นไม้กวาดขนาด 2 ซม. เหลาเป็นแผ่นบาง จำนวน 8 เส้น สอดในช่องที่เจาะทะลุ

ลำไม้ไผ่และสานเป็นลายขัดมีรูปสามเหลี่ยม โดยมีเส้น ไม้ไผ่ ขนาด 2 ซม. 2 อัน ประทับทั้งสองด้านเพื่อความแข็งแรง ส่วนปลายงอเป็นรูปตะขอเพื่อใช้สำหรับคราด

2.2.4.6 หลัว

หลัว เป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้สำหรับใส่สิ่งของต่างๆ เพื่อการขนส่งไปยังสถานที่ต่างๆ ทำด้วยผิวไม้ไผ่ มีลักษณะเป็นรูปวงกลม มีหูติดอยู่กับส่วนขอบ ตัวของหลัวสานเป็นลายขัดธรรมดา ส่วนปากหลัวเป็นลายขัดเช่นเดียวกัน แต่สานละเอียดยิ่งขึ้นเพื่อให้แข็งแรง

2.2.4.7 ปะหัง

ปะหัง เป็นภาชนะที่ชาวนาใช้สำหรับกั้นฟางหรือหญ้าให้วัวกิน ซึ่งตั้งอยู่กับที่ในบริเวณลานบ้านหรือกองฟางทำด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก ขนาด 4 ซม. สานเป็นลายขัดธรรมดากับหลักไม้ไผ่ที่ปักลงดินเป็นรูปวงกลมสูงจากพื้นดินประมาณ 50 ซม.

2.2.4.8 พ้อม

พ้อม คือ ภาชนะสำหรับใส่ข้าวเพื่อเก็บเอาไว้เมื่อถึงเวลาปลูกจึงนำไปปลูก มีขนาดใหญ่ รูปทรงคล้ายกับโอ่งน้ำ สานด้วยเนื้อไม้ไผ่แล้วภายนอกด้วยจี้วผสมโคลน ชาวบ้านจะปลูกเป็นเรือนขึ้นเฉพาะเพื่อสำหรับวางพ้อมที่มีขนาดใหญ่ พ้อมสานด้วยดอกไม้ไผ่เป็นลายขัด ขนาด 1 ซม. ส่วนขอบเป็นไม้ไผ่ขนาด 3 ซม. มัดด้วยเส้นหวายเป็นช่วงๆ ละ 10 ซม. ส่วนปากของพ้อมเป็นรูปวงกลม ส่วนก้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีไม้ไผ่เหลาเป็นเส้นกลม ขนาด 2 ซม. ขัดเป็นรูปกากบาทรองรับอยู่เพื่อความแข็งแรง

2.2.4.9 ปลูกี่

ปลูกี่ เป็นภาชนะสำหรับใส่ดินหรือเศษสิ่งของเพื่อนำไปทิ้ง หรือสำหรับขนย้ายสิ่งต่างๆ ที่มีขนาดเล็ก ปลูกี่มีสองชนิดคือ หยาบ มีหู และละเอียด แต่ไม่มีหู ชนิดหยาบสานด้วยเส้นหวายผ่าซีก เป็นลายขัด โดยมีเส้นยืน 2 เส้น และเส้นนอน 1 เส้น ส่วนขอบซึ่งอยู่ภายในเป็นไม้ไผ่ ขนาด 4 ซม. ดัดโค้งเป็นรูปตัวยู หูทั้งสองข้างถักด้วยเส้นหวายขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 มม. ส่วนปลูกี่ชนิดที่ไม่มีหูใช้สำหรับดักสิ่งของที่ละเอียด เช่น เกลือ ข้าวสาร สานด้วยดอกผิวไม้ไผ่เป็นลายขัด โดยมีเส้นยืน 2 เส้นและเส้นนอน 1 เส้น

เช่นเดียวกัน ส่วนขอบทำด้วยไม้ไผ่ ขนาด 2 ซม. ประกอบและมัดด้วยเส้น
หวาย 2 รอบ เป็นช่วงห่างกันประมาณ 10 ซม. ฝรั่งชนิดนี้มีรูปลักษณะ
สี่เหลี่ยม ส่วนท้ายจะเป็นรูปโค้ง

2.2.4.10 สุ่มไก่อ

สุ่มไก่อ คือ เครื่องมือสำหรับกักขังไก่อและลูกไก่อให้อยู่ในบริเวณที่กำหนดไว้
เมื่อเจ้าของนำออกจากเล้าหรือกรงไก่อเพื่อเปลี่ยนอิริยาบถ สานด้วยไม้ไผ่
ขนาด 1.5 ซม. เป็นลายขัดสี่เหลี่ยม ตาห่างกันประมาณ 5 ซม. ส่วนเชิงของ
สุ่มสานลายถี่เพื่อความแข็งแรง และป้องกันมิให้ลูกไก่อลอดออกได้ ส่วนบน
มีรูสำหรับให้ล้วงมือเพื่อจับลงตัวไก่อได้ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 16 ซม.

2.2.4.11 ตะกร้าใส่หญ้า

ตะกร้าใส่หญ้า เป็นภาชนะที่ชาวบ้านใช้ใส่หญ้าเพื่อนำไปให้วัวกิน โดยใช้
คานหาบที่เดือยสองใบ คล้ายกับการหาบกระจาดแต่ไม่มีสาแหรก กล่าวคือ
จะต้องสอดไม้คานไปในหูของตะกร้าโดยตรง สานด้วยตอกไม้ไผ่ ขนาด 8
มม. เป็นลายขัดโปร่ง ตาห่างกันประมาณ 3 ซม. ส่วนขอบถักด้วยตอกไม้ไผ่
เป็นเกลียวมีหูสองข้างทำด้วยเส้นตอกชนิดผิวไม้ไผ่ขนาด 1 ซม. ร้อยลงไป
ถึงก้นตะกร้าเพื่อทำหน้าที่รองรับอีกด้วย

2.2.4.12 ตะกร้อสอยผลไม้

ตะกร้อสอยผลไม้ เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บผลไม้ เช่น มะม่วง ชมพู่ ฯลฯ ที่
อยู่บนต้นและไม่สามารถจะปีนขึ้นไปเก็บได้ ตะกร้อสานด้วยเส้นหวาย
กลม ขนาด 1 ซม. มีลักษณะโปร่ง มัดติดกับโครงไม้ไผ่เป็นช่วง ห่างกัน
ประมาณ 6 ซม. ส่วนปากตะกร้อมีเส้นไม้ไผ่เหลากกลม ขนาด 1 ซม. ยาว
ประมาณ 7 ซม. มัดติดกับส่วนปากเป็นซี่ ห่างกันประมาณ 2 ซม. ซี่เหล่านี้
ทำหน้าที่ช่วยดึงให้ผลไม้หลุดออกจากกิ่งและหล่นลงในตะกร้อ เวลาจะใช้
งานต้องผูกติดกับด้ามไม้ไผ่ทั้งลำยาวตามแต่จะต้องการอีกทีหนึ่ง

2.2.4.13 ฝรั่งใส่หอม

ฝรั่งใส่หอม เป็นภาชนะขนาดเล็กที่ชาวสวนใช้สำหรับใส่หัวหอมเพื่อ
นำไปเพาะปลูก สานด้วยไม้ไผ่เป็นลายขัดทั้งหมด โดยสานที่บส่วนขอบซึ่ง
เป็นไม้ไผ่ ขนาด 3 ซม. ส่วนปลายสานเป็นขอบประกบกับไม้ให้หลุด

2.3 เครื่องจักรสานเมืองพนัสนิคม

การทำจักสาน งานหัตถกรรมพื้นบ้านของอำเภอพนัสนิคม มีมาแต่ดั้งเดิม พร้อมกับการเกิดชุมชนเนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งของอำเภอพนัสนิคม คือชาวลาวอพยพมาจากอาณาจักรลาว ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของไทย ได้พาสมาศพรคพวก อพยพมาสวมักคักกับรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2371 จึงโปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถวเมืองสมุทรปราการและอพยพย้ายถิ่นมาอยู่ที่เมืองพระรถ ซึ่งต่อมาคือ เมืองพนัสนิคม ตามลำดับ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะสานเครื่องใช้ในครัวเรือน และเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ ไว้ใช้ในครัวเรือนของตนเอง ยามว่างเว้นจากการทำนา นับว่าเป็นความรู้ความสามารถที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษควบคู่กับอาชีพการทำนา

แต่เดิมเครื่องจักสานทำเพียงเพื่อใช้ภายในครัวเรือนเท่านั้น แต่ต่อมาก็เพื่อการแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นๆ เช่น ข้าว รูปทรง รูปแบบของเครื่องจักสานเป็นแบบเรียบง่ายธรรมดาเน้นการใช้งานเป็นหลัก และเนื่องจากจากชุมชนนี้อยู่ใกล้ตลาด จึงมีการนำผลผลิตในครัวเรือนออกมาสู่ระบบการซื้อขาย จนถึงปัจจุบันย้อนกลับไปประมาณ 10 ปี ให้หลัง ได้มีการพัฒนาฝีมือและรูปแบบขึ้นตามลำดับ จึงทำให้มีเครื่องจักสานที่แปลกตา สวยงาม และมีประโยชน์ในการใช้สอยที่แตกต่างไปจากเดิมอีกมาก รวมทั้งการนำบุคลากรที่มีความรู้ด้านนี้และการหารูปแบบและลายจากที่อื่นมาปรับปรุงและพัฒนาฝีมือของชาวบ้านใหม่มีความรู้กว้างขวางขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพของเครื่องจักสานให้เป็นที่นิยมของผู้ซื้อ

ประมาณปี พ.ศ. 2520 เป็นยุคที่เฟื่องฟูของหัตถกรรมจักสานมาก เนื่องจากมีการเผยแพร่และส่งออกไปจำหน่ายไปยังต่างประเทศโดยเฉพาะทวีปยุโรป อเมริกา และได้นำตัวอย่างงานมาจากประเทศต่างๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น เยอรมันนี และอินโดนีเซีย มาสานแล้วพัฒนางานให้มีหลายรูปแบบ ซึ่งทำรายได้ให้กับชาวบ้านอย่างมาก พนัสนิคมเป็นที่รู้จักและนิยมของตลาดผู้ซื้อกันมากขึ้นด้วยคุณภาพ รูปแบบ ลวดลาย และความหลากหลายในการใช้ประโยชน์นอกเหนือจากเป็นเครื่องใช้ภายในครัวเรือนหรือเพื่อการจับสัตว์น้ำแต่โบราณเท่านั้น

2.4 อุปกรณ์ วัสดุที่ใช้ในการผลิต

ไม้ไผ่ที่นำมาจักสานนั้น นำมาจากหลายพื้นที่ เช่น ไม้ไผ่จากเขาเขียว ไม้ไผ่จากปราจีนบุรีและจันทบุรี ซึ่งแต่เดิมจะเป็นไม้ไผ่ในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ตำบลพนน บ่อขาว และบ้านช่อง ประเภทไม้ไผ่บ้าน และไม้สีสุกปล้องสั้น แต่ต่อมาจำนวนไม้ไผ่ได้ลดน้อยลงมากจนต้องซื้อจากจังหวัดอื่น ซึ่งไม้ไผ่ปล้องยาวเนื้อละเอียดมีความเหนียวและฟางง่ายเหมาะแก่การจักสาน

2.5 พื้นที่ที่ดำเนินการจักสาน

พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอพนัสนิคมที่ทำการจักสาน คือ ตำบลไร่หลักทอง นามะตุ่ม สระสีเหล็กยมและหมู่บ้านนางู เป็นต้น แต่ละหมู่บ้านจะทำจักสานแต่ละประเภทตามความถนัด เช่น

- บ้านบุงคล้า และบ้านเรือนใหญ่ นิยมสานตะแกรง กะโล่ และกระบุง เป็นต้น
- บ้านหนองบึก นิยมสาน กระบุงและตะกร้า
- บ้านนางู นิยมสาน ตะกร้อจิว และตะแกรงช้อนปลา
- บ้านศรีวิชัย นิยมสาน หมวก ปิ่นปักผม
- บ้านหน้าพระธาตุ นิยมสาน ฝาชีดอกพิกุล กุ้งและกบ
- บ้านคลองหลวง ตำบลไร่หลักทอง นิยมสาน กระจาด ตะกร้า
- บ้านวัดหลวง วัดโบสถ์ นิยมสาน ตะกร้าจิวหลายแบบ
- บ้านสระสีเหล็กยม นิยมสาน ตะกร้าทางมะพร้าว
- บ้านหนองเหียง หนองสังข์ นิยมสาน ฝาชีดาว ถาด และถังขยะ
- บ้านหัวถนน นิยมสาน กระบุง ลู่ม ไช และรอบ

<http://www.nmt.or.th/chonburi/phanatmuni/Lists/List3/AllItems.aspx>

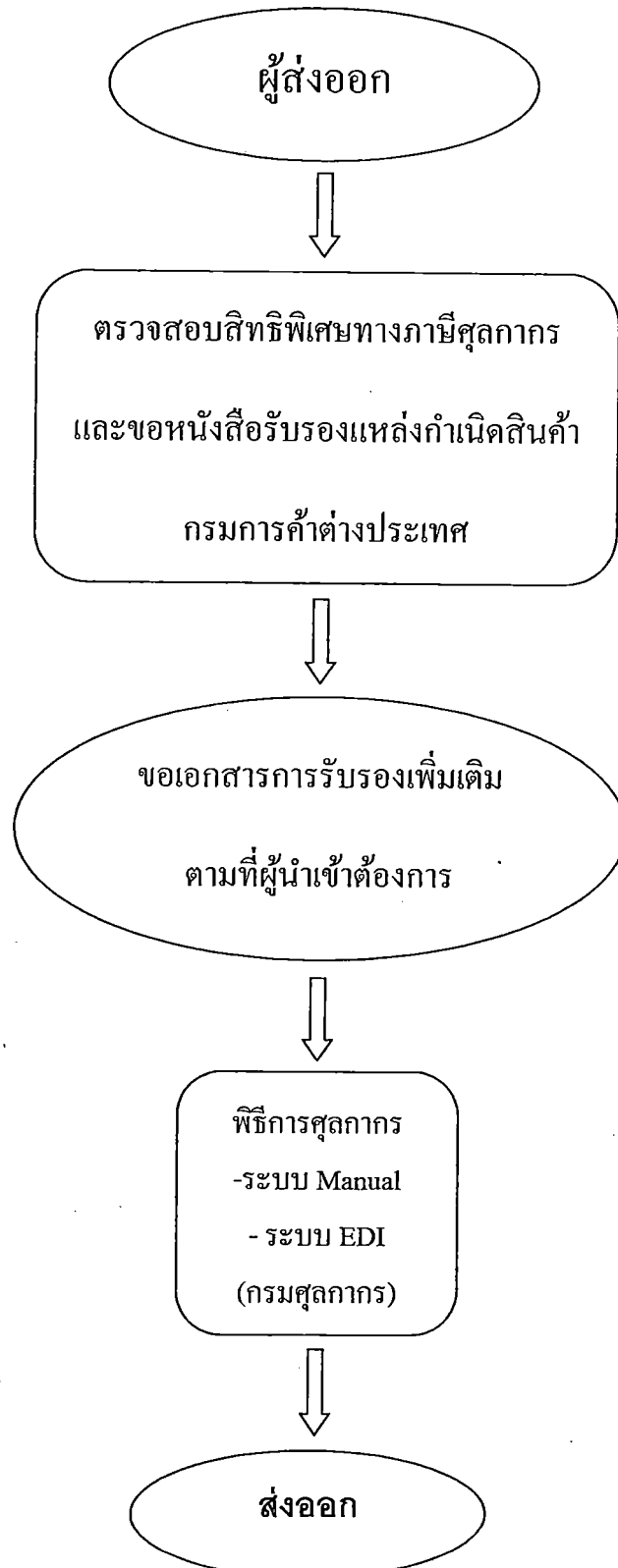
2.6 ขั้นตอนการส่งออก

ธุรกิจการส่งออก นับว่าเป็นธุรกิจอีกแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้ประกอบการเองและประเทศชาติ เนื่องจากการส่งออกเป็นธุรกิจที่สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมากต่อปี และรายได้จากการส่งออกนี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกนำมาจัดสรรใช้พัฒนาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

เนื่องจากขั้นตอนการส่งออกสินค้า เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกจะต้องทำความเข้าใจและศึกษาข้อปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้การประกอบธุรกิจส่งออกเป็นไปอย่างสะดวกและได้รับผลสำเร็จคุ้มค้ำกับความตั้งใจลงทุน

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการส่งออก : ผลิตภัณฑ์จักสาน

ที่มา : <http://www.elibrary.sacict.net/th/knowledge/SendStep/FTradeBasketry.pdf>



บทที่ 3

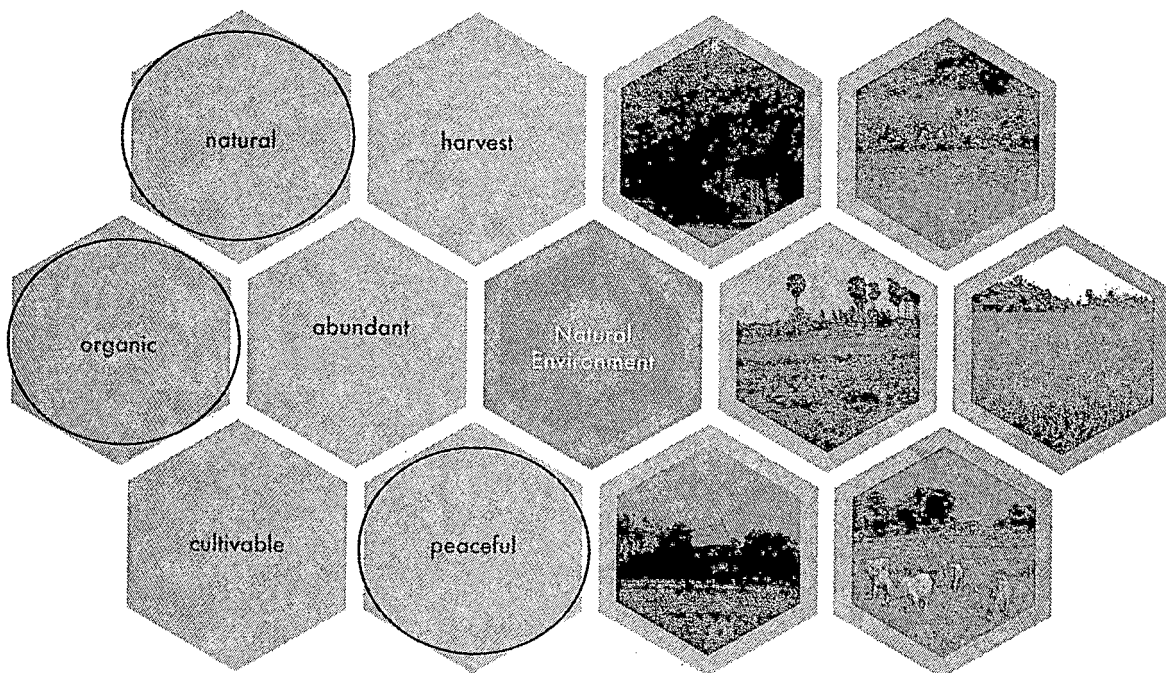
การดำเนินงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ทำการออกสำรวจภาคสนาม ในเขตพื้นที่ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อสืบค้นองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน เกิดความชัดเจนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการจัดเก็บรวบรวมสร้างฐานข้อมูลสำหรับนำมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน ของอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย

ผู้วิจัยต้องการออกแบบและสร้างเอกลักษณ์ให้ผลิตภัณฑ์จักสานชุมชน โดยอาศัยพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นมาผสมผสานในผลิตภัณฑ์ดังขั้นตอนต่อไปนี้

- 3.1 ศึกษาสำรวจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ
- 3.2 ศึกษาสำรวจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา
- 3.3 ศึกษาสำรวจ วัสดุท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์จักสาน การจัดจำหน่าย
- 3.4 ศึกษาสำรวจ เทียบเคียงผลิตภัณฑ์ระดับตกแต่ง ประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 3.5 วิเคราะห์ ศึกษาแนวโน้มการออกแบบเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งตลาดเอเชีย

3.1 ศึกษาสำรวจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ

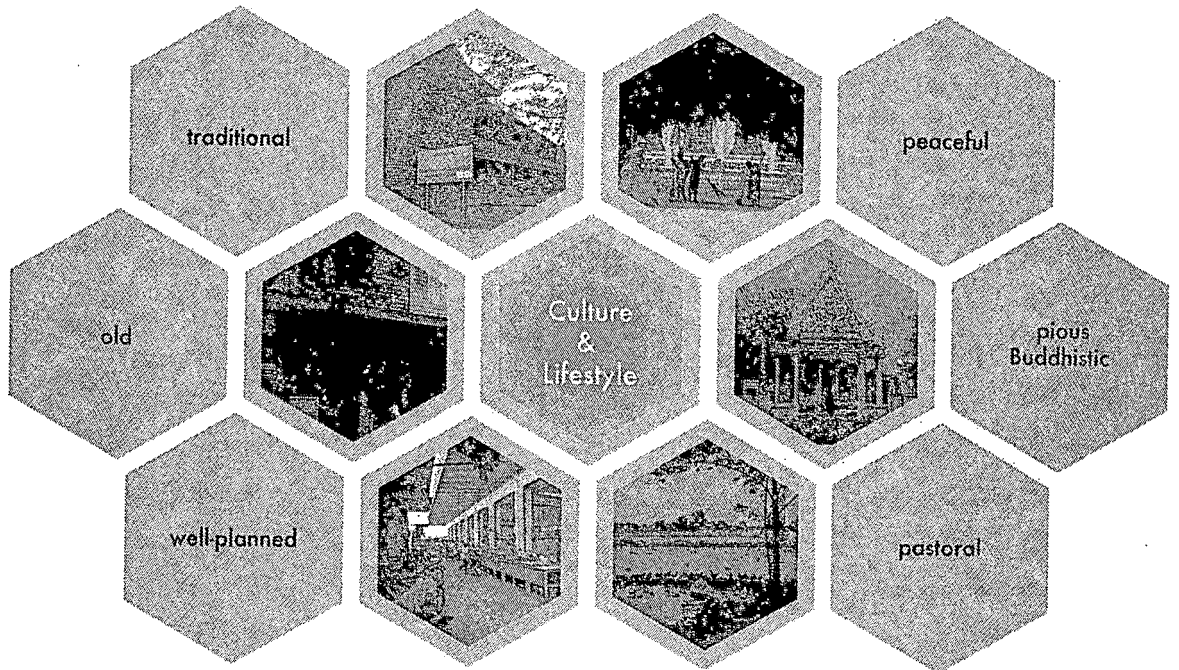


จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจภาคสนาม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยพบว่าบริเวณรอบๆ อำเภอเมืองยังคงมีความเป็นธรรมชาติ คนในชุมชนบางส่วนยังคงยึดอาชีพเกษตรกร เช่น ทำนา เลี้ยงวัว เลี้ยงเป็ด ซึ่งสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปและการดำรงชีวิตเป็นไปแบบเรียบง่าย

ซึ่งในการออกสำรวจพื้นที่ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ผู้คนในชุมชน นอกเหนือจากการดูแล นา ข้าว และสัตว์เลี้ยงแล้ว ชุมชนนี้ ถ้าได้รับการถ่ายทอดการผลิตเครื่องจักสาน ให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นรูป แบบง่ายๆ เบื้องต้นแล้ว ชุมชนนี้จะเป็นฐานกำลังที่สำคัญ สำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์จักสาน ทั้งยังสามารถสร้างรายได้เสริมนอกเหนือจากรายได้หลัก อีกด้วย

ในส่วนของฐานข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการออกแบบ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดหรือการสร้างแนวความคิดสำหรับการออกแบบ (Concept Design) จากข้อมูลภาพด้านบน ที่ได้วงกลมไว้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับหลักการออกแบบที่ผู้ออกแบบควรคำนึงถึงการใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติ ปราศจากสารพิษที่จะก่อให้เกิดภูมิแพ้หรือต้นเหตุของโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ซึ่งข้อมูลนี้จะนำไปผสมผสานกับข้อมูลในลำดับต่อไป เพื่อการประมวลผลสำหรับการออกแบบและพัฒนาให้ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์

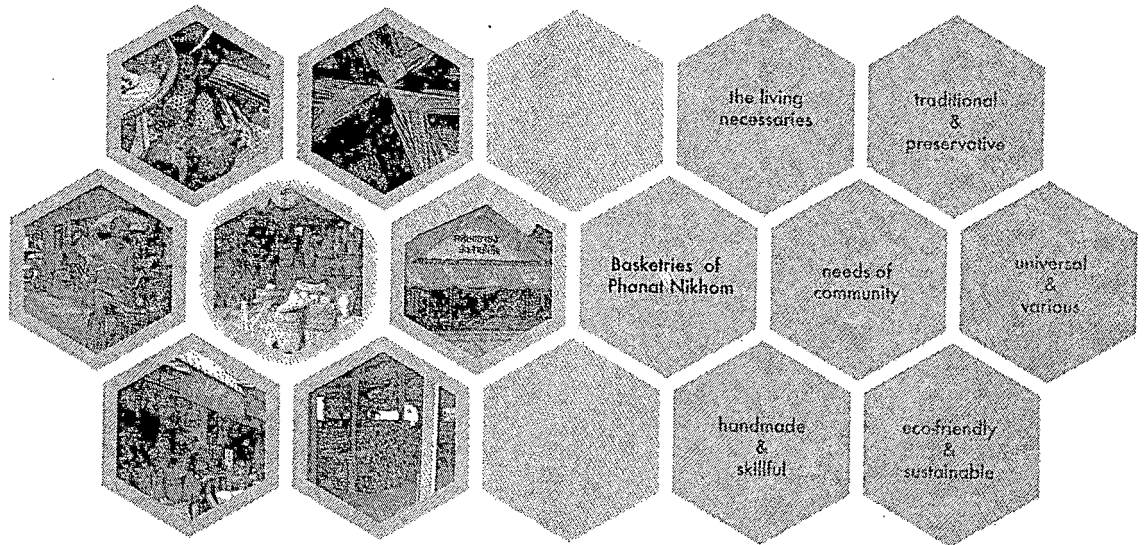
3.2 ศึกษาสำรวจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา



ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้แยกเป็นนโยบาย และนโยบายที่สอดคล้องและสัมพันธ์ต่อการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม ข้อที่ 2 ได้เขียนไว้ดังนี้

2. นโยบายด้านศิลปะและวัฒนธรรม พัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ และเรียนรู้ความหลากหลายของ ศิลปะและวัฒนธรรมไทย สนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น มาใช้ในการ สร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น อาหารสุขภาพ หัตถกรรม บริการสุขภาพ บริการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยการรักษาคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง เพื่อนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ไปต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์

3.3 ศึกษาสำรวจ วัสดุท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์จักสาน การจัดทำหน่วย



จากการเก็บข้อมูลด้านวัสดุท้องถิ่น พบว่าไผ่นวล หรือไผ่สีนวล สั่งซื้อมาจาก จังหวัดจันทบุรี หรือบางครั้งก็รับซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่ส่งนำเข้าไผ่นวลจากชาวกัมพูชาที่ตัดไผ่นวลส่งขาย จากการเก็บข้อมูลภาคสนามนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงประเด็นปัญหา 3 ประเด็นใหญ่ ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และชุมชนในอนาคต ประเด็นที่ 1 ปัญหาด้านการขาดแคลนไผ่นวลสำหรับทำเครื่องจักสาน ประเด็นที่ 2 ปัญหาด้านต้นทุนราคาของผลิตภัณฑ์จักสานสูงขึ้นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวงจรการผลิต การจำหน่าย และประเด็นที่ 3 ปัญหาด้านขาดแคลนช่างฝีมือจักสาน

การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสาน ปัจจุบันตลาดหลัก ผลิตภัณฑ์จักสานอยู่ที่ตลาดพนัสนิคม ซึ่งมีการจำหน่ายตามหน้าร้านค้าทั่วไป มีการนำผลิตภัณฑ์จักสานมาแขวน จัดวางบริเวณหน้าร้าน เจ้าของกิจการร้านค้าส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและมีลูกจ้างช่วยรับลูกค้า

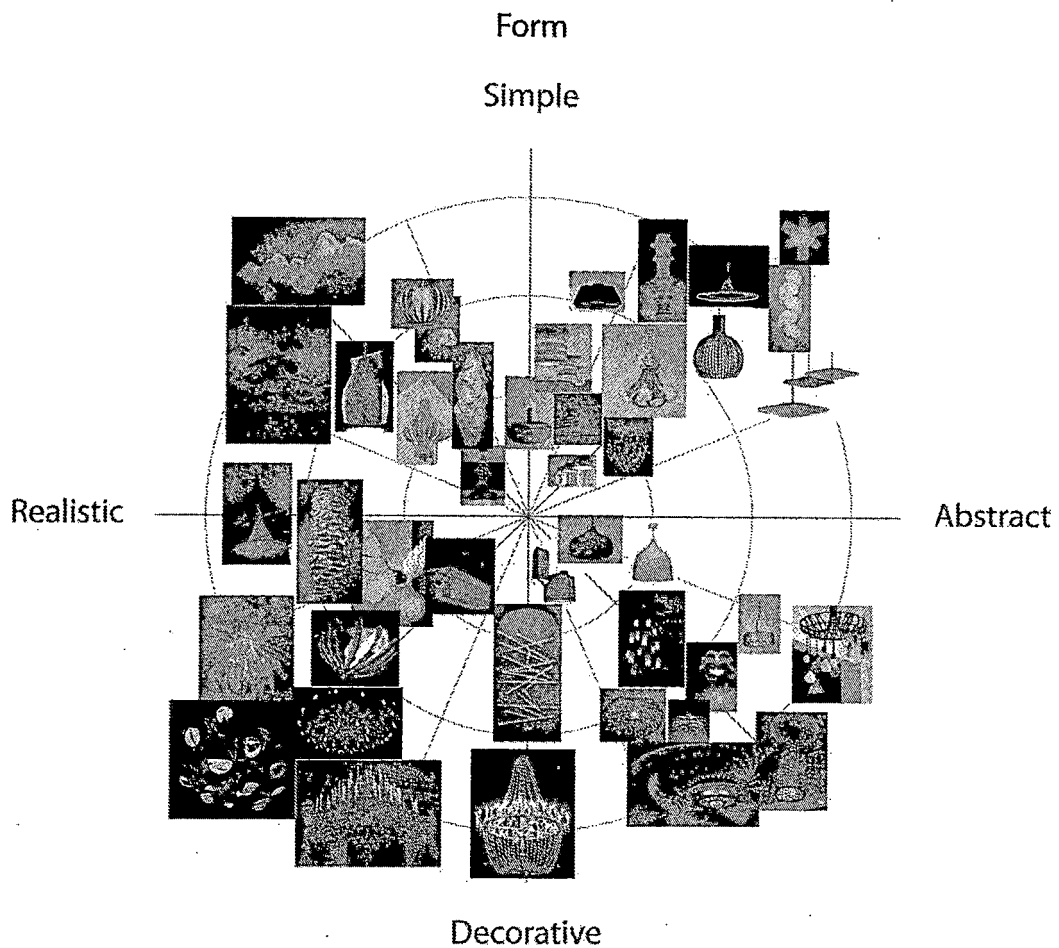
ด้านการตลาดต่างประเทศ มีบางร้านที่สามารถพัฒนา ออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการด้านการออกแบบ เข้ามาช่วย ประกอบกับมีผู้ประกอบการรุ่นใหม่ซึ่งมีศักยภาพสูง มีแนวคิดใหม่ จึงทำให้สามารถเปิดตลาดกับต่างประเทศได้ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี เป็นต้น

จากผลการสำรวจภาคสนามจากร้านค้าผลิตภัณฑ์จักสาน บริเวณตลาดจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พบว่าผลิตภัณฑ์จักสาน ที่จัดจำหน่ายมีหลากหลาย อาทิ ฝาชี หมวกกันแดด กระเป๋า พัด เข่ง ตะกร้า โคมไฟ และของที่ระลึก เป็นต้น

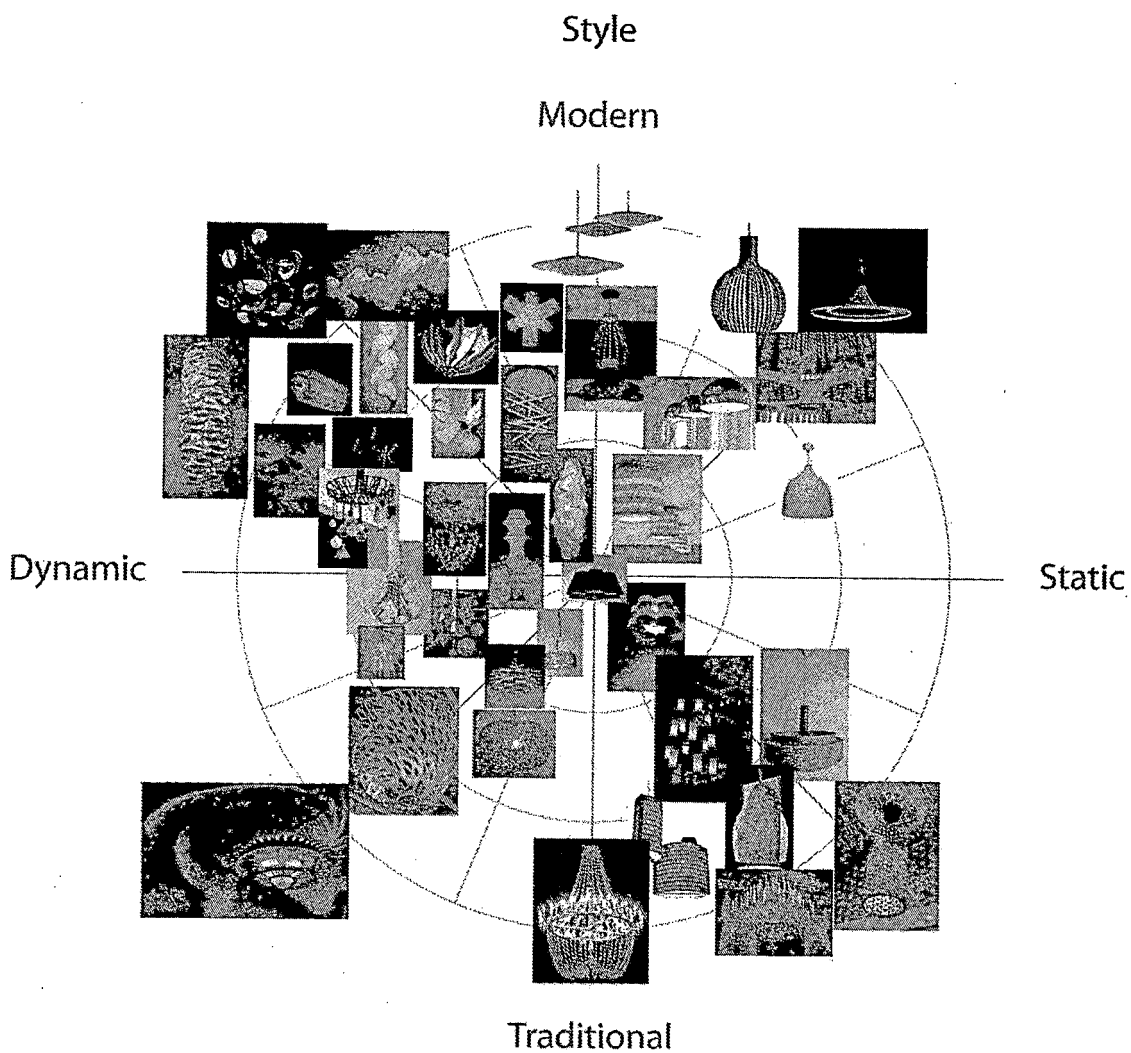
3.4 ศึกษาสำรวจ เทียบเคียงผลิตภัณฑ์ระดับตกแต่ง ประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การทดลองออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน ต้นแบบในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกสำรวจ ผลิตภัณฑ์ประเภท โคมไฟ แบบแขวน แบบตั้งพื้น เพื่อใช้เป็นกระบวนการที่ค้นทางแนวคิดในด้าน พื้นผิว ลวดลาย และรูปทรง เพื่อการต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีจุดเด่นที่เน้นประโยชน์ใช้สอย และเพื่อการประดับตกแต่ง จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ตามกระบวนการเพื่อตัดสินใจเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นไปได้ จึงทำการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานต้นแบบ

โดยทำการศึกษา สร้างฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ในแต่ละด้าน คือ ด้านรูปทรง (Form) ด้านรูปแบบ (Style) และด้านการออกแบบ (Design)

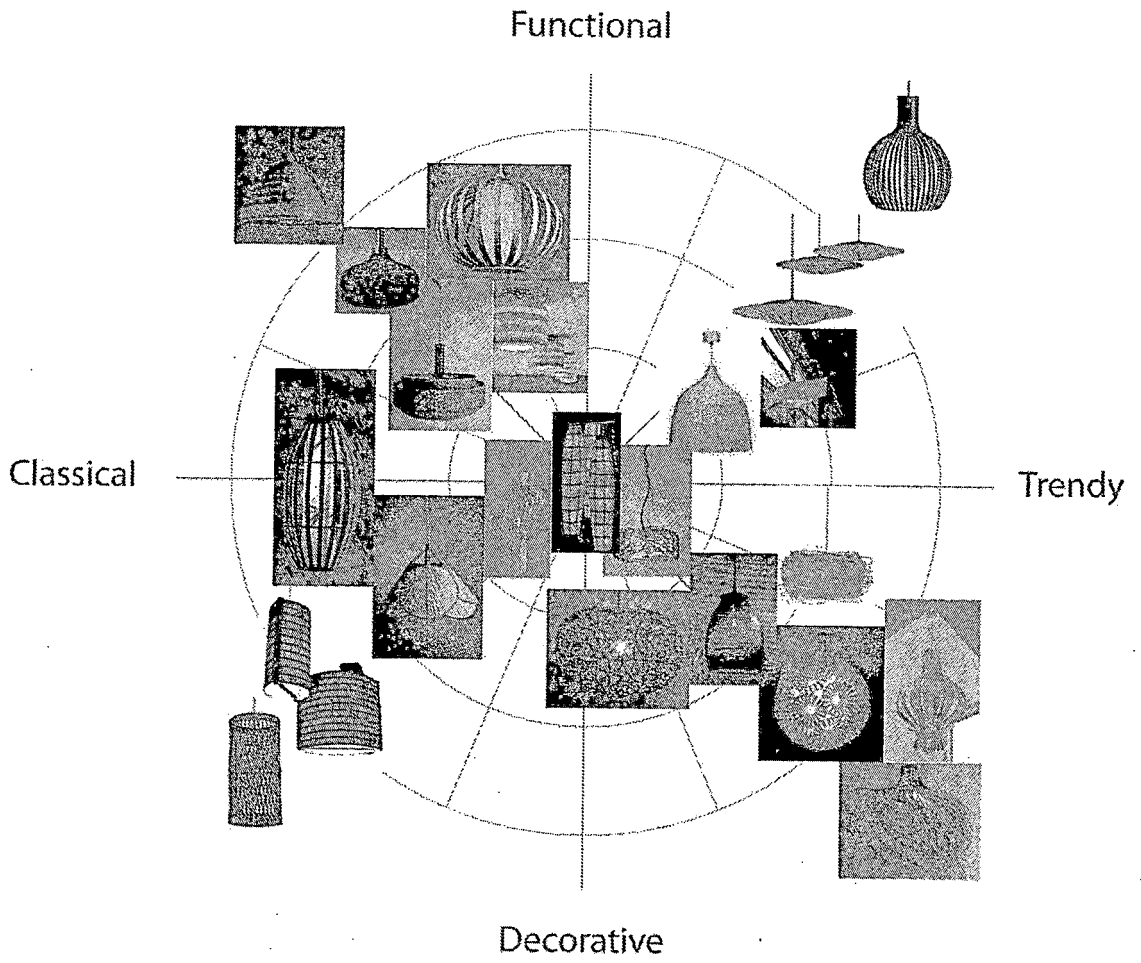


ภาพที่ 3.1 ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟแขวน ด้านรูปทรง (วัสดุ ไม้ แก้ว ไฟเบอร์ พลาสติก)

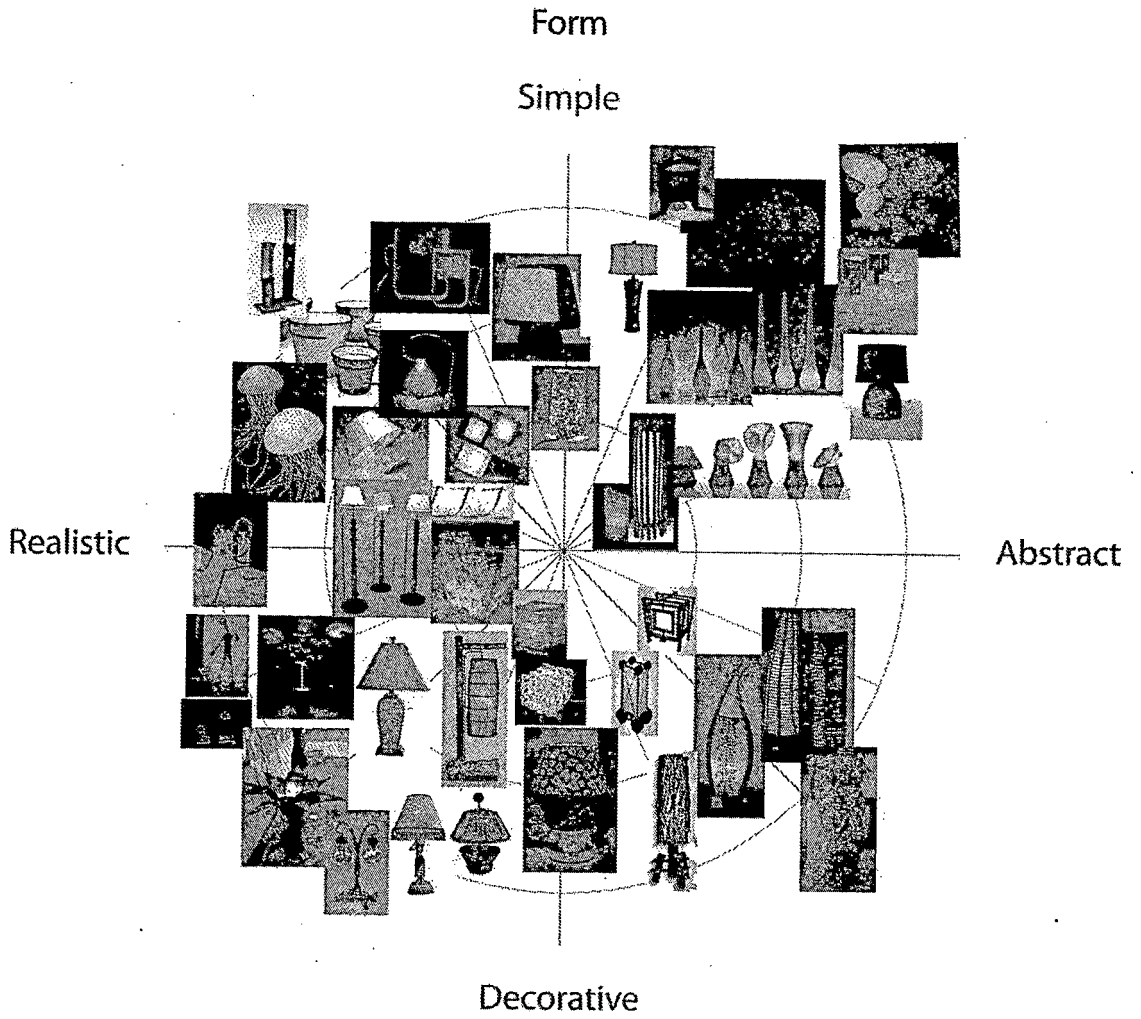


ภาพที่ 3.2 ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ไฟแขวน ด้านรูปแบบ

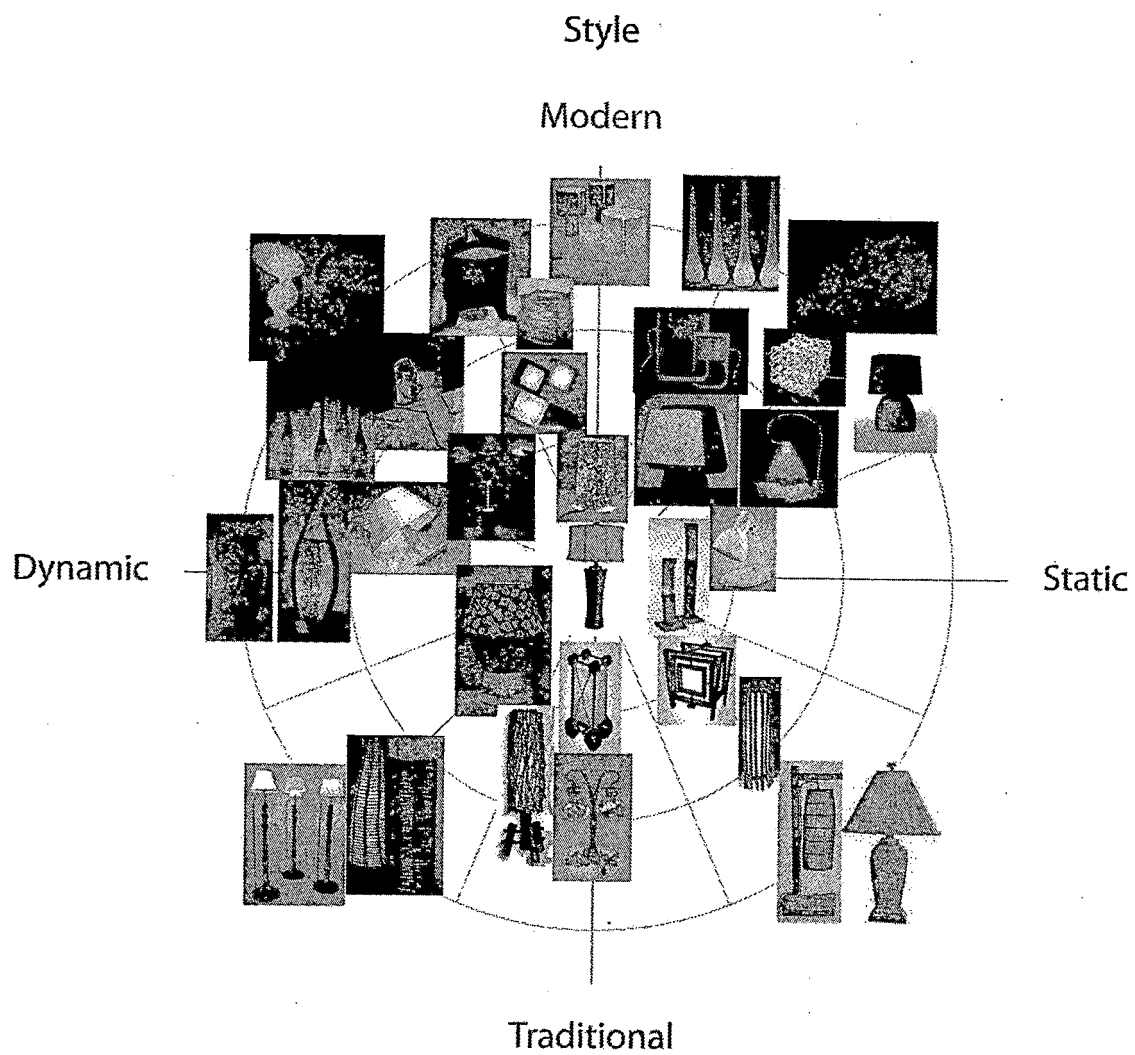
Ceiling Light Design



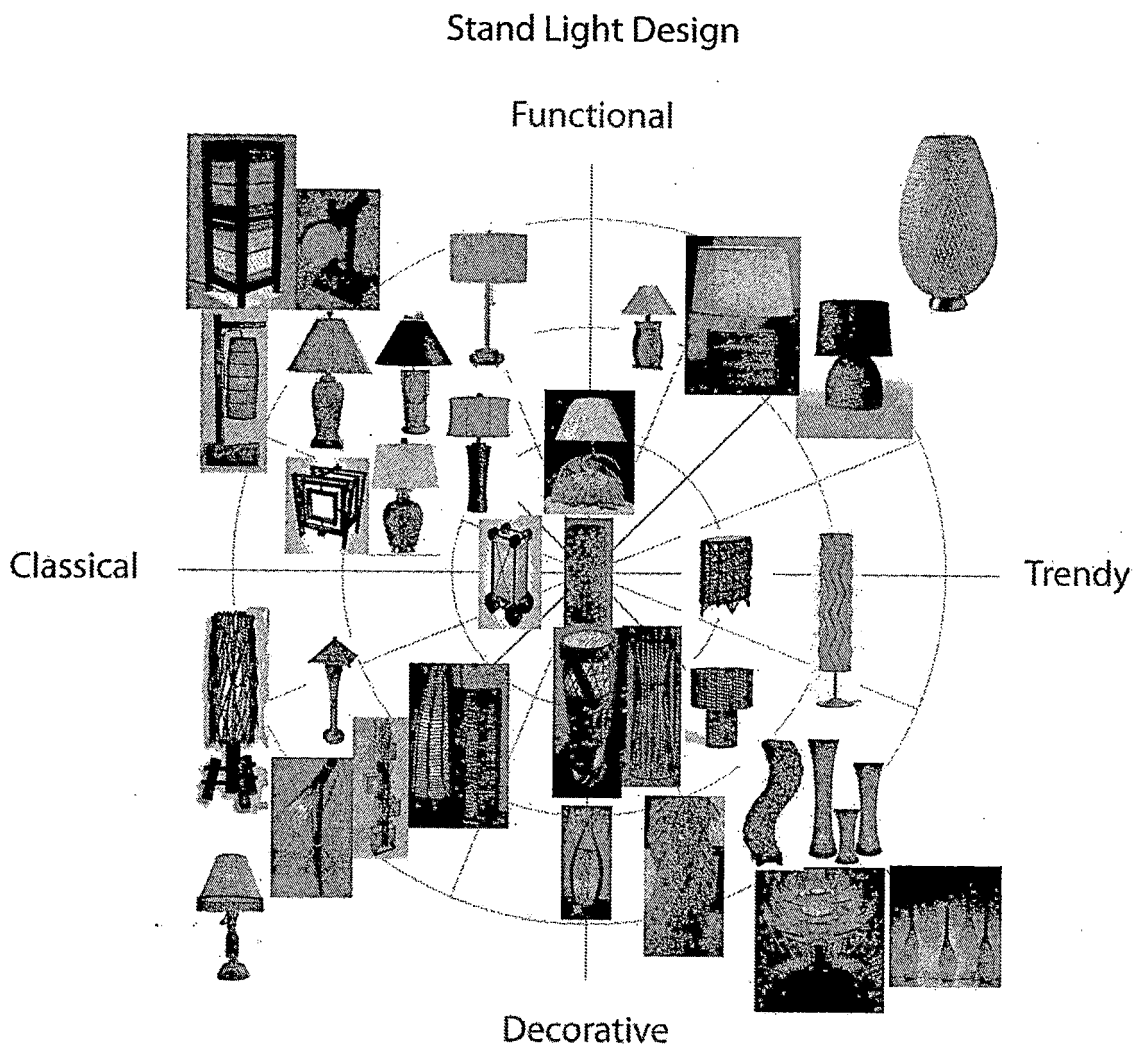
ภาพที่ 3.3 ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟแขวน ด้านการออกแบบ



ภาพที่ 3.4 ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น ด้านรูปทรง (วัสดุ ไม้ แก้ว ไฟเบอร์ พลาสติก)



ภาพที่ 3.5 ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น ด้านรูปแบบ

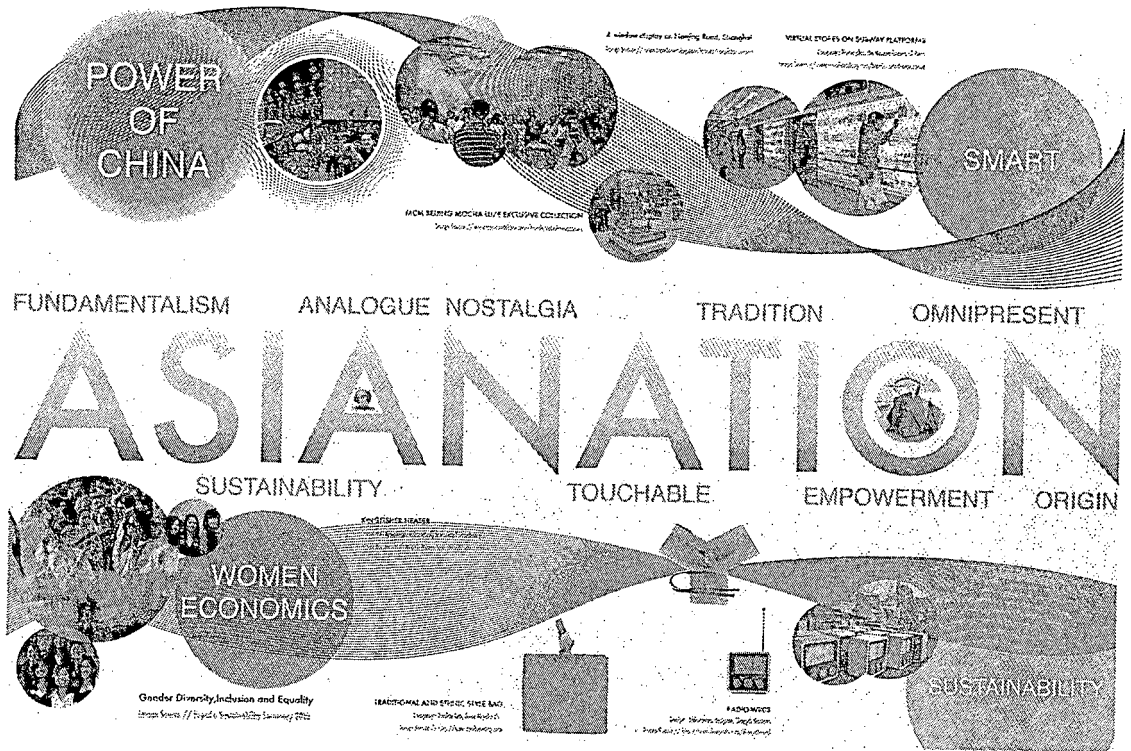


ภาพที่ 3.6 ฐานข้อมูลเพื่อการออกแบบผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น ด้านการออกแบบ

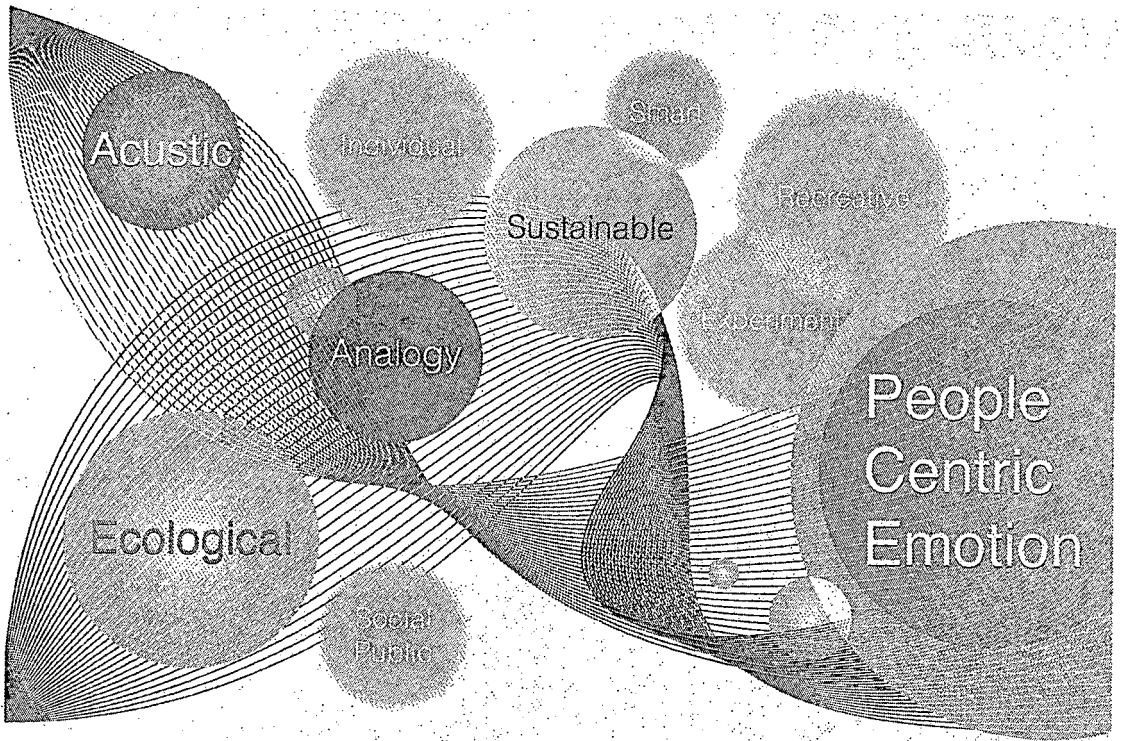
3.5 วิเคราะห์ ศึกษาแนวโน้มการออกแบบเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อส่งตลาดเอเชีย

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกผลิตภัณฑ์ประเภทจักสาน ผลิตภัณฑ์สำหรับสปา บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่ผ้าหอม นาฬิกา และไม้แขวนเสื้อ เพื่อทดลองออกแบบและพัฒนาเป็นตัวอย่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ สำหรับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยใช้

ทฤษฎีการออกแบบมาใช้ในกระบวนการออกแบบเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ตรงตามวัตถุประสงค์ซึ่งแสดงกระบวนการ ด้านฐานข้อมูลสำหรับการออกแบบ ดังต่อไปนี้

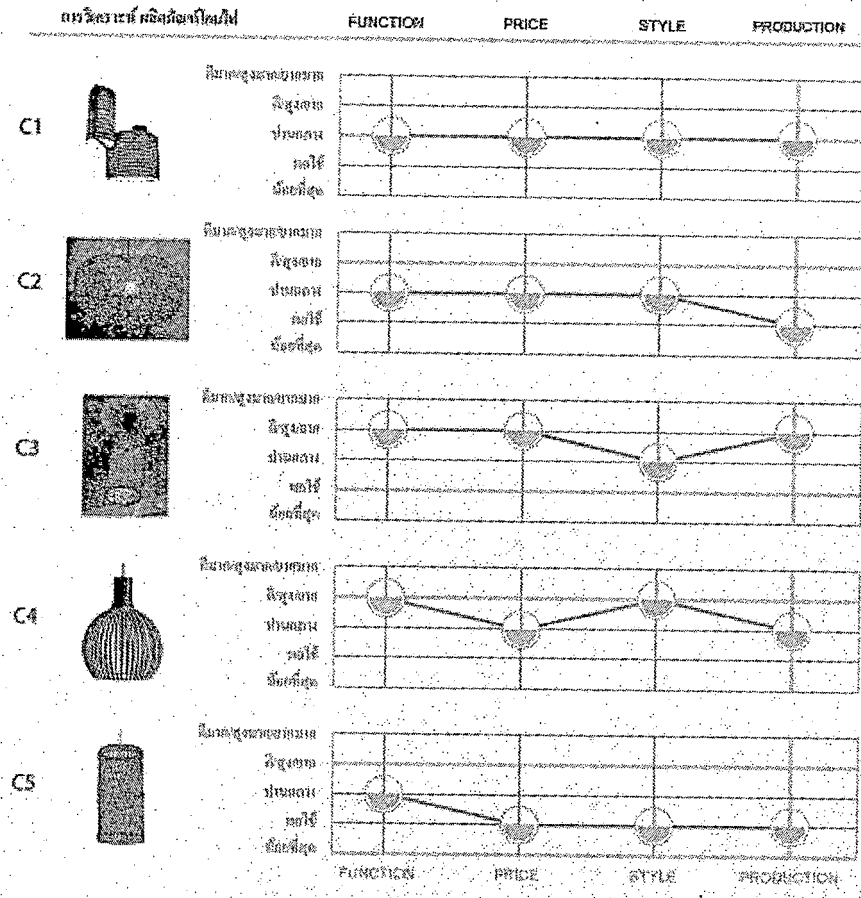


ภาพที่ 3.7 การวิเคราะห์หาแนวโน้มเพื่อการออกแบบ



ภาพที่ 3.8 การสังเคราะห์ข้อมูลแนวโน้มนำการออกแบบ เพื่อสรุปเป็นคำสำคัญ (Key words)

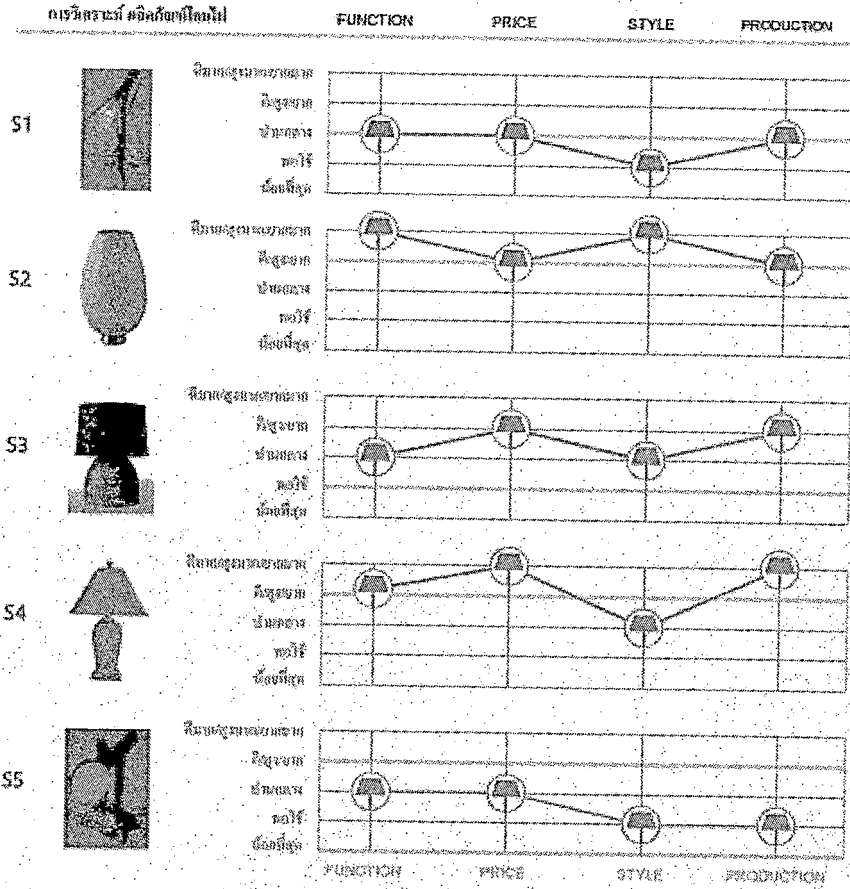
ตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์ ผลิตภัณฑ์โคมไฟแขวน



ผลการวิเคราะห์ จากข้อมูลประกอบข้างต้น พบว่าผลิตภัณฑ์โคมไฟ แบบ C3 แสดงผลในเกณฑ์ที่สูงที่สุด คือ ด้านประโยชน์การใช้งาน อยู่ในเกณฑ์ดี ด้านความเหมาะสมของราคาอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านรูปแบบหรือสไตล์ทันสมัยอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และด้านความเป็นไปได้ในการผลิต อยู่ในเกณฑ์ดี

จุดเด่น ผลิตภัณฑ์โคมไฟแขวนแบบ C3 มีการออกแบบให้มีรูปทรงเรียบง่าย ดังตารางที่ 3.1 โดยอาศัยรูปเรขาคณิต ซึ่งเป็นรูปทรงที่คนส่วนใหญ่มีความคุ้นเคย แต่ใช้การออกแบบในรายละเอียดของช่องแสง เพื่อบังคับแสงให้ออกมากระทบกับเพดาน และผนังรอบข้าง ให้เป็นทวนฉาย วัสดุเป็นวัสดุจากธรรมชาติ และข้อดีของการมีช่องแสงมาก คือ จะเป็นการระบายความร้อนที่เกิดขึ้นจากการเปิดใช้งานนานๆ ส่งผลให้อายุการใช้งานของหลอดไฟยาวนาน และมีความปลอดภัย เนื่องจากไม่เกิดความร้อนสะสมในโคมไฟ

ตารางที่ 3.2 การวิเคราะห์ ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น



ผลการวิเคราะห์ พบว่าผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น แบบ S2 มีระดับคะแนนสูงสุด คือด้านประโยชน์การใช้งานอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ด้านความเหมาะสมของราคาอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านรูปแบบสไตล์ อยู่ในเกณฑ์ดีมาก ด้านความเป็นไปได้ในการผลิตอยู่ในเกณฑ์ดี

จุดเด่น ผลิตภัณฑ์โคมไฟตั้งพื้น แบบ S2 มีช่องแสงทวดยาวที่มีความละเอียดอ่อน มีการได้ระดับของช่องแสงจากใหญ่ไปเล็ก ตัวโคมไฟเป็นรูปทรงรีปลายตัด ตัวโคมไฟมีลักษณะโปร่งสามารถระบายความร้อนได้ดี ทั้งยังสามารถให้แสงสว่างได้ดี นอกเหนือจากการติดตั้งเพื่อประดับตกแต่ง

บทที่ 4

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย ซึ่งดำเนินการพัฒนาโดยการผสมผสานภูมิปัญญาของศิลปและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยทดลองออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เน้นความละเอียด ประณีต ซึ่งเป็นเสน่ห์ในงานจักสาน อำเภอพนัสนิคม เพื่อดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผลิตภัณฑ์สำหรับสปา บรรจูกันท์น้ำหอม นาฬิกาแขวนผนัง แจกัน และไม้แขวนเสื้อ

การออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยกระบวนการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงผลการดำเนินการตามขั้นตอนดังบทที่ 3 ซึ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น เป็นการออกแบบเพื่อให้ชุมชน สามารถผลิตได้เองในระยะยาว ดังนั้นจากการสังเกตกระบวนการสร้างงานผลิตภัณฑ์จักสานของชาวพนัสนิคมนั้น จะเป็นแบบครัวเรือน มีการสอน หรือถ่ายทอดวิชาความรู้ภายในกลุ่มเครือข่าย และกลุ่มชุมชนพื้นที่บริเวณใกล้เคียง อุปกรณ์ที่ใช้ช่วยในกระบวนการผลิตเป็นอุปกรณ์ที่ไม่ได้อาศัยเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรเข้ามาช่วยมากนัก

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการทดลองออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับชุมชน หรือภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ให้ความสนใจในผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอพนัสนิคม ให้ชุมชนสามารถหล่อเลี้ยงตัวเองได้ด้วยผลิตภัณฑ์จักสาน ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ส่งเสริม และใช้วิธีการขายผลิตภัณฑ์ผ่านระบบ E-Commerce ซึ่งจะเป็นการลดช่องว่างของการค้าระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี

แนวคิดในการออกแบบ ประมวลและสังเคราะห์ผลจากข้อมูลที่ได้ทำการวิจัย ผู้วิจัยมองเห็นถึงอุปสรรคบางอย่างในการที่จะเปลี่ยนแนวคิดของรูปทรงผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมของกลุ่มชุมชน จึงได้ออกแบบให้มีผลกระทบต่อรูปทรงและวิถีชุมชนน้อยที่สุด

การออกแบบในครั้งนี้ จึงอาศัยรูปทรงเรขาคณิต ที่มีความคุ้นเคยและง่ายต่อการรับรู้ทั้งผู้ผลิตและผู้ซื้อ ส่วนพื้นผิวใช้ลวดลายสานที่ทางกลุ่มจักสานมีความชำนาญอยู่แล้ว นำมาปรับให้มีความสัมพันธ์กับกระบวนการผลิตและรูปทรง ตกแต่งด้วยลวดลายที่สานขึ้นด้วยความละเอียดอ่อน เปรียบเสมือนงานจิตรศิลป์ เลือกใช้สีที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ สีไม่ฉูดฉาด เนื่องจาก เมื่อประกอบผลิตภัณฑ์เสร็จแล้ว จะสามารถใช้ตกแต่งสถานที่ได้อย่างหลากหลาย และโดยเฉพาะ

กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่น เกาหลี ส่วนใหญ่จะไม่นิยมใช้สีสันทันทีสดใส เน้นสีที่อ่อน สุขุม ไม่ทำลายบรรยากาศในธรรมชาติ

4.1 หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์

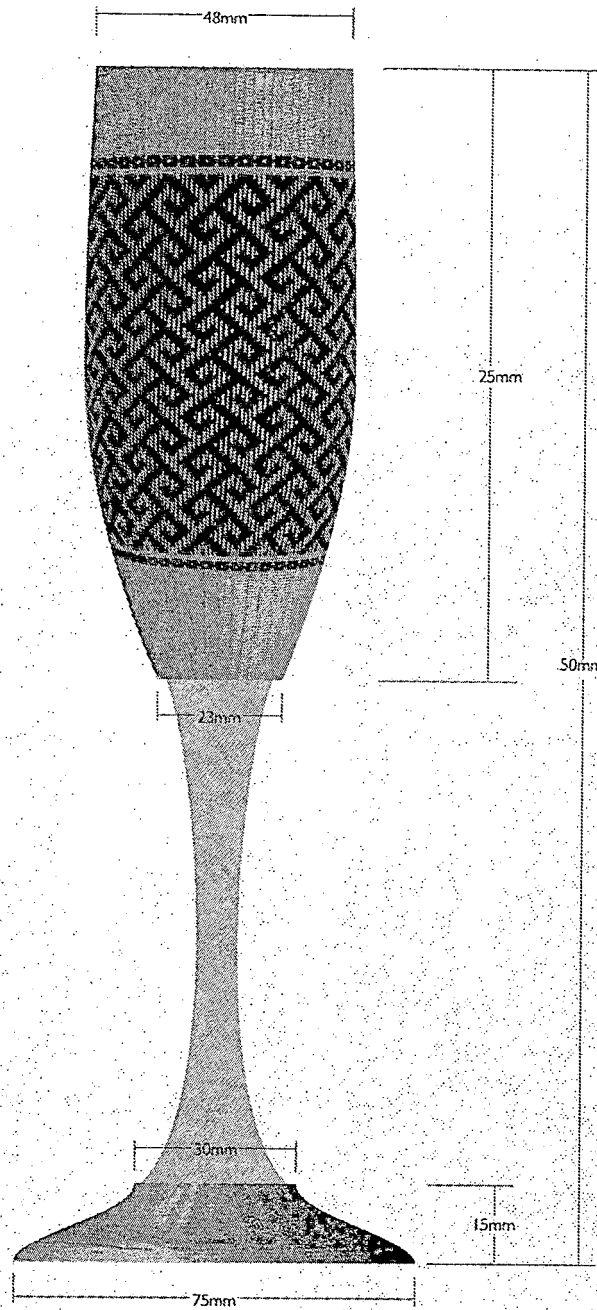
การออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดในการออกแบบ คือ คงกลิ่นอายของวัฒนธรรม ความประณีต ประยุกต์ ประสมวัสดุอื่นๆ มาใช้ร่วมในงานออกแบบ เช่น เครื่องเคลือบดินเผา แก้ว พลาสติก ไม้

จากการศึกษาทดลองอย่างเป็นระบบ แล้วศึกษาความเป็นไปได้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ วิเคราะห์รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ใกล้เคียงเพื่อหาช่วงว่างในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการออกแบบนี้จึงต้องคำนึงถึง ความปลอดภัยในการใช้งาน มีประสิทธิภาพ พึงพอใจต่อผู้ใช้ ใช้งานสะดวก มีความทนทาน มีประโยชน์ ราคาเหมาะสม เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีสุนทรียภาพดึงดูดใจต่อผู้พบเห็น ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการออกแบบได้ดังต่อไปนี้

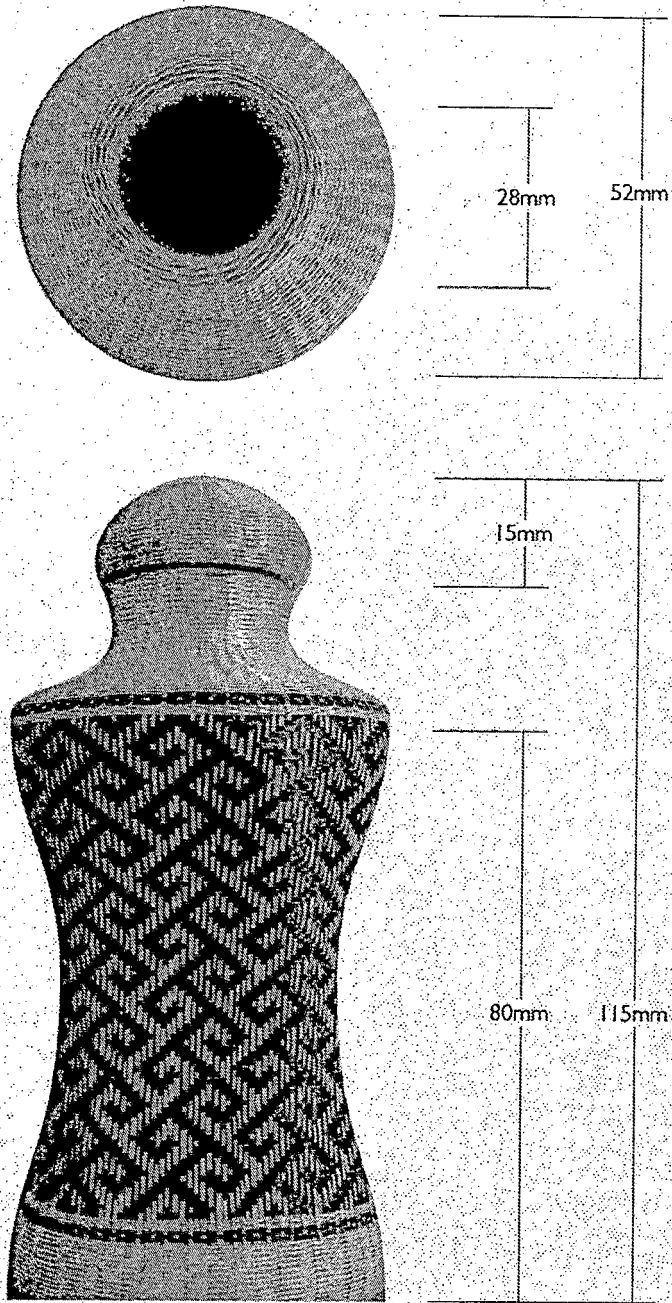
ออกแบบโดยใช้ความประณีตของลวดลายงานจักสาน ให้เป็นจุดดึงดูดความสนใจในงานหัตถกรรม

4.2 ภาพเขียนแบบเพื่อการผลิต

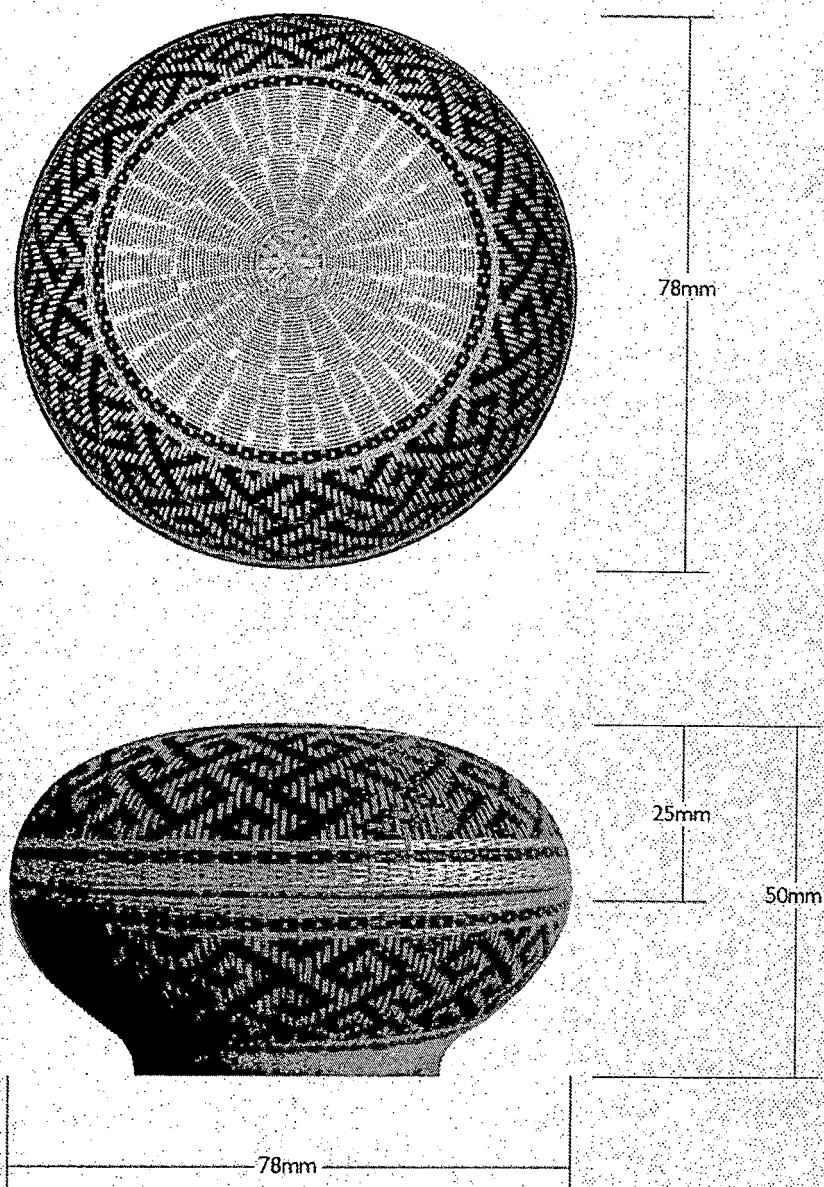
หลังจากวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลิตภัณฑ์แล้ว ผู้วิจัยได้ทดลองออกแบบ โดยผ่านกระบวนการ ทางการออกแบบและได้ทดลองออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ พร้อมทั้งได้ศึกษาความเป็นไปได้ในกระบวนการผลิตที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งแสดงภาพดังต่อไปนี้



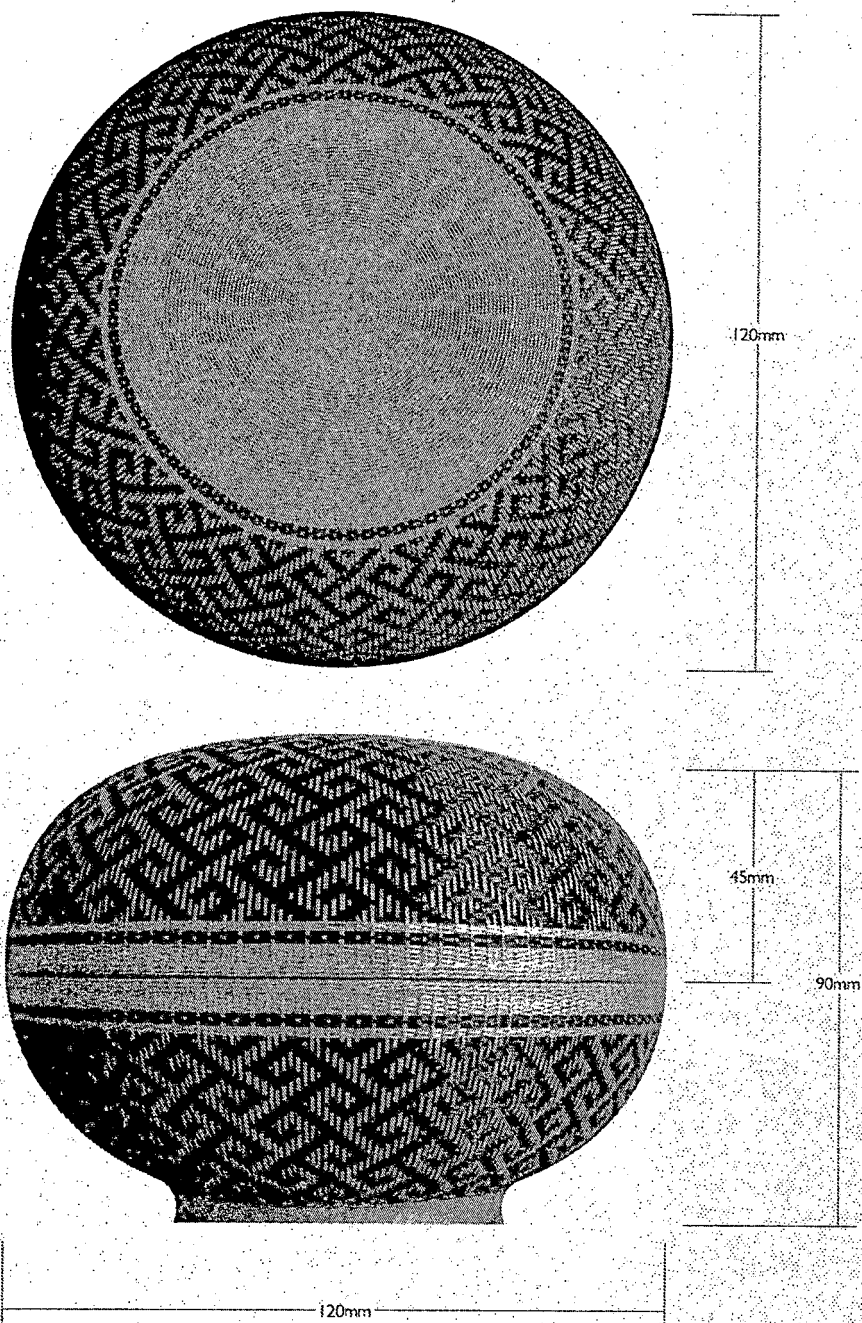
ภาพที่ 4.1 แจกันดอกไม้ สำหรับประดับตกแต่งบนโต๊ะอาหาร



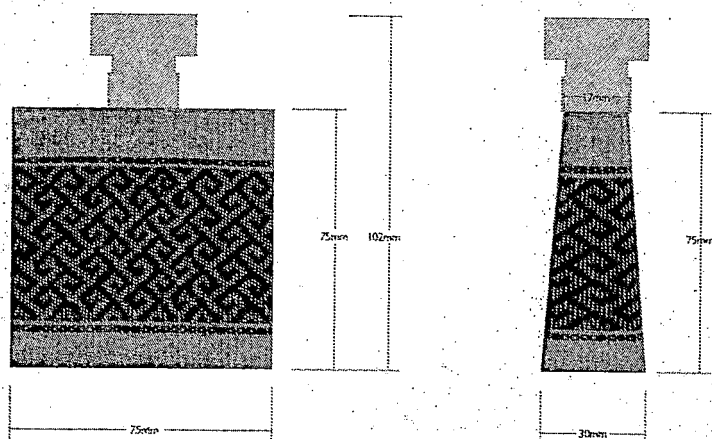
ภาพที่ 4.2 ขวดใส่น้ำมันหอมระเหย สำหรับใช้ในสปา



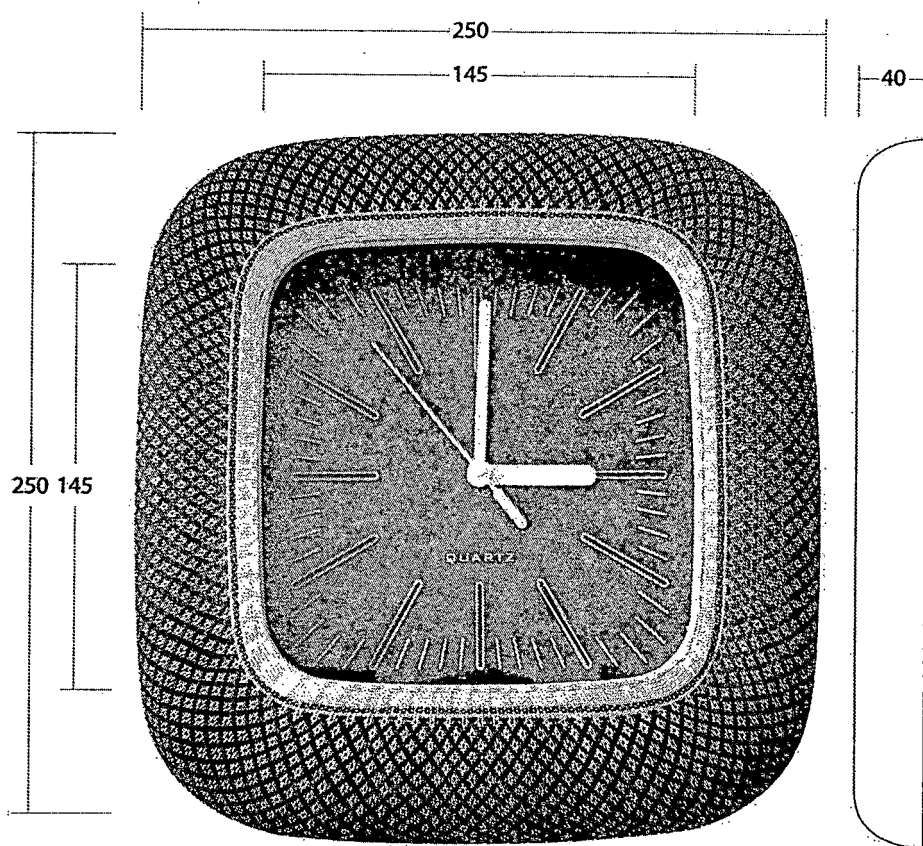
ภาพที่ 4.3 ตลับขนาดเล็ก ใ้ผลิตกัณฑ์บำรุงผิว สำหรับ สปา



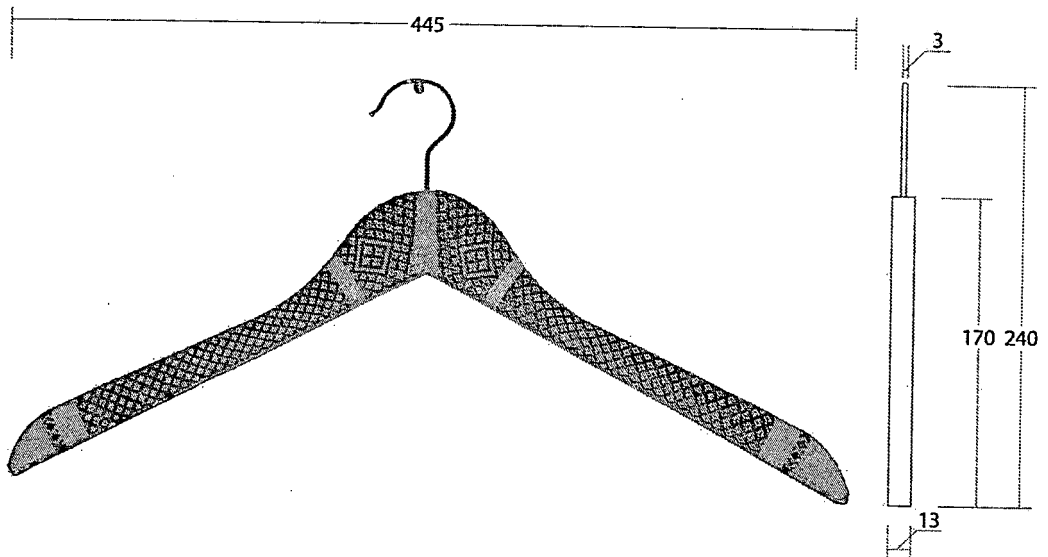
ภาพที่ 4.4 ตลับขนาดใหญ่ สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขี้ผึ้ง สำหรับ สปา



ภาพที่ 4.5 บรรจุภัณฑ์ใส่น้ำหอม สำหรับบรรจุ 100 มิลลิตร

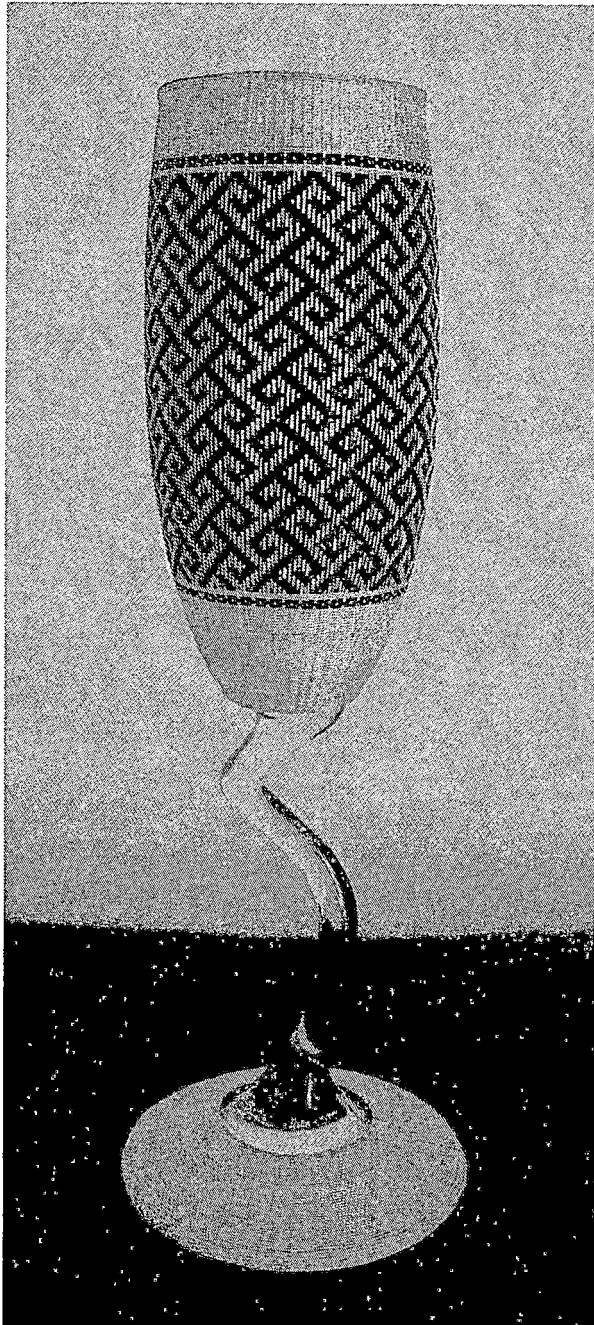


ภาพที่ 4.6 นาฬิกาแขวนผนัง

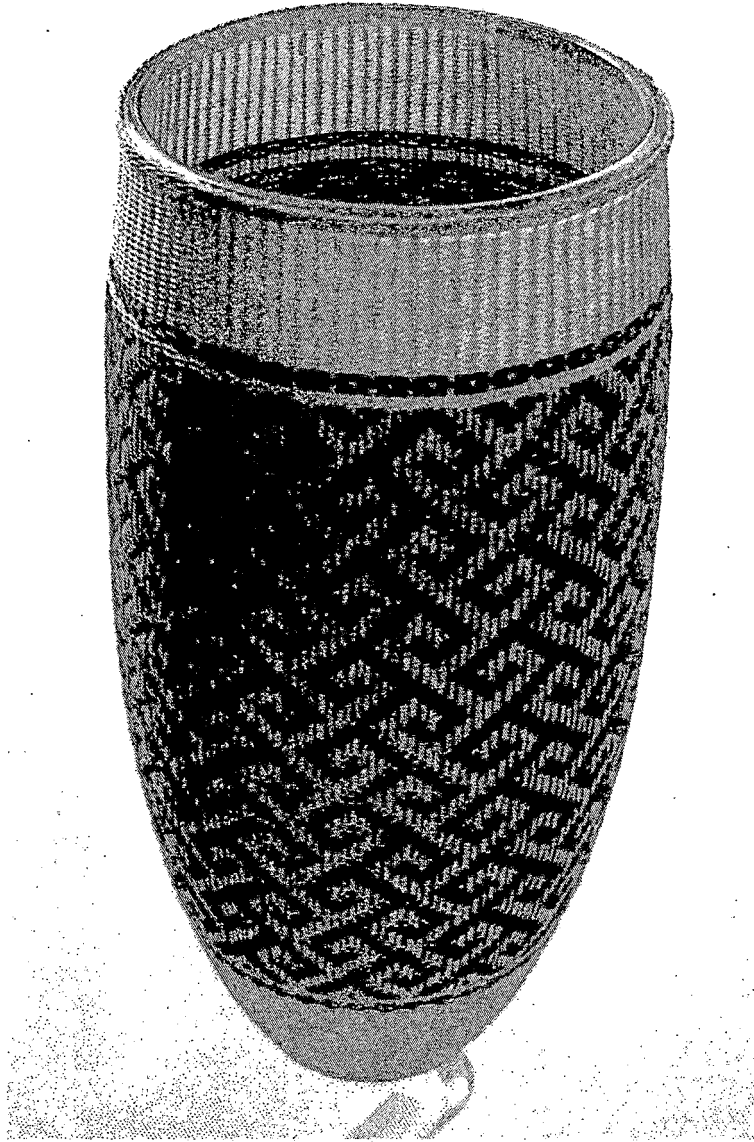


ภาพที่ 4.7 ไม้แขวนเสื้อ สำหรับ โรงแรม

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสานเพื่อส่งออกตลาดเอเชีย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการบูรณาการ โดยนำวัสดุหลายประเภทมาใช้กับงานจักสาน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในรูปแบบ รูปทรงของผลิตภัณฑ์ เน้นให้เห็นความประณีต ของลวดลายจักสาน โดยการจักไม้ไผ่เป็นเส้นเล็กๆ ประกอบกับทักษะความชำนาญในการจักสานของกลุ่มชาวบ้าน จนได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ ดังภาพต่อไปนี้



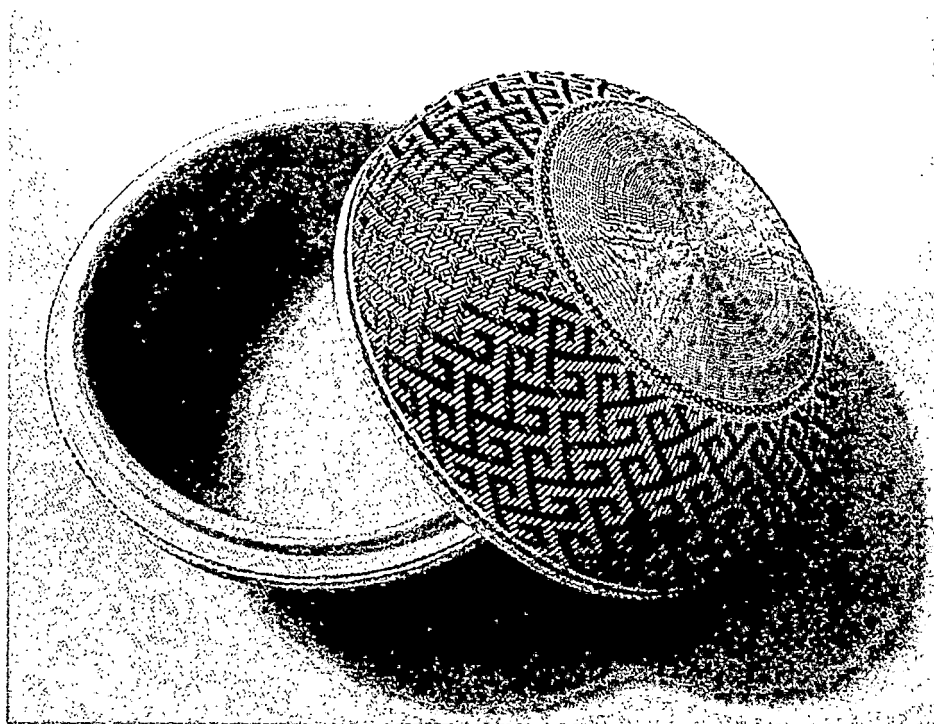
ภาพที่ 4.8 แจกันดอกไม้ สำหรับประดับตกแต่ง บนโต๊ะอาหาร



ภาพที่ 4.9 ถายละเอียดของลวดลาย งานหัตถกรรมจักสาน ที่โดดเด่นของ อำเภอพนัสนิคม



ภาพที่ 4.10 ขวดสำหรับบรรจุน้ำมันหอมระเหย ใช้ในบริการ สปา หรือธุรกิจนวดไทยแผนโบราณ



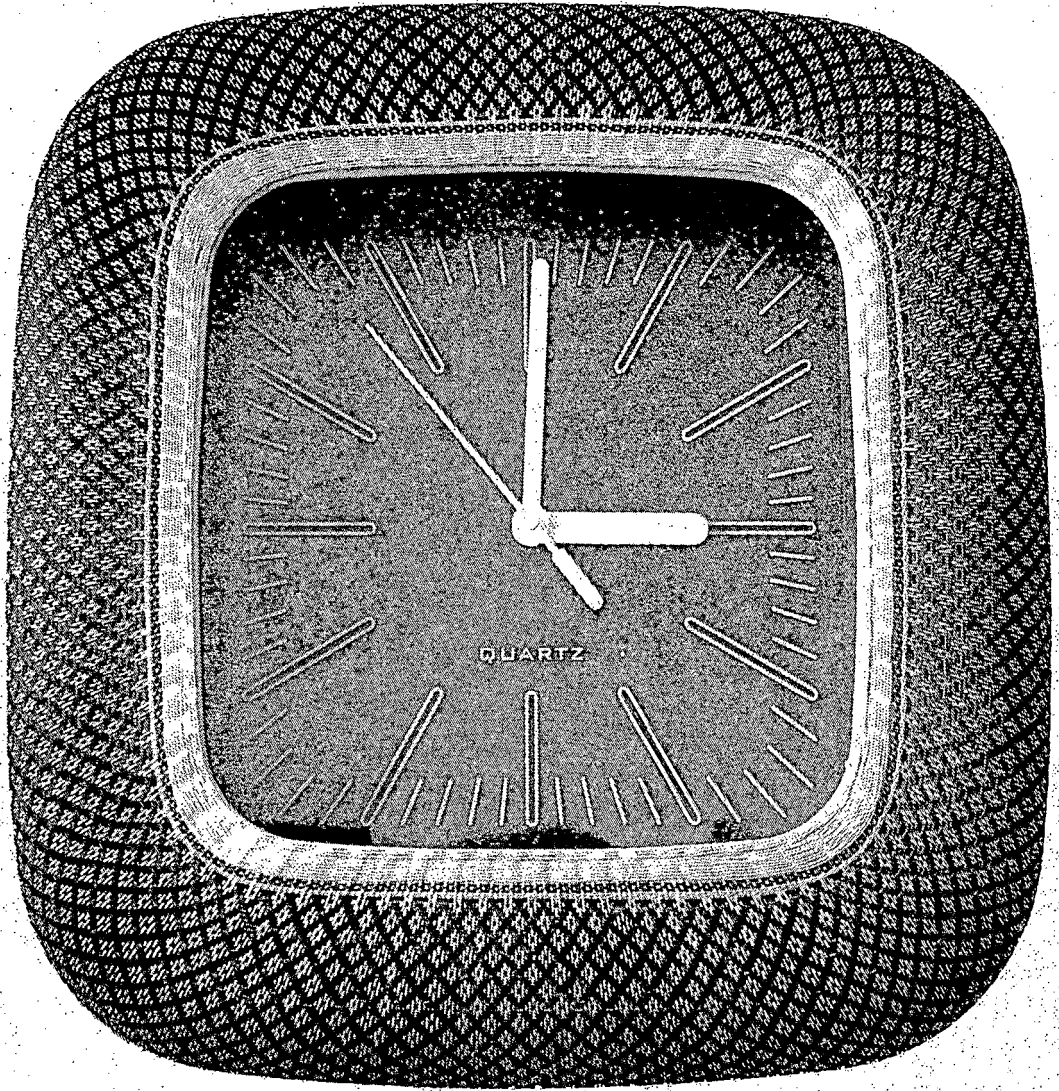
ภาพที่ 4.11 ตลับขนาดใหญ่ สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขี้ด และดูแลผิว



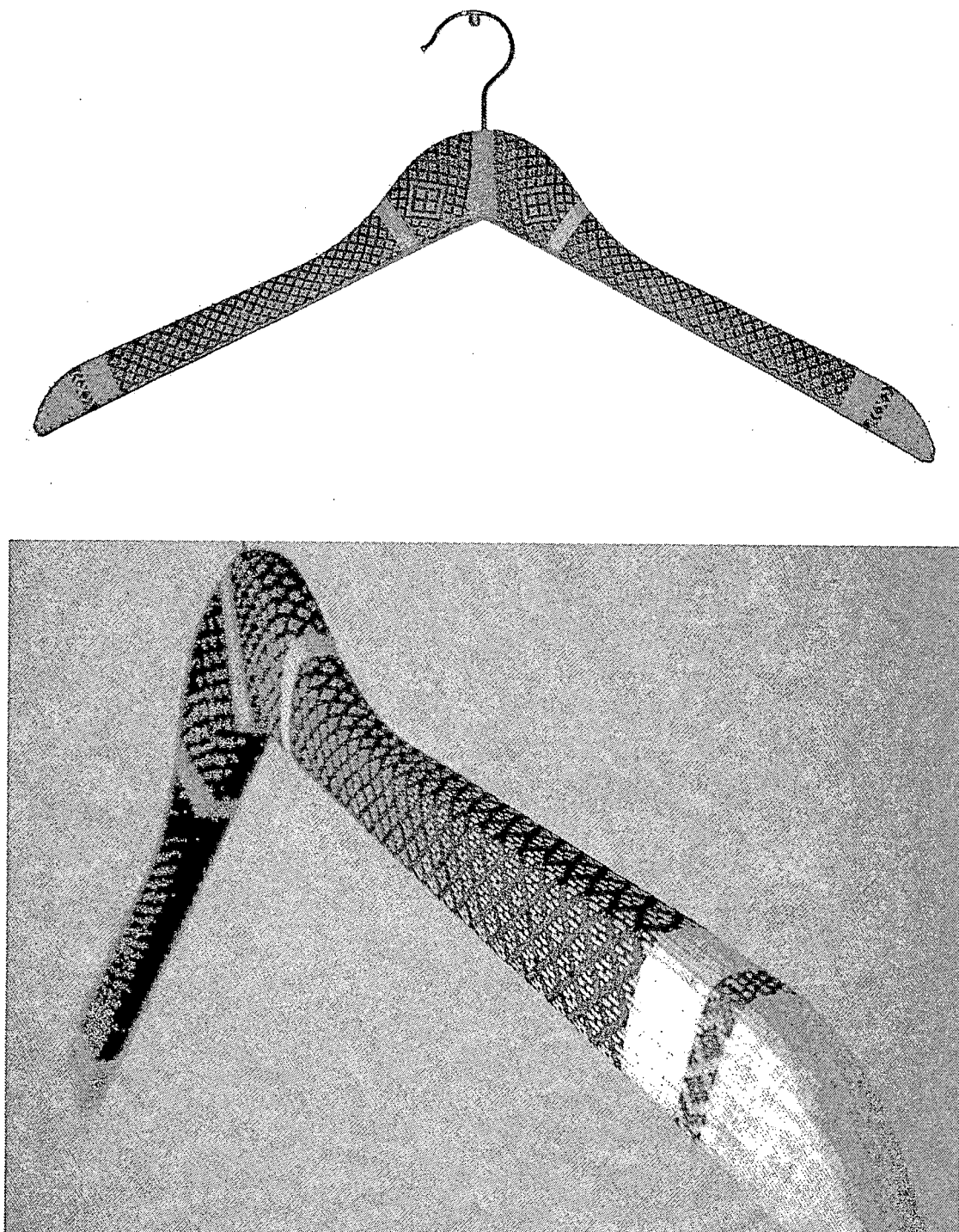
ภาพที่ 4.12 ตลับขนาดเล็ก สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์ขี้ด และดูแลผิว



ภาพที่ 4.13 บรรจุกัมภ์สำหรับใส่น้ำหอม



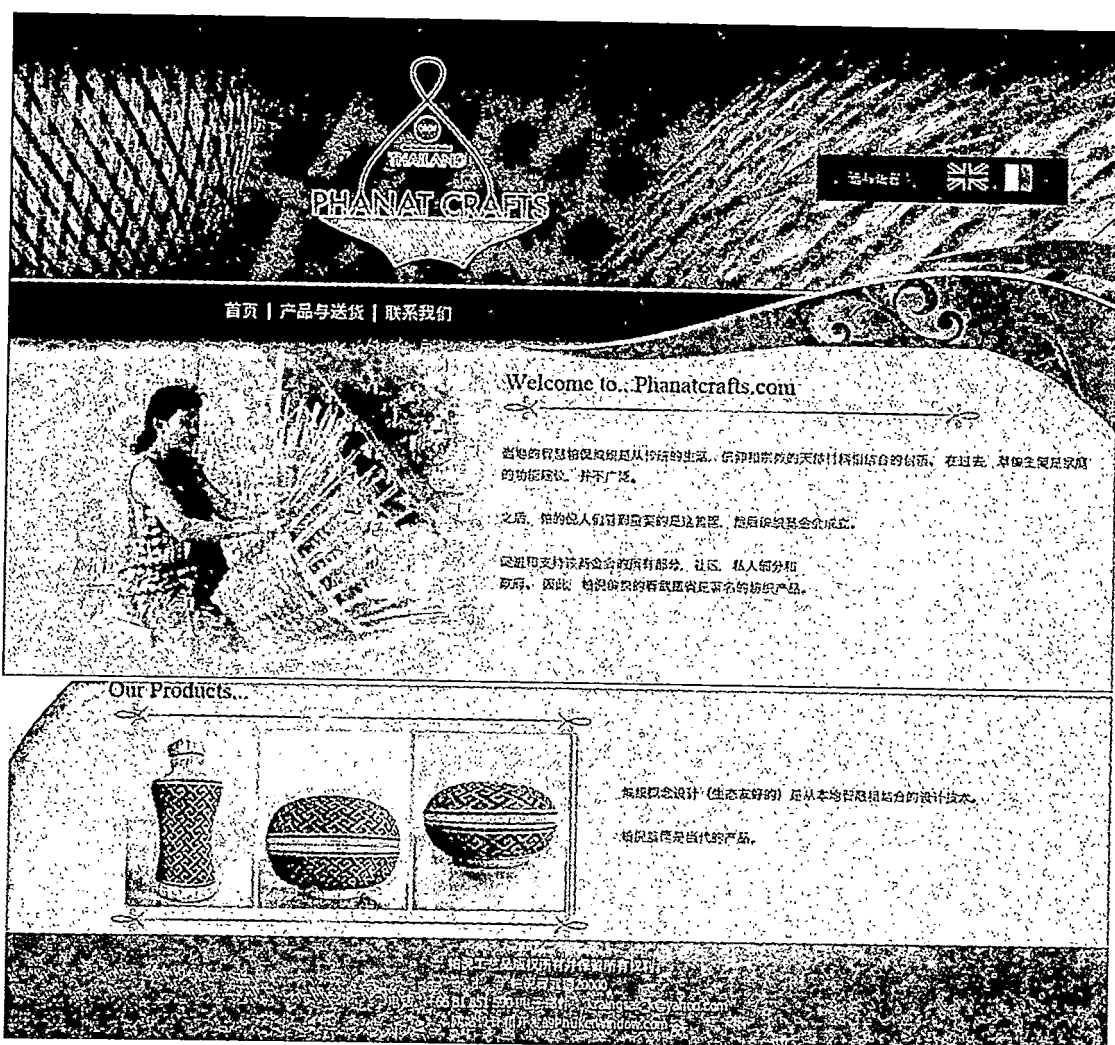
ภาพที่ 4.14 นาฬิกาแขวนผนัง



ภาพที่ 4.15 ไม้แขวนเสื้อ สำหรับโรงแรมที่ต้องการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง

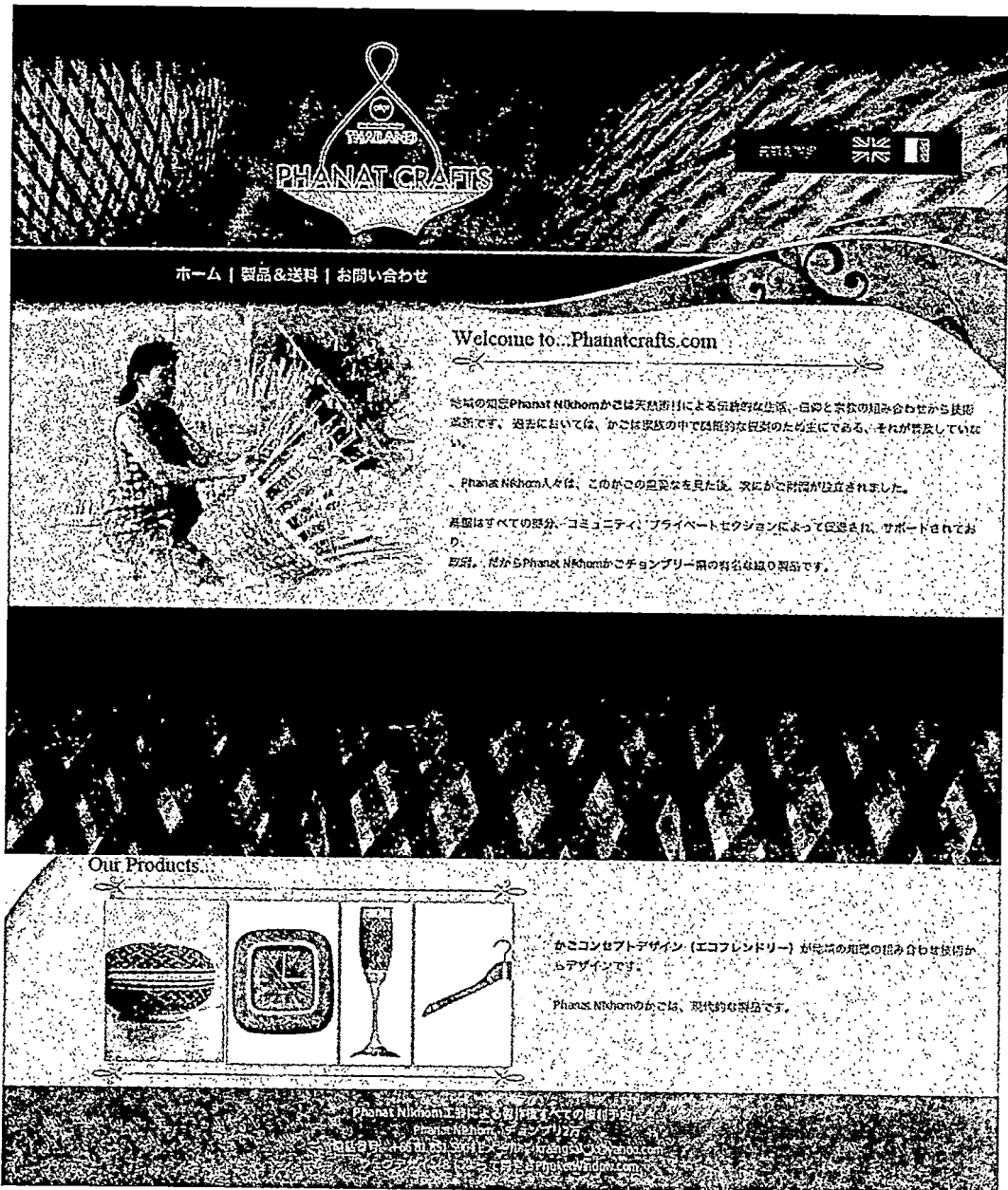
4.3 การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการทดลองตลาด ด้วยวิธีการจัดจำหน่ายด้วย E-Commerce กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้ง่าย จัดทำสองภาษา คือจีน และญี่ปุ่น มีการเชื่อมโยงกับบริษัทขนส่งระหว่างประเทศ อำนวยความสะดวกต่อผู้ซื้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้



ภาพที่ 4.16 Home page หน้าแรกของ www. phanatcrafts.com ภาษาจีน

ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555



ภาพที่ 4.17 Home page หน้าแรกของ www.phanatcrafts.com ภาษา ญี่ปุ่น
ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555

PHANAT CRAFTS

Home | Products & Shipping | Contact Us

Our Products

Code: C1 Price: 1,500 THB	Code: C2 Price: 1,500 THB	Code: S1 Price: 2,000 THB	Code: S2 Price: 1,500 THB
Code: S&C1 Price: 1,500 THB	Code: W1 Price: 1,500 THB	Code: Clock Price: THB	Code: GLASS Price: THB
Code: PERFUME Price: THB	Code: BOTTLE Price: THB	Code: CASE-1(SIDE)-W Price: THB	Code: CASE-6(SIDE)-W Price: THB
Code: Hanger Price: THB			

Shipping

Our Shipping Detail

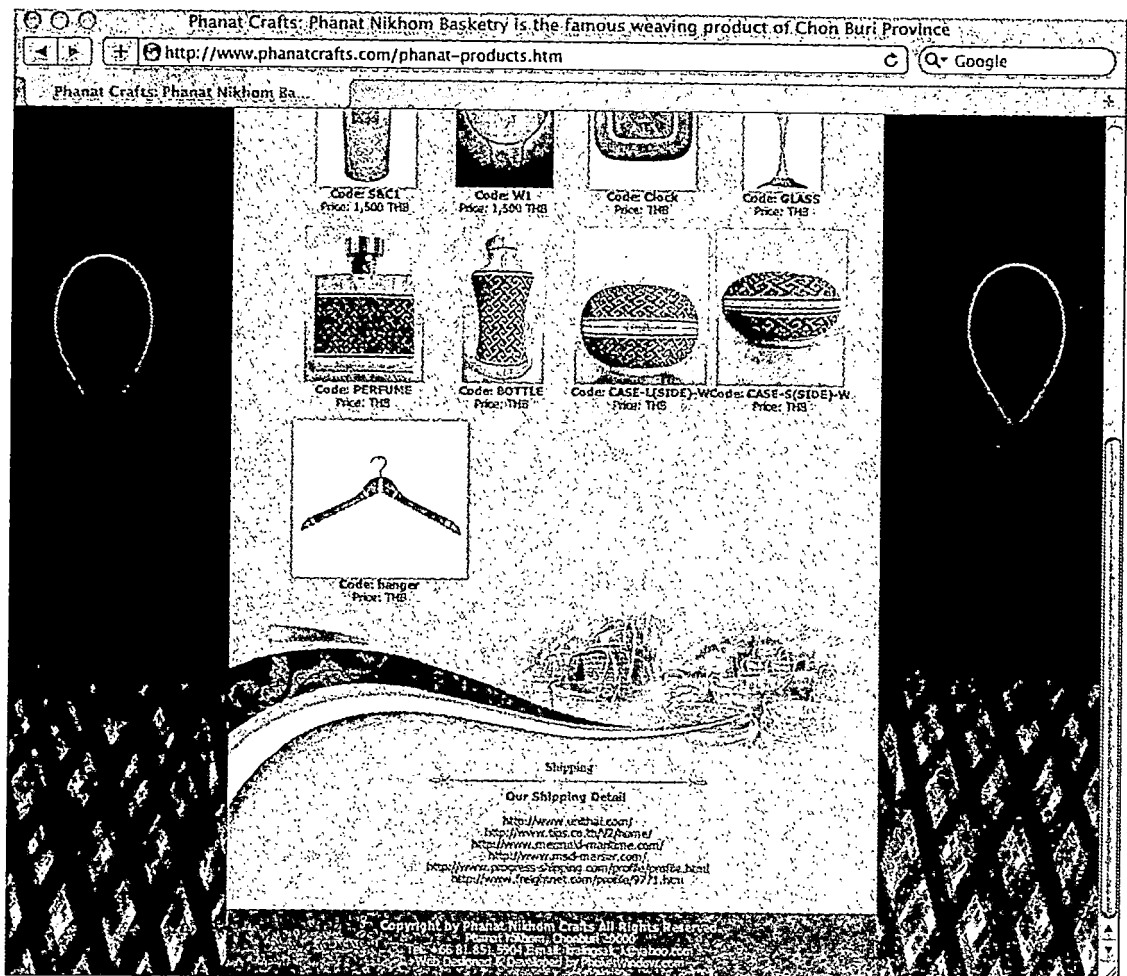
<http://www.aphonai.com/>
<http://www.kcs.co.th/A2/home/>
<http://www.mermaid-museum.com/>
<http://www.nisidmail.com/>
<http://www.progress-shopping.com/form/feedback.html>
<http://www.the-globe.com/px/0019771.htm>

Copyright by Phanat Nihham Crafts All Rights Reserved
 103/103 หมู่ 10 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
 โทร : 037 851111 โทรสาร : 037 851112
 Web : www.phanatcrafts.com

ภาพที่ 4.18 แสดงรายการผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
 ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555

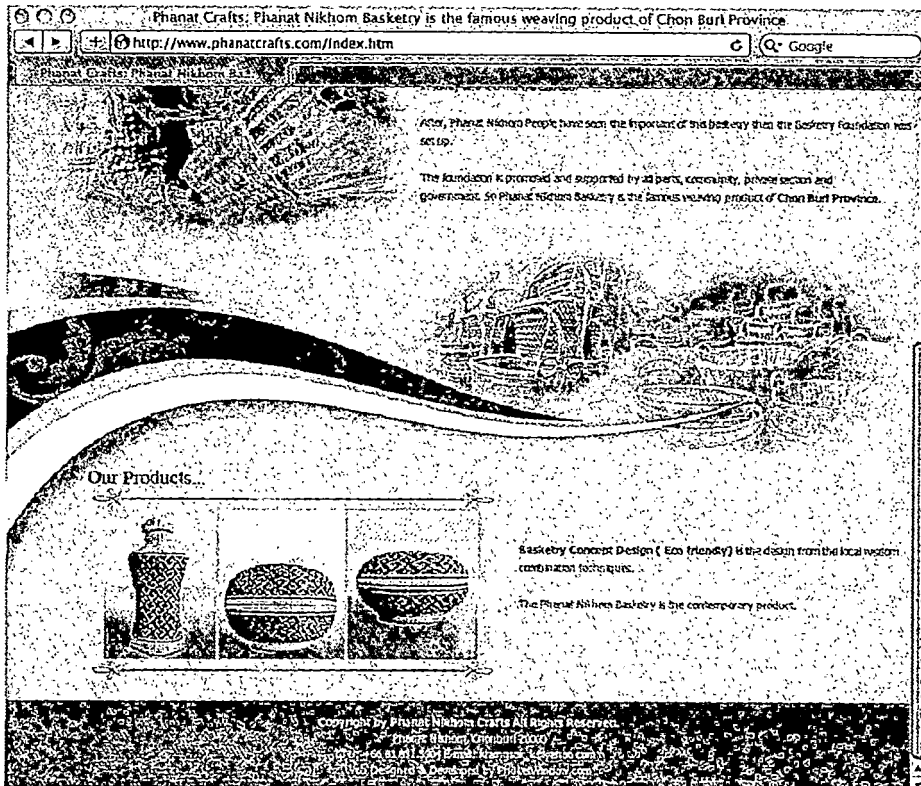


ภาพที่ 4.19 ตราสัญลักษณ์จักสานพนัสนิคม ที่ผู้วิจัยออกแบบ เพื่อส่งเสริมการขาย
ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555



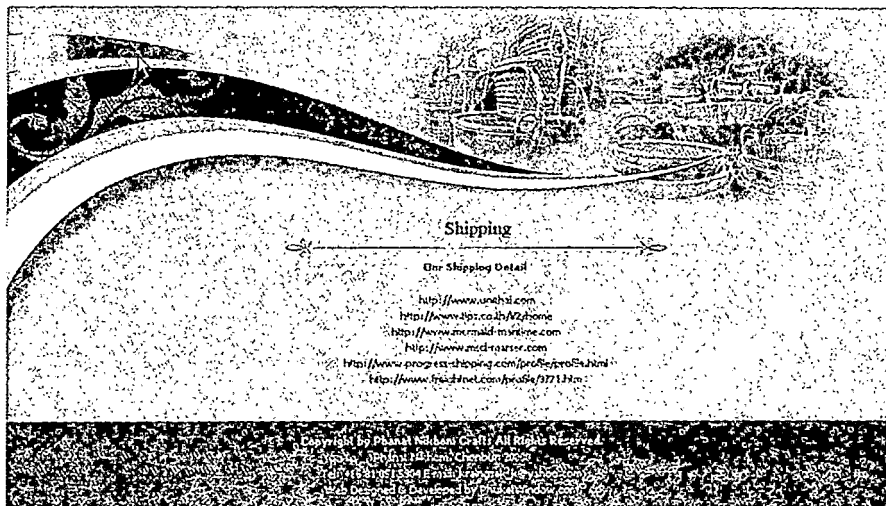
ภาพที่ 4.20 ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในเวปไซด์

ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555



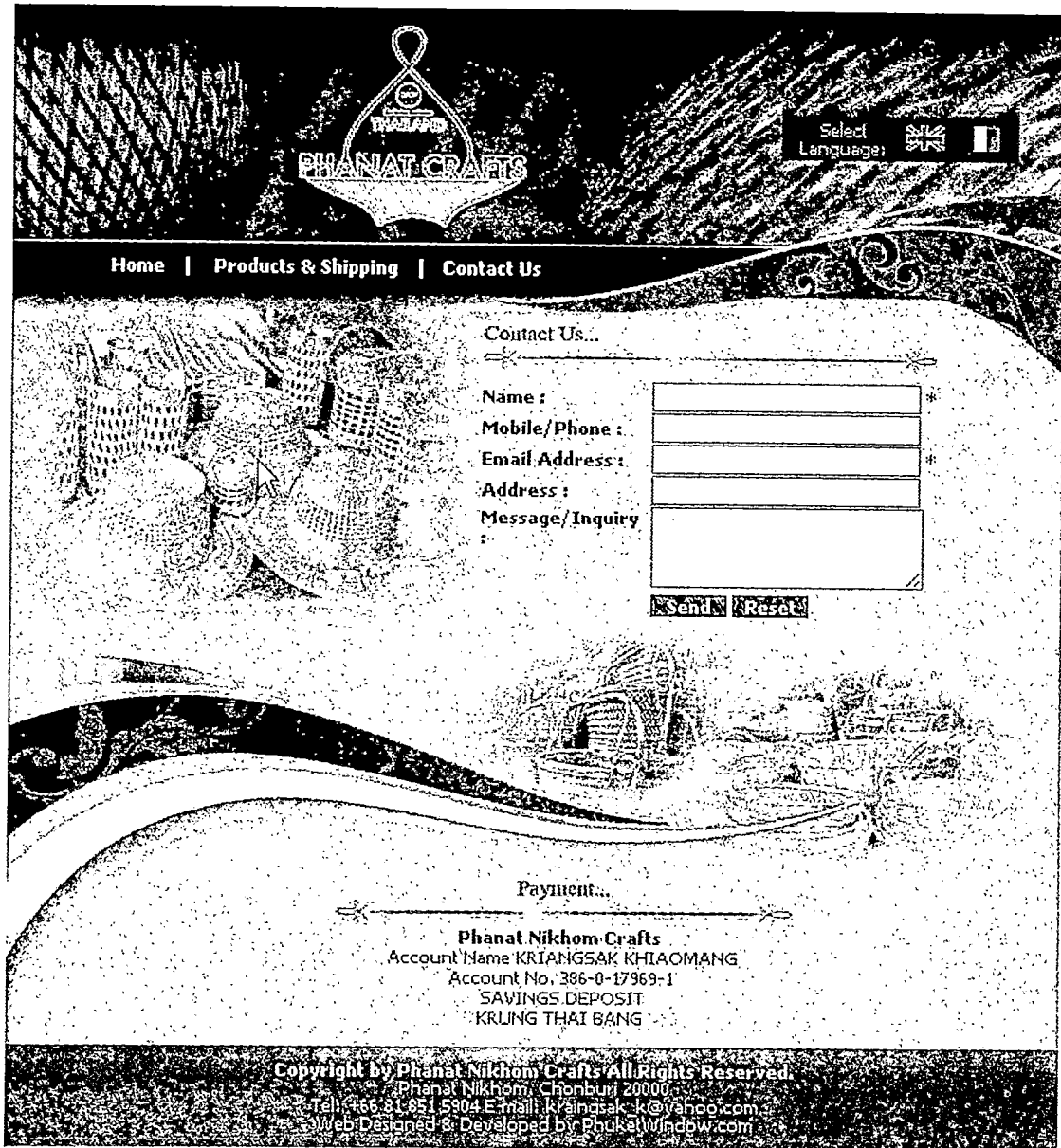
ภาพที่ 4.21 หน้าเว็บ แสดงผลิตภัณฑ์พร้อมจำหน่าย

ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555



ภาพที่ 4.22 Link บริษัทให้บริการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้ซื้อ

ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555



ภาพที่ 4.23 ช่องทางการติดต่อระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

ที่มา : www.phanatcrafts.com เข้าถึง 23 กันยายน พ.ศ. 2555

4.4 สรุปการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน สำหรับอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ถึงแม้ว่าพบอุปสรรคข้อจำกัดด้านทัศนคติของช่างจักสาน อยู่บ้างแต่เมื่อได้ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม โดยเริ่มต้นจากการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่แล้วนำมาปรับเปลี่ยนให้มีความแตกต่างด้านประโยชน์ใช้สอย ทำให้ช่างเริ่มมีความคุ้นเคยและกล้ายอมรับการเปลี่ยนแปลง จากนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้แนวคิด คือ การบูรณาการเทคนิคสานปิดพื้นผิวรูปทรงด้วยเส้นตอกสีธรรมชาติ และใช้ตอกย้อมสี ประดับตกแต่งเพิ่มคุณค่าด้วยลวดลายจักสานแบบละเอียดอ่อน จุดเด่นของผลิตภัณฑ์อยู่ที่ความประณีตของลวดลายจักสาน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อการส่งออกตลาดเอเชีย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจจะนำผลการวิจัยนี้ไปปรับประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์หรือนำไปพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์โดยบูรณาการกับเทคนิคหรือศาสตร์อื่นๆ ซึ่งในการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานต้นแบบครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ประเภท ผลิตภัณฑ์สำหรับประดับตกแต่ง และผลิตภัณฑ์ที่เน้นประโยชน์ใช้สอย เช่น แจกัน ขวดใส่น้ำมันหอมระเหย ตลับใส่ผลิตภัณฑ์ขัดผิว สำหรับธุรกิจสปา บรรจุภัณฑ์สำหรับใส่น้ำหอม นาฬิกา และ ไม้แขวนเสื้อ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านการสำรวจ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ

จากการออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลพื้นที่บริเวณ โดยรอบ พบว่าบริเวณสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ยังคงความพื้นที่เกษตรกรรม ชาวบ้านที่มีที่ดินทำกินของตนเองจะทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ปลูกอ้อย ปลูกบัว เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เลี้ยงเป็ดเนื้อ เป็นต้น ผู้วิจัยมีข้อสังเกตบางประการ คือ ภาครัฐ ยังให้ความสำคัญด้านวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ผลิตผลิตภัณฑ์จักสานนั่นคือ ไม้ไผ่ บริเวณโดยรอบส่วนอำเภอพนัสนิคม ไม่มีต้นไผ่นวล หรือไผ่สีนวล ปลูกไว้เพื่อนำมาใช้ในการผลิตเลย จึงเกิดข้อเสนอแนะบางประการ ซึ่งจะเขียนแนะนำไว้ในลำดับถัดไป

ด้านการสำรวจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา

ชุมชนยังคงรักษาสืบสาน ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงวัฒนธรรมอันดีงามไว้อย่างดี เช่น อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จะมีประเพณีวันกองข้าว ซึ่งมีภาครัฐและภาคเอกชน ชุมชน ให้ความสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ชุมชนจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จักสานพนัสนิคม เช่นการจัดประกวด และจัดขบวนแห่ การสืบสานการผลิตและการจัดจำหน่ายต่อผู้ร่วมงานและนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ด้านวัสดุท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์จักสาน การจัดจำหน่าย

การผลิตผลิตภัณฑ์จักสาน ประกอบไปด้วยวัตถุดิบหลักคือไม้ไผ่หนวล จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า ไม้ไผ่หนวลที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักนั้น ไม่สามารถหาได้ในพื้นที่ อำเภอพนัสนิคม ต้องสั่งซื้อมาจาก จังหวัดจันทบุรี เป็นหลัก การกระจายวัตถุดิบ ไม้ไผ่หนวล ต่อชุมชนจักสาน จะมีพ่อค้าคนกลางเดินทางไปรับซื้อจากแหล่งจังหวัดจันทบุรี และนำมาจัดจำหน่ายให้กลุ่มผู้ผลิตรายย่อย ในราคาที่สูงขึ้น และระบบการผลิตจะมีการส่งผลิตตามแบบที่มีการสั่งซื้อ การผลิตกระจายผลิตตามบ้าน เมื่อผลิตเสร็จจะนำมาส่งให้แก่ร้านค้าหรือพ่อค้าคนกลาง การจำหน่าย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ทาง หลักๆ คือ จัดจำหน่ายที่หน้าร้าน ตลาดพนัสนิคม (ตลาดเก่า) ในตัวเมือง และผลิตเพื่อขายส่งตามจังหวัดต่างๆ และบางรายที่สามารถพัฒนารูปแบบให้ตรงตามความต้องการของตลาดต่างประเทศได้และมีศักยภาพในการติดต่อสื่อสารก็สามารถจำหน่ายสู่ตลาดต่างประเทศได้

ด้านการออกแบบเพื่อตลาดเอเซีย

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า แนวโน้มการออกแบบสำหรับตลาดเอเซีย ควรให้ความสำคัญในด้านความประณีต ความเป็นธรรมชาติ เนื่องจากคนรุ่นใหม่มองเห็นถึงคุณค่าของภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในงานหัตถกรรมจักสาน

ด้านจัดจำหน่ายตลาดเอเซีย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายด้านการตลาดเพื่อช่วยเหลือชุมชน ด้านการขยายการจัดจำหน่ายในเชิงรุก นอกเหนือจากขายให้กับกลุ่มผู้ซื้อคนไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึง ได้ออกแบบจัดทำเว็บไซต์ E-Commerce เพื่อเป็นการส่งเสริมและเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายให้กลุ่มชุมชน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทดลอง ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะที่จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจนำผลการทดลองนี้ไปพัฒนาใช้ และเพื่อช่วยบรรณรักษ์ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์จักสานอยู่คู่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรีอย่างยาวนานและตลอดไป ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

5.2.1 ด้านวัตถุดิบหลัก ไม้ไผ่นวล

- ภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกไม้ไผ่นวลในบริเวณพื้นที่อำเภอพนัสนิคมและพื้นที่ใกล้เคียง
- ควรมีการสนับสนุน บรรณรักษ์ให้ชุมชนปลูกไม้ไผ่นวล ซึ่งอาจปลูกบริเวณโดยรอบนาข้าว หรือปลูกแซมตามสวน ให้เพียงพอต่อความต้องการและเพื่อลดการสั่งซื้อ ส่งผลให้ชุมชน ผลิตภัณฑ์จักสาน สามารถลดต้นทุนค่าขนส่ง และค่าใช้จ่ายที่ต้องซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง

5.2.2 ด้านแรงงานฝีมือ

- อำเภอพนัสนิคม ระยะเวลา 10 ปี ในอนาคต จะขาดแคลนช่างฝีมือจักสาน เนื่องจากขาดคนสืบสานต่อ เพราะเป็นงานที่ต้องใช้ความเพียรพยายามและมีความอดทนสูง
- จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มจักสาน พบว่า ภาครัฐให้ความสำคัญ มีการผลักดันให้โรงเรียน ได้จัดให้มีการอบรมแก่นักเรียน เรื่องการสานและผลิตภัณฑ์จักสาน แต่มีข้อสังเกต คือ เมื่อนักเรียน เรียนจบแล้วก็ไม่สามารถพัฒนาฝีมือ และไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง ในที่สุดก็เลิกผลิต เนื่องจากเหตุผลส่วนตัวหลายประการ

5.2.3 ด้านการออกแบบ

- รูปแบบที่ออกแบบควรเป็นรูปแบบที่ไม่มีความซับซ้อน และนอกเหนือจากกระดาษเขียนแบบ ที่ให้ช่างชาวบ้านดูแล้ว ควรทำต้นแบบรูปทรงด้วยกระดาษหรือวัสดุใดที่เหมาะสมกับรูปทรง เพื่อให้กลุ่มชุมชน หรือช่างสามารถเข้าใจแบบได้ง่ายและผลิตได้ตรงตามแบบที่ได้ออกแบบไว้
- ก่อนการออกแบบผลิตภัณฑ์จักสาน ควรศึกษาข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์ก่อนทำการออกแบบ
- การออกแบบลวดลายควรร่วมพัฒนาแบบกับช่างผู้ชำนาญ จะสามารถพัฒนาลวดลายได้หลากหลายขึ้น

5.2.4 ด้านการจัดจำหน่าย

- ในกรณีจำหน่ายด้วยระบบ E-Commerce เป็นวิธีการจัดจำหน่ายในเชิงรุกที่ดีแต่ควรมีคนคอยทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ ให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงได้ง่าย
- ต้องคอยดูแลและเพิ่มผลิตภัณฑ์จกสถานรูปแบบใหม่เข้าสู่ตลาด อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- ออกแสดงผลงานตามงานแสดงและจัดจำหน่าย ที่มีกลุ่มเป้าหมายชาวต่างชาติที่มีกำลังซื้อและมีความสนใจในผลิตภัณฑ์จกสถานจากธรรมชาติ

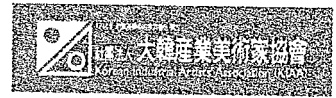
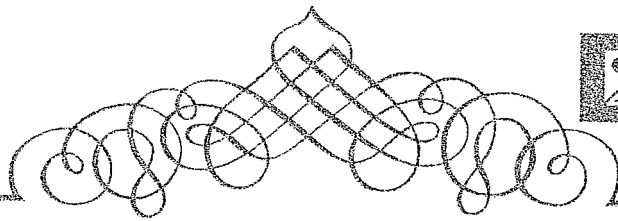
บรรณานุกรม

- จूरรัตน์ บัวแก้ว. และคณะ. **หัตถกรรมพื้นบ้าน ศึกษาเฉพาะกรณีผลิตภัณฑ์กระจูด**. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2540.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. **ชุดมรดกศิลปหัตถกรรมไทย เครื่องจักสานไทย**. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2540.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. **เครื่องจักสานในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2532.
- ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ. **รูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ หวาย ภาคเหนือ**. เชียงใหม่ : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2532.
- สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **หัตถกรรมกับวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- สถาพร ศิบุญมี ณ ชุมแพ และ พิชัย สดพิบาล. **วัสดุพื้นถิ่นภาคกลางที่ใช้ในการผลิตครุภัณฑ์**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2552.
- อัจฉราวดี ปิ่นเกษร. **งานจักสาน**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., 2543.
- อายุวัฒน์ สว่างผล. **การวิเคราะห์ห่อชีพช่างจักสาน**. กำแพงเพชร : ม.ป.พ., 2548.
- Ministry of Industry. **Thai Handicraft Products**. Bangkok, 1999.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ประกาศนียบัตร การนำผลงานหัตถกรรมเข้าร่วมจัดแสดงในงาน

International Invitation Exhibition of Design & Crafts Korean Industrial Artists' 2013



1945年 朝鮮産業美術家協會 創立
Korean Industrial Artists' Association (KIAA)



參 展 證

1945年 朝鮮産業美術家協會 創立

CERTIFICATE TO PARTICIPANT


International Invitation Exhibition of Design & Crafts
Korean Industrial Artists' Association 2013

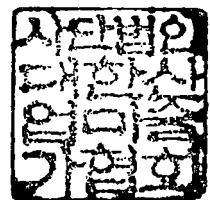
4-7. July. 2013
S-platz Gallery, Saga, Japan

Name : Kriangsak Khiaomang

Nationality : Thailand

사단법인 대한산업미술가협회
이사장 최 호 천

Chairman 
Korean Industrial Artist's Association.



공예가회
회장 이 상 태

President 
Craftman Association.

